

د پوهنې وزارت

اسلامي ښوونه او روزنه

اووم ټولگي

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ. ش.

ملي سرود

دا عزت دهر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زره وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل ځلیري
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مودی رهبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

د پوهنې وزارت

اسلامي ښوونه او روزنه

اووم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هـ ش.

د کتاب ځانگړتیاوې

مضمون: اسلامي ښوونه او روزنه

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د اسلامي ښوونې او روزنې د پیاوړتیا د درسي کتابونو مؤلفین

ادیت کونکي: د پښتو ژبې د ادیت د پیاوړتیا د غړي

ټولگی: اووم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکونکي: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکي: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۸ هجري شمسي

د چاپ ځای: کابل

چاپ خونه:

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې

وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړونکو سره

قانوني چلند کېږي.

د پوهنې د وزیر پیغام

اقراً باسم ربک

د لوی او ښوونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې مور ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنگه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمريز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د گران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدینو شوراگانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږگوني بنسټیز عناصر بلل کيږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنگه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تاسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. مور په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توگه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هیڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په دیني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوشښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤلیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې گران زده کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولني متمدن او گټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانگه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه گټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د څیرکو او فعالو گډونوالو په توگه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

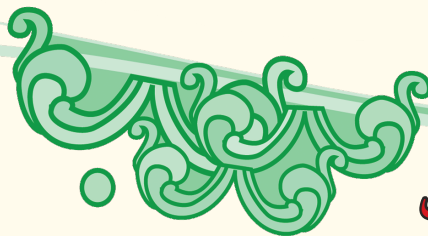
په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه سترې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له دربار څخه دوی ته په دې سپیڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وگړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

د لوستونو شمېرې

مخ	عنوان	د درس شمېره
۱	د حديث شريف د علم پيژندنه	لومړۍ لوست
۴	د حديث شريف تدوين	دويم لوست
۶	نيت او اخلاص	درېم لوست
۱۰	خير غوښتنه	څلورم لوست
۱۲	د مسلمان په وړاندې د مسلمان مسئوليت	پنځم لوست
۱۶	نيك اخلاق	شپږم لوست
۱۸	شفقت او مهرباني	اووم لوست
۲۰	طهارت (پاكوالی)	اتم لوست
۲۲	استنجا او نجاست	نهم لوست
۲۴	اودس	لسم لوست
۲۷	تيمم	يوولسم لوست
۳۰	صلاة (لمونځ)	دولسم لوست
۳۴	آذان او اقامت	ديارلسم لوست
۳۸	د لمانځه شرطونه	څوارلسم لوست
۴۰	د لمانځه واجبات او سنتونه	پنځلسم لوست
۴۴	د لمانځه د ادا كولو طريقه	شپاړسم لوست
۴۸	وتر او سنت لمونځونه	اوولسم لوست
۵۰	تراويح لمونځ او قضايي لمونځونه	اتلسم لوست
۵۲	د لمانځه مفسدات او مكروهات	نولسم لوست
۵۴	د لمانځه متفرقه مسايل	شلسم لوست
۵۸	د ناروغ او مسافر لمونځ	يوويشتم لوست
۶۰	د سيرت النبي ارزښت	دوه ويشتم لوست
۶۴	نبوي سيرت او تاريخ	درويشتم لوست
۶۸	له اسلام څخه وړاندې د جزيره العرب حالت	څلورويشتم لوست
۷۲	له اسلام څخه د مخه د عربو حالت	پنځه ويشتم لوست
۷۶	د پيغمبر اکرم (صلی الله عليه وسلم) نسب	شپږويشتم لوست

مخ	عنوان	د درس شمېره
۸۲	د نبي کریم (صلی الله علیه وسلم) میلاد	اووه ویشتم لوست
۸۵	محمد ﷺ د ځوانی په درشل کې	اته ویشتم لوست
۸۹	د کعبې شریفې جوړول	نهه ویشتم لوست
۹۵	د نبوت او رسالت په سیوري کې	دېرشم لوست
۱۰۱	د وحی د نزول ادامه	یو دېرشم لوست
۱۰۳	خلیج (رضی الله عنهما)	دوه دېرشم لوست
۱۰۵	پټه بلنه (سري دعوت)	دري دېرشم لوست
۱۰۷	دارالارقم (د رهبرۍ مرکز)	څلور دېرشم لوست
۱۰۹	ایمان او ثبات	پنځه دېرشم لوست
۱۱۱	د یتیم پالنه	شپږ دېرشم لوست
۱۱۳	مرسته او کومک	اووه دېرشم لوست
۱۱۷	د مسلمان پېژندنه	اته دېرشم لوست
۱۱۹	د اسلام پنځه بناوي	نهه دېرشم لوست
۱۲۳	حیاء	څلوېښتم لوست
۱۲۵	نېشه یي توکي	یو څلوېښتم لوست
۱۲۷	د جماعت لمونځ	دوه څلوېښتم لوست
۱۲۹	د جمعي او اختر و نو لمونځونه	دري څلوېښتم لوست
۱۳۳	د کسوف ، خسوف او استسقاء لمونځونه	څلور څلوېښتم لوست
۱۳۵	د جنازې احکام	پنځه څلوېښتم لوست
۱۳۷	د میت لمبول او ورباندې د جنازې لمونځ کول	شپږ څلوېښتم لوست
۱۴۱	زکات	اووه څلوېښتم لوست
۱۴۵	د څارویو زکات	اته څلوېښتم لوست
۱۴۹	د فصلونو او میوو زکات	نهه څلوېښتم لوست
۱۵۳	حج	پنځوسم لوست
۱۵۶	د حج فرائض او واجبات	یو پنځوسم لوست
۱۶۰	د حج ډولونه	دوه پنځوسم لوست
۱۶۲	د حج متفرقه مسایل	دري پنځوسم لوست

لومړی لوست

د حدیث شریف د علم پیژندنه

حدیث شریف چې د اسلامي شریعت دویم مصدر دی، نو پدې باید وپوهېږو چې کوم علم د پیغمبر ﷺ له سنتو څخه بحث کوي. هغې ته د حدیث شریف علم ویل کېږي.

د حدیثو د علم تعریف، موضوع او غرض

د حدیث د علم تعریف: (حدیث) په لغت کې: خبرو او هر نوي منځ ته راغلي شي ته وايي. او په اصطلاح کې له هغه علم څخه عبارت دی چې د پیغمبر ﷺ قول فعل، او تقریر د متن او سند له لحاظه څېږي.

د حدیث د علم موضوع: د پیغمبر ﷺ وینا، کړنه او تقریر دی.

د حدیث د علم غرض: د پیغمبر ﷺ ریښتني پیروي ده چې په دواړو جهانونو کې د انسان د سعادت او نیکمرغۍ لامل ګرځي.

فعالیت

زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه د ښوونکي په ملتیا د حدیث د علم د موضوع او غرض تر منځ د توپیر په اړه بحث او مباحثه وکړي.

د حدیث د علم له ځینو اصطلاحاتو سره اشنایي:

۱- **تقریر:** له تقریر څخه مطلب دا دی چې یو یا څو تنو اصحابو یوکار سرته رسولی وی او یا یې کومه خبره کړې وی او پیغمبر ﷺ په هغه باندې له پوهیدلو وروسته د هغه په باره کې چوپتیا اختیار کړي وی.

۲- **صحابي هغه څوک دی چې پیغمبر ﷺ یې لیدلی، ایمان یې پرې راوړی او د ایمان په حالت کې وفات شوی وی.**

۳- **تابعی هغه څوک دی چې د اسلام په حالت کې یې له صحابي سره ملاقات شوی وی او په همدې حالت کې وفات شوی وی.**

حدیث شریف دوه برخې لري:

الف- متن: له هغو الفاظو څخه عبارت دی چې د پیغمبر ﷺ له ویناوو، کړنو او تقریر څخه حکایت کوي.

ب- سند: د حدیث راویانو د نومونو له لړۍ څخه عبارت دی.

• زده کوونکي دې په ډله ییز ډول د لوست د اصطلاحاتو په باره کې له یو بل څخه وپوښتي.

د حدیث شریف ډولونه

حدیث د راویانو د شمیر له مخې په درې ډوله دی:

متواتر، مشهور او آحاد.

۱- متواتر حدیث

هغه حدیث ته ویل کیږي چې د راویانو شمیر یې دومره زیات وي چې اتفاق کول یې په دروغو محال او غیر ممکن وي.

د متواتر حدیث شرطونه:

الف: د راویانو شمیر یې زیات وي.

ب: د راویانو اتفاق کول یې په دروغو محال وي.

ج: د راویانو شمیر یې په ټولو طبقو کې د تواتر له اندازې کم نه وي.

۲- مشهور حدیث

هغه حدیث ته ویل کیږي چې د پیغمبر ﷺ په زمانه کې یې د راویانو شمېر کم وي خو د تابعینو په زمانه کې مشهور شوی وي او د راویانو شمیر یې په ټولو طبقو کې د تواتر اندازې ته نه وي رسیدلی.

۳- آحاد

له هغه حدیث څخه عبارت دی چې د راویانو شمیر یې د مشهور اندازې ته نه وي رسیدلی او یا دا چې د مشهور حدیث ټول شرطونه پکې پوره نه وي.

فعالیت

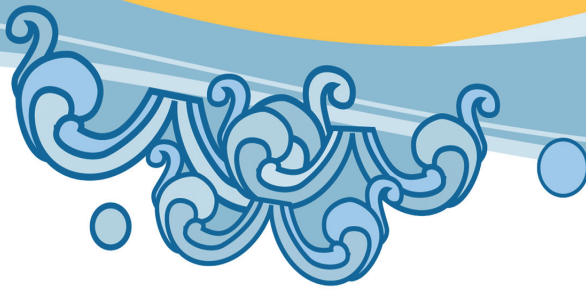
- زده کوونکي دې د متواتر حدیث فرق له مشهور او آحاد سره په ډلېز ډول بیان کړي.

ارزونه

- ۱- د حدیث د علم تعریف، موضوع او غرض بیان کړئ.
- ۲- متواتر حدیث تعریف او شرطونه یې بیان کړئ.
- ۳- مشهور او آحاد حدیث بیان کړئ.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د حدیث لغوي او اصطلاحي تعریف په خپلو کتابچو کې ولیکي او تکرار یې کړي او دا چې صحابي او تابعي څوک دي؟

دويم لوست

د حديث شريف تدوين

په لومړي لوست کې مو د حديث د علم او د هغه د اقسامو په اړه معلومات ترلاسه کړل، په دې لوست کې به د احاديثو د راټولولو او ليکلو په هکله خبرې وکړو. آيا تاسو پوهيږئ چې څرنگه احاديث راټول شوي او ليکل شوي دي؟

لومړۍ مرحله

اصحابو کرامو به د پيغمبر ﷺ په ژوند کې هغه ټولې خبرې، کړنې او تقريرونه زده کول، عمل او استدلال به يې ورباندې کاوه او ځينې اصحابو سربيره پر دې ليکل هم.

خو د پيغمبر ﷺ له رحلت څخه وروسته ځينو اصحابو ته دا احساس پيدا شو چې نبوي احاديث بايد وليکل شي، ترڅو د احاديثو حفاظت او ساتنه وشي، په همدې خاطر د احاديثو د ليکلو لړۍ پيل شوه. د احاديثو د تدوين لومړۍ مرحله د اصحابو په دور کې د پيغمبر ﷺ له وفات څخه وروسته پيل شوه او همدا د احاديثو د ليکلو لومړی پړاو و.

- زده کونکي دې د تدوين د معنا او د احاديثو د تدوين د پيل په اړه په خپلو کې سره بحث وکړي.

په رسمي ډول د احاديثو د تدوين دويمه مرحله

کله چې حضرت عمر بن عبدالعزيز د هجرت په (۹۹) کال د مسلمانانو خليفه شو؛ تصميم يې ونيو ترڅو احاديث جمع او تدوين کړي او په دې کار کې يې دوه هدفونه په نظر کې وو چې په لاندې ډول دي:

۱. دا چې په نبوي احاديثو کې دروغ گډ نه شي

کله چې اسلامي فتوحات زيات شول او د مختلفو اديانو خلک د اسلام په دين مشرف شول د دې وېره پيدا شوه چې د اسلام د بنسټي ډلې د پيغمبر ﷺ په احاديثو کې لاسوهنه

ونه کړي او له ځانه جوړ شوي احاديث د پیغمبر ﷺ په احاديثو کې ورگډ نه کړي.

۲. دا چې نبوي احاديث ضایع نه شي

د وخت په تیریدو او د اصحابو د شهادت او وفات له کبله، د دې ویره وه چې نبوي احاديث به له منځه لاړ شي بنأً د مسلمانانو خلیفه عمر بن عبدالعزیز خپلو والیانو ته، چې د هغوی له جملې څخه محمد بن عمرو بن الحزم ته چې د مدینې منورې والي و، دنده ورکړه چې د وخت مشهور عالم محمد بن شهاب الزهري په مرسته نبوي احاديث راټول او د کتاب په شکل کې ولیکي. دغه کار یواځې په مدینه منوره کې نه، بلکې ډېرو علماوو په مکه، عراق، بصره او کوفه کې د دې کار په سرته رسولو کې برخه واخیسته. له دې وروسته د نبوي احاديثو د راټولولو او تدوین کار دوام وموند او ټول احاديث په خورا غټو کتابونو کې تالیف شول چې مشهور کتابونه یې په لاندې ډول دي:

شمېره	د کتاب نوم	د لیکونکي نوم او د تولد نېټه	د وفات نېټه
۱	صحیح البخاري	محمد بن اسماعیل بخاري (رح) ۱۹۴ هـ	۲۵۶ هـ
۲	صحیح مسلم	مسلم بن حجاج نیشاپوري (رح) ۲۰۴ هـ	۲۶۱ هـ
۳	جامع ترمذي	محمد بن عیسی ترمذي (رح) ۲۰۹ هـ	۲۷۹ هـ
۴	سنن نسايي	سلیمان بن اشعث سجستاني (رح) ۲۰۲ هـ	۲۷۵ هـ
۵	سنن ابن ماجه	محمد بن یزید قزوینی (رح) ۲۰۹ هـ	۲۷۳ هـ
۶	سنن ابوداود	احمد بن شعیب نسايي (رح) ۲۱۵ هـ	۳۰۳ هـ

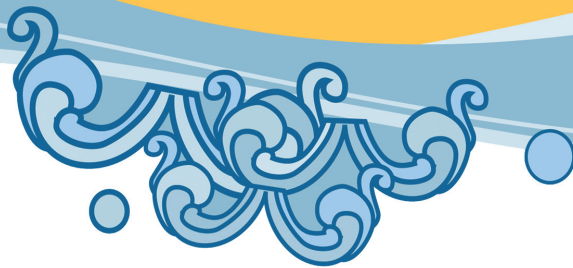
* دغه فقره اضافي معلومات دي، د زده کوونکو لپاره په امتحان کې شامل نه دي.

ارزونه

- ۱- آیا د احاديثو تدوین د پیغمبر ﷺ په زمانه کې موجود و؟
- ۲- د کوم خلیفه په وخت کې د احاديثو تدوین پیل شو؟
- ۳- د احاديثو د مشهورو کتابونو نومونه ولیکئ.

کورنۍ دنده

د احاديثو د تدوین او د هغو د سترو علماوو په اړه خپل معلومات ولیکئ.

دریم لوست

نیت او اخلاص

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَقُولُ: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهَجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا فَهَجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ». [متفق عليه]

د راوي پيژندنه

نوم مبارک يې عمر، د پلار نوم يې (خطاب) کنيه يې (ابوحفص) او لقب يې (فاروق) دی. د مسلمانانو دويم خليفه دی. له بعثت څخه تقريباً (۳۰) کاله د مخه زيريدلی، او د نبوت په شپږم کال په اسلام مشرف شوی او له برکته يې اسلام او مسلمانانو قوت وموند.

د ده د خلافت په دوران کې شام، مصر، فلسطين، بيت المقدس او عراق فتح شول، د هجرت په (۲۳) کال د يوه مجوسي غلام له خوا چې ابولؤلؤ نومیده، پداسې حال کې چې د سهار د لمانځه په امامت ولاړ و، په خنجر ووهل شو او د (۶۳) کلنۍ په عمر په شهادت ورسيد. وروسته د پيغمبر ﷺ او ابوبکر صديق ﷺ تر څنګ خاورو ته وسپارل شو.

فعالیت

- زده کونکي دې، د راشدو خلفاوو د نومونو او په ځانگړې توگه د حضرت عمر (رضی الله عنه) په باره کې، په ډله ییز ډول بحث او مباحثه وکړي.

د کلمو معنا

۱. النِّيَّاتِ: د (نیت) جمع ده، قصد او ارادې ته وايي.
۲. نَوَى: نیت يې وکړ.
۳. امْرَأَةً: ښځه.
۴. امْرِي: کس (نر وي او که ښځه)
۵. يُصِيبُهَا: لاس ته يې راوړي.
۶. هَاجَرَ: هجرت يې وکړ.

د حديث شريف معنا

له حضرت عمر رضي الله عنه څخه روايت دی، فرمايي: ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه واوريدل چې ويې فرمايل: ټول اعمال يواځې له نیت سره تړاو لري او بس. هر چا ته به هغه څه وي چې نیت يې کړی وي. که يو چا د الله او د الله د رسول د رضا او خوښۍ لپاره هجرت وکړ؛ نو هجرت يې د الله تعالی او د الله د رسول لپاره دی، يعنی الله تعالی به ورته پرې اجر او ثواب ورکوي. او که يې هجرت د دنيا د لاس ته راوړلو لپاره کړی وي چې هغه لاس ته راوړي او يا يې هجرت له ښځې سره د نکاح په خاطر کړی وي چې نکاح ورسره وکړي نو په حقيقت کې يې هجرت د هماغه څه لپاره دی چې نیت يې ورته کړی وي.

د نیت معنا او هدف

(نیت) په لغت کې د زړه قصد او ارادې ته وايي. په پورتنی حديث شريف کې له نیت څخه مقصد هغه هدف دی چې ورته د رسېدلو په خاطر انسان کار کوي او نیت عبادت له عادت څخه جلا کوي.

د حدیث شریف حکمت

په کومه ټولنه کې چې وگړي د نیکو کارونو په سرته رسولو کې ریاکاري کوي او په باطن کې د هغو خلاف نیت لري، په دې سره د خلکو په منځ کې دوکه، چل، دروغ ویل، بې اعتمادی او نفاق پیدا کیږي.

خو د دې پر خلاف په کومه ټولنه کې چې وگړي د خدای جَلَّ جَلَالُهُ د رضا په خاطر نیک کارونه سرته رسوي، رینستینولي، سپېڅلتیا، مینه او اعتماد رامنځ ته کېږي، نو لازمه ده چې مسلمانان د خدای تعالی د رضا د لاس ته راوړلو لپاره په ټولو کارونو کې د نیت پاکوالي ته پام وکړي او وهڅول شي.

- زده کونکي دې، په ډله ییز ډول د ښوونکي په مرسته د ریا ضررونه او د اخلاص گټې بیان کړي.

د حدیث شریف گټې:

- ۱- د نیت اهمیت: الله تعالی ته یواځې هغه عمل قبول او د ارزښت وړ دی چې په ښه نیت یعنې یواځې د ده د رضا لپاره پیل شوی وي.
- ۲- د ریا ضرر: هر کار چې د ریا په خاطر تر سره شوی وي نه یواځې دا چې الله تعالی ته قبول نه دی، بلکې گناه گڼل کېږي.
- ۳- هجرت: له مکې مکرمې څخه مدینې منورې ته هجرت کول ډېر خطرناک او گران کار و او د متعهد مسلمان یوه نښه وه، خو بیا هم ثواب او اجر یې په نیت پورې تړلی دی، که چېرې هجرت د الله تعالی د رضا د لاس ته راوړلو لپاره وي؛ ثواب لري او که چېرې د دنیوي کارونو په خاطر وي، اجر او ثواب نه لري.

ارزونه

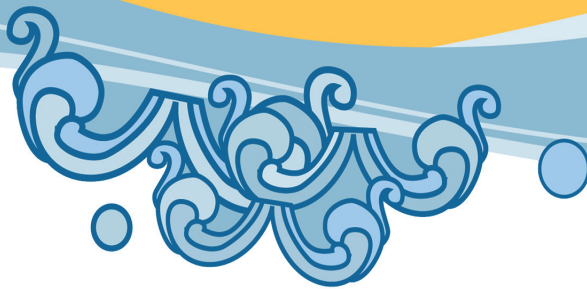
- ۱- د اعمالو ثواب په څه پورې اړه لري؟
- ۲- د حدیث معنا بیان کړئ.
- ۳- د ریا او ځان بنودنې زیانونه څه دي؟

کورنۍ دنده

- ۱- د دې لوست حدیث له ژباړې سره ولیکئ.
- ۲- د حدیث دغه عبارت (إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى) یاد کړئ.

خير غوښتنه

عن أبي حمزة أنس بن مالك رضي الله تعالى عنه خادم رسول الله صلى الله عليه وسلم عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «لا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ». [متفق عليه]

د راوي پېژندنه

نوم يې انس بن مالک، د انصارو له جملې څخه يو جليل القدر صحابي دی، پوره لس کاله يې د رسول الله په خدمت کې تېر کړي دي او د فقه او صحابه وو له جملې څخه دی. پيغمبر ﷺ ورته داسې دعا کړې ده چې عمر دې اوږد، په مال او اولاد کې دې برکت شه او جنت دې نصيب شه. نوموړی صحابي د هجرت په (۹۳) کال وفات شوی دی.

د کلمو معنا

لا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ: نشي کېدای يو له تاسو پوره مؤمن
حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ: ترڅو خوښ کړي د خپل ورور لپاره.
مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ: هغه څه چې ځان ته يې خوښوي.

د حديث شريف معنا

له حضرت انس (رضي الله عنه) څخه روايت دی چې پيغمبر ﷺ وفرمايل: هيڅوک د پوره ايمان خاوند کېدای نشي ترڅو خپل مسلمان ورور ته هغه څه خوښ کړي، کوم چې ځان ته يې خوښوي.

د حديث شريف حکمت

د کومې ټولنې وگړي چې خير غوښتونکي او د خير رسونې په فکر کې وي او د داسې ژوند په هڅه کې وي چې يو له بل سره ښيگڼه وکړي، ټولنيز وگټو ته پکې پاملرنه وشي او هيڅکله ټولنيزې گټې د شخصي گټو قرباني نه شي، نو له هر اړخه به يوه قوي او پياوړې ټولنه وي.

خوکه وگړي يې ځان غوښتونکي وي، ځان ته د گټې او نورو ته د ضرر رسولو په هڅه کې وي، په دې صورت کې به په دغه ټولنه کې دښمني، کينې او حسد ځای نيسي.

نوپه کار ده چې په مسلمانانو کې، نورو ته د خیر رسولو احساس را ژوندی او ټول دېته وهشول شي. له منفعت طلبی، ځان غوښتنې او د شخصي گټو لپاره د عامه گټو له قرباني کولو څخه منعه کړای شي.

فعالیت

• زده کونکي دې په ډله ییز ډول د خیر غوښتنې گټې او د ځان غوښتنې ضررونه بیان کړي.

د حدیث شریف گټې:

۱. له ځان غوښتنې څخه ډډه کول: هغه ځان غوښتونکی انسان چې خپلې گټې د نورو په ضرر کې لټوي، کامل مسلمان نه دی.
۲. د ایمان کمال: د یو مسلمان ایمان هغه وخت پوره کیږي چې د نورو لپاره هم خیر غوښتونکی وي.
۳. مؤمن د مؤمن ورور دی: د یو مسلمان اړیکې له بل مسلمان سره له نسبي ورورگلوۍ څخه ډېرې پیاوړې وي.
۴. په خیر غوښتنې باندې ټینګار: پیغمبر ﷺ په دې حدیث شریف کې مسلمانان خیر غوښتنې ته رابللي او له ځان غوښتنې څخه یې منع کړي دي.

ارزونه

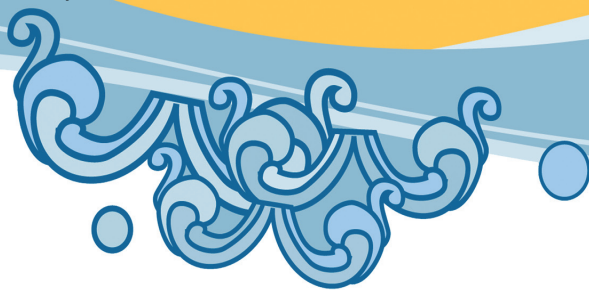

- ۱- د حدیث دگټو په اړه خپل معلومات وویاست.
- ۲- نورو ته له خیر غوښتنې څخه مقصد څه دی؟ له مثال سره یې بیان کړئ.
- ۳- د حدیث شریف معنا بیان کړئ.

کورنۍ دنده

- ۱- د خیر غوښتنې د اهمیت په باره کې، یوه مقاله ولیکئ چې له پنځو کرښو څخه کمه نه وي.
- ۲- پورتنی حدیث شریف حفظ کړئ.

د مسلمان په وړاندې د مسلمان مسؤولیت

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ، التَّقْوَى هَاهُنَا (وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ) بِحَسَبِ امْرَأٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَمَالُهُ وَعَرْضُهُ». [رواه مسلم]

د راوي پيژندنه

نوم يې عبدالرحمن بن صخرالدوسي، لقب يې (ابوهريره) او دهجرت په اووم كال مسلمان شوی دی. ډېره موده يې د پيغمبر صلی الله علیه و آله خدمت كړی، له همدې امله يې له رسول الله صلی الله علیه و آله څخه گڼ شمير احاديث روايت كړي دي. دغه جليل القدر صحابي په تقوی او پرهيزگاری مشهور او د لوړ ډكاوت خاوند و او دهجرت په (۵۸) كال كې وفات شوی دی.

د كلمو معنا

- ۱- لَا يَظْلِمُهُ: پر هغه ظلم نه كوي.
- ۲- وَلَا يَخْذُلُهُ: او هغه يې ملاتړ نه پرېږدي.
- ۳- وَلَا يَحْقِرُهُ: او هغه نه سپكوي.
- ۴- التَّقْوَى: پرهيزگاري.
- ۵- بِحَسَبِ امْرَأٍ: بس ده يو انسان ته.
- ۶- عَرْضٌ: ناموس، عزت، آبرو.

د حدیث شریف معنا

له ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی چې پیغمبر صلی الله علیه و آله وفرمایل:

مسلمان د مسلمان ورور دی، نه په خپله ورباندې ظلم کوي او نه یې د مظلومیت پر مهال بې ملاتړه پرېږدي او نه هغه سپکوي. د حدیث راوي ابوهریره رضی الله عنه وايي چې په دې وخت کې پیغمبر صلی الله علیه و آله خپلې سینې ته اشاره وکړه او درې ځلې یې وفرمایل: تقوی په دې ځای کې ده، د یو چا د بدوالي لپاره همدا کافي ده چې خپل مسلمان ورور سپک کړي او د هر مسلمان وینه، مال او آبرو پر بل مسلمان باندې حرام دي.

- زده کوونکي دې د دې حدیث شریف په اړه مباحثه وکړي.

د حدیث شریف حکمت

ورور گلوي، مرسته، یو بل ته درناوی د نورو خلکو پر نفس، مال او آبرو له ظلم او تیري څخه ځان ساتل، له مظلوم څخه دفاع او له الله تعالی څخه وېره، د یوې سالمې ټولنې له اساساتو څخه دي او له دې پرته په ټولنه کې د نظم راوستل اصلاً ممکن نه دي. ځکه خو پیغمبر صلی الله علیه و آله په خپلو (جوامع الکلم) عبارتونو کې، پورتنی پراخه مفاهیم او مطالب بیان کړي دي.

د حدیث شریف گټې:

- ۱- اسلامي ورور گلوي: يو مسلمان د بل مسلمان ورور دی، البته نارینه د نورو وروڼه اوبښځينه د نورو خویندې گڼل کېږي، کله چې ټول سره وروڼه او خویندې شول؛ نو لازمه ده هغه حقوق او وجایب چې وروڼه او خویندې یې یو د بل په وړاندې لري، د خپل توان په اندازه رعایت کړي.
- ۲- د ظلم حراموالی: ظلم د حق پایمالولو ته وایي، هر ډول تیري او ناحقه لاس وهنې په کې شاملېږي، ظلم که په هر رنگ او هره بهانه وي؛ حرام دی.
- ۳- له مظلوم څخه دفاع کول: مسلمان ته نه ښایي چې خپل مسلمان ورور د مظلومیت پر مهال یواځې پرېږدي، بلکې ملاتړ یې ورباندې لازم دی.
- ۴- له سپکاوي څخه منع: د نورو سپکاوی او ذلیلول حرام دي.
- ۵- د نورو درناوی: مسلمان باید د نورو درناوی وکړي ترڅو هغوی یې هم درناوی وکړي.
- ۶- اصلي تقوا باطني تقوا ده: ځکه چې که چېرې په باطن کې له الله تعالی څخه ویره نه وي؛ د انسان ټول کارونه په ریا او نفاق بدلېږي.
- ۷- تر ټولو لوی شر: د مسلمان ورور سپکاوی دی.
- ۸- د نورو پر نفس تېری کول حرام دي: پر نفس باندې د تجاوز ټول ډولونه، لکه: وژل، تعذیبول، وهل او ټکول او له یو بل سره جنگ کول په اسلامي ټولنه کې حرام دي.
- ۹- د نورو پر مال تېری کول حرام دي: د نورو پر مال، حقونو او گټو باندې هر ډول تېری کول په اسلامي ټولنه کې حرام دي.
- ۱۰- د نورو خلکو پر آبرو او عزت تیري کول حرام دي: په اسلامي ټولنه کې د انسانانو آبرو، عزت او عفت خوندي وي او هر ډول تېری ورباندې حرام او ناروا دی.

آرزونه

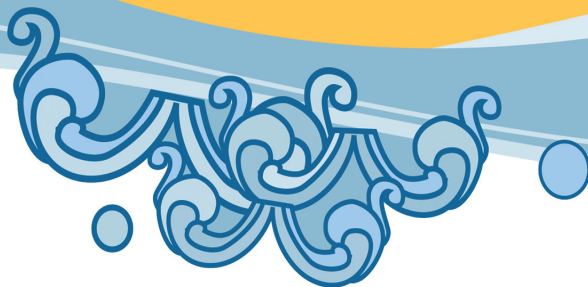

- ۱- مسلمانان په خپلو کې يو د بل پر وړاندې څه مسؤولیتونه لري؟
- ۲- لاندې عبارتونه تکمیل کړئ:
«المُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا ..... وَلَا ..... وَلَا يَحْقِرُهُ».
«كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ ..... وَ..... وَعَرْضُهُ».

کورنۍ دنده

- ۱- د دې لوست حدیث له معنا سره ولیکئ.
- ۲- لاندې عبارتونه په یادو زده کړئ:
«المُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُجْذَلُ وَلَا يَحْقِرُهُ».
«كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَمَالُهُ وَعَرْضُهُ».

شپږم لوست

نېک اخلاق

عَنْ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَنِ الْبِرِّ وَالْإِثْمِ؟ قَالَ: «الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ، وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي نَفْسِكَ، وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ» [رواه مسلم]

د راوي پېژندنه

نوم يې نواس د سمعان زوی او له شامي راويانو څخه دی چې په مدينه منوره کې اوسيده. اووه لس (۱۷) حديثونه يې له پيغمبر ﷺ څخه روايت کړي او د هجرت په (۵۰) کال کې وفات شوی دی.

د کلمو معنا

- ۱- الْبِرُّ: نېکي.
- ۲- حُسْنُ الْخُلُقِ: نېک اخلاق.
- ۳- الْإِثْمُ: گناه.
- ۴- مَا حَاكَ فِي نَفْسِكَ: هغه څه چې په زړه کې دې شک پيدا کړي.
- ۵- كَرِهْتَ: بد وگڼي.
- ۶- يَطَّلِعُ: خبر شي.

د حديث شريف معنا

حضرت نواس بن سمعان رضي الله عنه وايي چې ما له پيغمبر ﷺ څخه د نېک عمل او گناه په اړه پوښتنه وکړه. حضرت محمد ﷺ وفرمايل: نېک عمل ښه خوی دی او گناه هغه ده چې په زړه کې دې شک پيدا کړي او دا نه خوښوي چې خلک پرې خبر شي.

فعاليت

- زده کونکي دې د نېکو اخلاقو مثالونه په ډله ييز ډول بيان کړي.

د حدیث شریف حکمت

د اسلام د ستر پیغمبر ﷺ لارښوونې، د مسلمان تربیتي سطحه دومره لوړوي چې زړه یې کاملاً پاکېږي د هغه د ژوند هر حرکت نېک اخلاق تمثیلي او ورو ورو په مسلمان کې داسې یو قوت پیدا کوي چې پرته له بهرني فشار څخه په خپله له بدو اعمالو څخه ډډه کوي او هېڅکله پدې هڅه کې نه وي چې څرنگه د قانون او نظام له منگولو څخه ځان وژغوري.

- زده کوونکي دې د ښو اخلاقو گټې او د بدو اخلاقو د ضررونو په هکله بحث او خبرې وکړي.

د حدیث شریف گټې:

- ۱- ښه اخلاق د ټولو نیکو بنسټ دی، ځکه چې ښه اخلاق انسان نیکي او دوستي ته رابولي او له بدو څخه یې منع کوي او بد اخلاق یې دښمنی او اختلاف ته رابولي.
- ۲- گناه څه شی ده؟ هر هغه کار چې پاک نفس یې په کولو شرمېږي او نه غواړي چې خلک ورباندې خبر شي، گناه بلل کېږي.
- ۳- گناه فطرتاً مبعوض عمل دی: گناه هغه ناوړه عمل دی چې حتی مرتکب یې هم نه غواړي چې خلک ورباندې خبر شي.

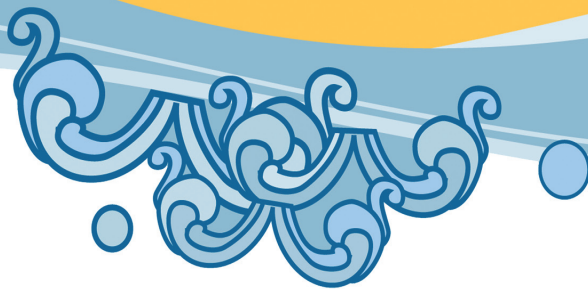

- ۱- د پورتنی حدیث شریف معنا او د راوي پیژندنه بیان کړئ.
- ۲- لاندې کلمې معنا کړئ:
الْبِرُّ.....حُسْنُ الْخُلُقِ.....الْاِثْمُ.....مَا حَاكَ فِي نَفْسِكَ.....
- ۳- د ټولني په اصلاح کولو کې نېک اخلاق څه رول لري؟

د دې لوست حدیث شریف له معنا سره ولیکئ.

شفقت او مهرباني

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
 «الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ، أَرْحَمُوا مَنْ فِي الْأَرْضِ، يَرْحَمَكُم مِّنْ فِي السَّمَاءِ».
 [رواه ابوداود والترمذی]

دراوي پیژندنه

نوم یې عبدالله د پلار نوم یې عمرو و، زوی او پلار دواړه صحابه وو، خورا عالم او فاضل و، د قرآن عظیم الشان له مشهورو قاریانو څخه و، ډېر احادیث یې له پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) څخه روایت کړي دي او د هجرت په (۶۵) کال وفات شوی دی.

د کلمو معنا

- ۱- الرَّاحِمُونَ: رحم کوونکي.
- ۲- أَرْحَمُوا: رحم وکړئ.
- ۳- يَرْحَمَكُم: پر تاسو به رحم وکړي.
- ۴- مَنْ فِي الْأَرْضِ: څوک چې په ځمکه کې دي.
- ۵- مَنْ فِي السَّمَاءِ: هغه ذات چې له تاسو بردی.

د حدیث شریف معنا

له حضرت عبدالله بن عمرو څخه روایت دی چې پیغمبر ﷺ وفرمایل: رحم کوونکو باندې الله تعالیٰ رحم کوي، نو تاسې په ټولو هغو ژونديو چې پر ځمکه ژوند کوي، رحم وکړئ ترڅو هغه ذات چې بر دی، پر تاسو رحم وکړي.

د حدیث شریف حکمت

مهرباني او زړه سوی چې د اخلاقو یوه مهمه ستن ده، یوه داسې رسی ده چې ټول موجودات یې سره تړلي او یو له بل سره یې مرستې او غمخواری ته اړ کړي دي، د زړه له سختی، بې رحمی او د نورو په حق کې له تېري کولو څخه یې لرې ساتي. له بل پلوه پر مخلوقاتو باندې په شفقت او ترحم سره، بنده د الله جل جلاله له قهر او غضب څخه په امان کې وي چې په نتیجه کې ټول مخلوقات د آرامی او اطمینان په فضاء

کې خپل ژوند تېروي، بناءً که د یوې ټولنې وگړي یو پر بل مهربانه وي، کارونه به یې په آسانی سره مخ پر وړاندې ځي، ستونزې به یې حل وي او دښمني، د زړه بدوالی او کپنې به یې په محبت او مینه بدلېږي.

د حدیث شریف گټې:

۱- رحمت او مهرباني: مهرباني د الله تعالی له خاصو صفتونو څخه یو صفت دی. هر څومره چې دا صفت د انسان په وجود کې وي؛ په همغه اندازه د الله تعالی د رحمت او مهرباني مستحق گرځي.

۲- د ترحم د دایرې پراخوالی: د پیغمبر ﷺ په لارښوونو کې ترحم او زړه سوی دومره پراخه مفهوم لري چې ټول موجودات رانغاړي.

۳- ترحم او مهربانی ته هڅول: الله تعالی خپله مهرباني او ترحم، پر مخلوقاتو باندې د ترحم او مهربانی کولو پورې تړلې ده.

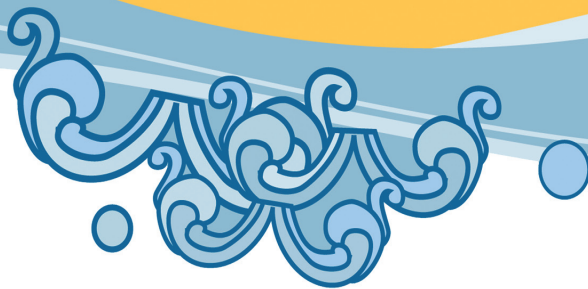
- زده کونکي دې پر مخلوقاتو باندې د ترحم بیلگې ووايي په دې اړه دې بحث وکړي.

- ۱- د دې لوست حدیث شریف معنا کړئ.
- ۲- لاندې کلمې معنا کړئ.
- ۱- الرَّاحِمُونَ: ..... ۲- ارْحَمُوا: ..... ۳- يَرْحَمُكُمْ: ..... ۴- مَنْ فِي الْأَرْضِ: .....

- ۱- د ترحم او مهربانی په هکله یوه لنډه مقاله ولیکئ.
- ۲- لاندې عبارات حفظ کړئ: «الرَّاحِمُونَ، يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ، ارْحَمُوا مَنْ فِي الْأَرْضِ، يَرْحَمُكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ.»

طهارت (پاکوالی)

نن په نړۍ کې پاکوالی ته ځانگړې پاملرنه کېږي، پوهان تل خلکو ته دا سپارښتنه کوي چې خپل ځان او چاپیریال پاک وساتي.

نوطهارت او پاکي په اسلام کې څنگه ده ؟ او څه اهمیت لري ؟

۱. د طهارت تعریف

(طهارت) په لغت کې: پاکوالی ته وایي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې: د بې اودسۍ او نجاست لرې کول، طهارت بلل کېږي.

فعالیت

- یو زده کوونکی دې د لمانځه د شرطونو نومونه واخلي.
- بل زده کوونکی دې د دې جملې نه هغه شرطونه په گوته کړي چې له طهارت سره ارتباط لري.

۲. د طهارت مشروعیت: پیغمبر اکرم ﷺ وایي: (الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ) [مسلم]

ژباړه: نظافت د ایمان جز دی.

د حدیث شریف مفهوم دا دی چې طهارت په اسلام کې دومره اهمیت لري چې مستقیمان له ایمان سره رابطه لري، نو که څوک غواړي چې ایمان یې کامل شي باید د خپل ځان او چاپیریال نظافت ته ډېر پام وکړي.

۳. د طهارت یا پاکوالی ډولونه

طهارت یا پاکوالی په دوه ډوله دی:

- الف - حکمي پاکوالی: له جنابت او وږې بې اودسۍ څخه پاکوالی ته، حکمي پاکوالی وایي.
- ب - حقيقي پاکوالی: له نجاست څخه پاکوالی ته، حقيقي پاکوالی وایي.

۴. د پاکوالي طریقه: له حکمي نجاست څخه پاکوالی په غسل، اودس او تیمم سره راځي، خو له حقيقي نجاست څخه پاکوالی په پاکو او سوچه اوبو د هغه نجس ځای په مینځلو سره راځي.

فعالیت

- زده کوونکی دې، پورتنی مطالب په گروپي شکل په سوال او ځواب سره تکرار کړي.
- ۵. بیت الخلا ته د تللو آداب: هغه څوک چې بیت الخلا یا قضای حاجت ته ځي، باید لاندې آداب مراعات کړي:
  - ۱- باید د خلکو له سترگو پناه شي.
  - ۲- باید داسې ځای غوره کړي چې د بولو (متيازو) څاڅکي ور وانه لوزي او ځان او لباس یې ککړ نه شي.
  - ۳- بیت الخلاء ته له ننوتلو څخه د مخه باید «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ» وويي.
  - ۴- د حشراتو په سوړو کې باید بولي ونه کړي.
  - ۵- باید په لاره، هدیره، سیوري او د خلکو د ناستې په ځایونو کې قضای حاجت ونه شي.
  - ۶- باید د قضای حاجت په وخت کې خبرې ونه شي.
  - ۷- باید قضای حاجت د قبلې په لوري ونه شي.
  - ۸- په ولاړو اوبو کې قضای حاجت ونه کړي.
  - ۹- استنجاء (اودس وچول) باید په کین لاس وشي.

فعالیت

- هر زده کوونکی دې، د یوه ادب د حکمت یا گټې په هکله خپل نظر وويي.

ارزونه

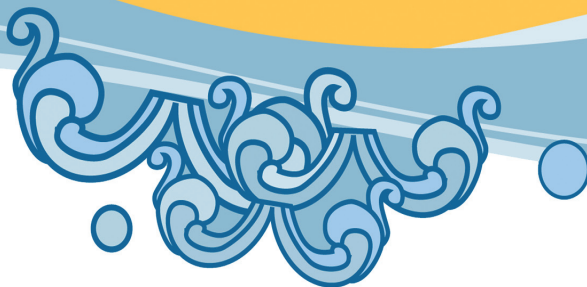

- لاندې پوښتنې ځواب کړئ:
  ۱. طهارت تعریف کړئ.
  ۲. د طهارت د مشروعیت دلیل وويي.
  ۳. طهارت په څو ډوله دی؟
  ۴. د بیت الخلا آداب بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د پورتنیو پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

استنجاء او نجاست

۱. د استنجاء تعريف

استنجاء: له خپل مخصوص ځای څخه د نجاست پاکول، استنجاء بلل کېږي.

۲. د استنجاء وسایل

اوبه، لوطه، تیره، د تشاب کاغذ(او هر هغه شی چې د دې ځای نیولی شي)، د استنجاء له وسایلو څخه شمېرل کېږي.

استنجاء په هلوکي، خوشایي، طعام، سکاره، شیشه، د لیکلو کاغذ، وینستان، پنبه، ټوټه او د څارویو په وېښتو باندې مکروه ده.

۳. د استنجاء حکم:

۱. استنجاء په عادي حالاتو کې (هغه وخت چې نجاست له خپل ځای څخه تجاوز نه وي کړی) سنت مؤکد ده.

۲. خو کله چې نجاست له خپل ځای څخه لږ تجاوز وکړي؛ استنجاء واجب ده او که شا او خوا ځایونه ککړ شوي وي؛ نو بیا یې وینځل فرض دي.

۴. د نجاست معنا

نجاست په لغت کې: پلټی او ناپاکی ته وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح: هر هغه شی چې شریعت پلټ بللی وي، نجاست گڼل کېږي.

۵. د نجاست ډولونه

نجاست په دوه ډوله دی:

الف - حقيقي نجاست: هغه گندگي ده چې لمونځ ورسره نه صحيح کېږي.

ب - حکمي نجاست: هغه دی چې د نجاست اثر او وجود څرگند نه وي، خو په حکمي او اعتباري ډول سره شریعت نجس گڼلی وي.

۲. د حکمي نجاست ډولونه

حکمي نجاست په دوه ډوله دی:

۱- لویه بې اودسي: هغه حالت ته وايي چې په انسان باندې غسل واجب وي او لمونځ ورسره نه کېږي.

۲- کوچنی بې اودسي: هغه حالت ته وايي چې په انسان باندې یواځې اودس کول لازم وي.

۷- د حقيقي نجاست ډولونه:

- ۱- غليظ نجاست: هغه نجاست دی چې په قطعي دليل سره ثابت شوی وي، لکه: وينه، خنزير، د انسان بولې او غايظه مواد، د مردار شوي حيوان غوبنه او شراب.
- ۲- سپک (خفيف) نجاست: هغه دی چې نجاست يې په غير قطعي دليل سره ثابت شوی وي، لکه: د هغو حيواناتو بولې چې غوبنه يې خورل کېږي.

فعاليت

- زده کوونکې دې هغه شيان چې استنجا کول پرې مکروه دي، وليکي.
- ۸- د نجاست بېنل شوې اندازه
- کله چې غليظ يا جامد نجاست د يوې شرعي روپۍ له مقدار څخه لږه اندازه (۱۲۵، ۳ گرامه) جامو ته ورسېږي، لمونځ ورسره کېږي او که مایع وي له ورغوي څخه کمه اندازه (۶ سانتي) معاف ده.
- په خفيف (سپک) نجاست کې بېنل شوی مقدار، په جامو کې له څلورمې برخې نه کم باک نه لري او په بدن کې د غړي له څلورمې اندازې څخه کم معاف دی.
- خومسلمان بايد تل کوبښښ وکړي چې ځان او جامې يې پاکې وي، ځکه چې نظافت د ايمان جز دی. همدارنگه بې نظافتي انسان ته مختلفې صحي ستونزې پيدا کوي او په ټولنه کې خلک ورڅخه نفرت کوي.

فعاليت

- زده کوونکي دې، پورتنی مطالب په ډله ييزه توگه د سوال او ځواب په ميتود سره تکرار کړي.

ارزونه

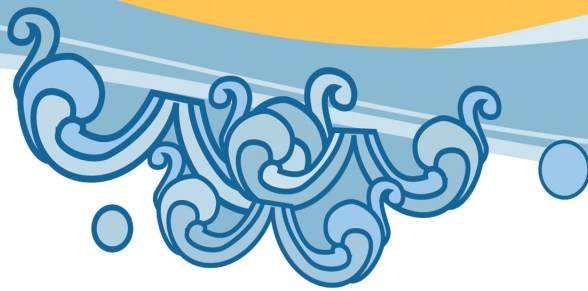

۱. لاندې اصطلاحات تعريف کړئ: استنجا، غليظ نجاست، خفيف نجاست.
۲. لاندې شيانو ته مثال وواياست: غليظ نجاست، خفيف نجاست.

کورنۍ دنده

د ارزونې د برخې پوښتنې په خپلو کتابچو کې له ځوابونو سره يو ځاي وليکئ.

اودس

۱- د اوداسه تعريف

د معينو اندامونو وينځلو او مسح کولو ته، اودس وايي.

• زده کوونکي دې د اودس د گټو په هکله په ډله ييزه توگه بحث وکړي.

۲- د اوداسه حکم

اودس کول د لمونځونو د ادا کولو لپاره فرض دی.

۳- د اوداسه فرايض

د اوداسه فرايض څلور دي:

۱- د مخ وينځل: د سر له وينځو نه د زڼي تر لاندېنۍ برخې پورې او د يو غوږ له

نرمۍ څخه د بل غوږ تر نرمۍ پورې.

۲- د لاسونو پرېمينځل له څنگلو سره.

۳- د سر د څلورمې برخې مسح کول.

۴- د پښو مينځل له بننگرو سره.

۴- د اوداسه سنتونه:

۱- نيت کول.

۲- د اوداسه په پيل کې د "بسم الله الرحمن الرحيم" ويل.

۳- درې ځله د لاسونو مينځل تر مروندونو پورې.

۴- درې ځلې د خولې پرېمينځل (مضمضه).

۵- درې ځلې د پوزې پرېمينځل (استنشاق).

۶- مسواک وهل.

۷- د ږيرې خلالول.

۸- د گوتو خلالول.

۹- د مخ، لاسونو او پښو درې ځلې پرېمينځل.

۱۰- په ټول سر باندې مسحه کول.

۱۱- د غوږونو شا او مخ په نويو اوبو مسحه کول.

۱۲- (تيممن) لومړی د بني غړو مينځل.

۱۳- اوداسه کې ترتيب مراعتول.

۱۴- پرله پسې د اندامونو مينځل.

۱۵- د مينځلو په وخت کې د اندامونو مښل.

۵- د اوداسه آداب (مستحبات)

د اوداسه آداب په لاندې ډول دي:

۱. د اوداسه په وخت کې نسبتاً په جگ ځای کېناستل چې جامې لمدې نشي.
۲. د اوداسه په وخت له خلکو سره خبرې نه کول.
۳. په اوداسه کې له بل چا نه مرسته نه غوښتل (مگر دا چې عذر ولري).
۴. که گوتمه يې په گوته کړې وي، د هغې خوځول چې ورلاندې ځای يې ښه پاک شي.
۵. په ښي لاس دخولې پرېمينځل او په چپ لاس د پوزې پرېمينځل.

- ستاسو له ټولگيو الو څخه دې، درې تنه په خپل وار سره داسې اودس وکړي چې فرضونه، سنتونه او آداب زده کوونکو ته پکې عملاً وښايي.

۲- د اوداسه مکروهات

د اوداسه د سنتو او يا د آدابو ترک کول.

۷- د اوداسه ماتوونکي

اودس په لاندې شيانو ماتېږي:

۱. له بدن نه د بولو، باد او غايطه موادو په خارجېدلو سره.
۲. له بدن نه د وينې او زوې خارجېدل.
۳. په ډکه خوله قی کول.
۴. بې هوشي.
۵. لېونتوب.
۶. نيشه کېدل (د نيشه يي موادو استعمال).
۷. په لمانځه کې په زوره (قهقهه) خندل.
۸. په اړخ او يا ډډه خوب کول (هغه خوب چې د اودس د ماتېدو امکان په کې وي).

فعاليت

- د اوداسه د ماتوونکو په هکله دې، زده کوونکي يو له بل نه په گروپي توگه پوښتنې وکړي.

ارزونه

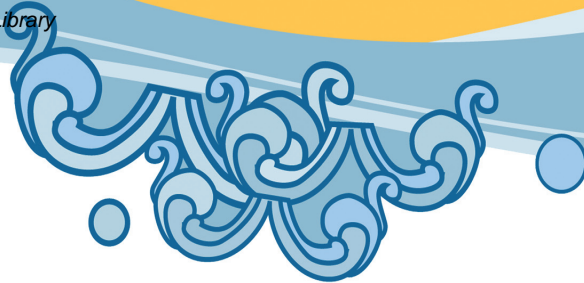

۱. د اوداسه فرايض بيان کړئ.
۲. د اوداسه سنتونه بيان کړئ.
۳. د اوداسه آداب په لنډ ډول بيان کړئ.
۴. د اوداسه مکروهات په لنډه توگه ووايست.
۵. د اوداسه ماتوونکي بيان کړئ.

کورنۍ دنده

هر زده کوونکی دې د پورتنیو سوالونو ځوابونه په خپلو کتابچو کې په ساده ژبه وليکي.

تيمم

۱- د تيمم تعريف

(تيمم) په لغت كې: قصد، عزم او ارادې ته وايي. او په اصطلاح كې: په مخصوصه طريقه په پاكو خاورو باندې (د طهارت په نيت) د مخ او لاسونو مسحه كولو ته، تيمم وايي.

۲- د تيمم د روا كېدو عذرونه

په لاندې عذرونو سره تيمم روا كېږي:

الف - د اوبو نشتوالی يا كم والی: كله چې اوبه نه وي او يا دومره كمې وي كه په هغې اودس وشي، نو د څكلو او پخلي لپاره بيا كفايت نه كوي، نو په داسې حالت كې تيمم روا دی.
ب - د اوبو لرې والی: د يوه ميل په اندازه لرې والی، ځكه چې په يو ميل تگ كې تكليف دی، خو كه د ده هماغه لاره وي؛ نو بيا دې لمونځ لږ وروسته كړي او هلته دې اودس وكړي.

ج - مريضې: داسې مريضې چې اودس ورته زيان رسوي.

د - ډار او خوف: له دښمن او يا له وحشي حيواناتو څخه.

ه - بند: كه څوك داسې ځای كې بندي وي چې د اوداسه اجازه ورته نه وركول كېږي.

ط - د اوبو د اخیستلو توان نه درلودل: كه اوبه يواځې په اخیستلو (پيرودلو) پيدا كېدلې؛ خو له انسان سره مالي توان موجود نه وي.

ز - د جنازې د لمانځه د ادا كولو لپاره (د هغه چا لپاره چې ناڅاپه راپېښ شي او جنازه تياره وي).

ح - د اوبو داستعمال توان ونه لري: لكه هغه څوك چې له شاه سره ولاړ وي؛ خو رسی نه وي چې اوبه ورباندې راوباسي.

۳- د تيمم كولو طريقه

په پاكو خاورو باندې دوه ځلې د لاسونو وهل چې لومړی ځل به وروسته له ځنډ وهلو په مخ او دويم ځل به تر څنگلو پورې په لاسونو باندې راکاږي.

۴- د تيمم شرطونه:

الف - د تيمم لپاره نيت كول

ب - د تيمم لپاره له روا كوونكو عذرونو څخه، د يو عذر موجوديت

ج - تيمم بايد په پاكه خاوره باندې وشي.

د - په ټول مخ او لاسونو باندې تر څنگلو پورې د مسحې لاس راکشول.

ه - ټوله پنجه او يا د پنجې اكثره برخه، دوه ځلې په ځمكه وهل.

۵- د تیمم ماتوونکي:

- الف - هر شی چې اودس او غسل ماتوي، هغه تیمم هم ماتوي.
- ب - کله چې هغه عذرونه له منځه لاړ شي چې تیمم یې روا کړی و، لکه: د اوبو پیدا کېدل.

۶- په موزو باندې مسحه کول:

د مسحې کولو معنا:

- (مسحه) په لغت کې: په یو شي باندې لاس راکښلو ته وايي.
- او په اصطلاح کې: په خاصو موزو په خاصه توګه د لمدو لاسونو راشکل مسحه بلل کېږي.

۷- په موزو باندې د مسحې د جواز شرطونه:

- الف - د موزو اغوستل په اوداسه سره.
  - ب - موزې باید د ګرځیدلو قابلیت ولري.
  - ج - ښنګري باید په موزو کې پټ وي.
  - د - موزې باید روغې وي او له درې ګوتو نه زیاتې څیرې نه وي.
- ## ۸- په موزې باندې د مسحې موده:

- الف - د مقیم لپاره د مسحې کولو موده یوه شپه او ورځ ده.
- ب - د مسافر لپاره د مسحې موده درې ورځې او درې شپې ده.

۹- د موزې د مسحې ماتوونکي:

- الف - هر هغه شی چې اودس ماتوي؛ هغه د موزو مسحه هم ماتوي.
- ب - جنابت، حیض او نفاس (بیا به پښې مینځي).
- ج - د یوې او یا دواړو موزو وېستل.
- د - د پښې اکثره برخه لمدیدل.
- ر - د مسحې ټاکل شوې موده تېریدل.
- ز - د درې ګوتو په اندازه د موزې شکېدل.

- یوزده کوونکی دې په عملي ډول تیمم او په موزو باندې مسحه وکړي.

۱۰- په پټيو باندې مسحه کول:

د پټۍ معنا: هر هغه شی چې پر مات او زخمي غړي د رغولو لپاره ایښودل کېږي؛ پټۍ ورته وايي.

۱۱- په پټۍ باندې د مسحې حکم:

په پټۍ باندې مسحه کول واجب دي.

۱۲- په پټۍ باندې د مسحې شرطونه

په پټۍ باندې د مسحې کولو لپاره علماوو لاندې شرطونه ایښي دي:

الف - کله چې د زخمي او یا ژوبل شوي ځای وینځل ناشونی وي.

ب - ژوبل شوي ځای ته به اوبه رسېدل او مینځل ضرر رسوي.

ج - له اړتیا نه په زیاتې اندازې ځای باندې پټۍ نه لگول.

۱۳. د پټۍ د مسحې ماتوونکي

د پټۍ مسحه په دوو حالتونو کې ماتېږي:

الف - د پټۍ غورځېدل یا لرې کول.

ب - د اودس ماتېدل (بیا به هغه ځای مسح کوي).

فعالیت

- زده کوونکي دې، پورتنی مطالب په گروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

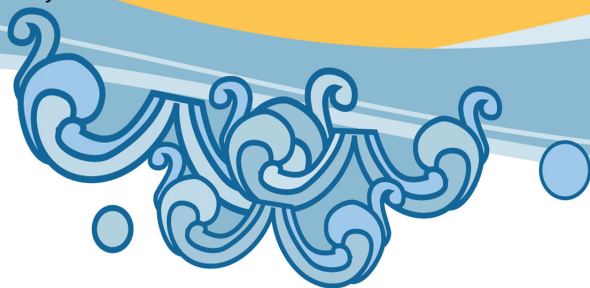

- ۱- د تیمم لغوي او اصطلاحی معنا بیان کړئ.
- ۲- په موزو باندې مسحه کول تعریف کړئ او مسحه په لغت کې څه ته وايي؟
- ۳- د پټۍ مسحه کولو حکم څه دی؟
- ۴- د موزو د مسحې موده، د مقیم او مسافر لپاره څومره ده، بیان یې کړئ.
- ۵- د تیمم د رواالي سببونه کوم دي؟ بیان یې کړئ.
- ۶- د تیمم د صحت شرطونه ذکر کړئ.

کورنۍ دنده

هر زده کوونکی دې د پورتنیو سوالونو ځوابونه په خپلو کتابچو کې په ساده ژبه ولیکي.

صلاة (لمونځ)

۱- د صلاة (لمانځه) تعريف:

(صلاة) په لغت کې: دعا ته ويل کېږي.

او په اصطلاح کې: له مخصوصو اقوالو او افعالو عبارت دی چې په تکبير سره شروع کېږي او په سلام باندې ختمېږي.

۲- د لمانځه ځانگړتياوې: ^(۱)

۱- لمونځ پاکي ده.

۲- لمونځ د انسان د دعا د قبلیدلو بڼه وخت دی.

۳- لمونځ له خدای سره د انسان راز او نیاز دی.

۴- لمونځ له فحشاوو او منکراتو څخه انسان ژغوري.

۵- لمونځ تقوا ده.

۶- لمونځ له نورو مسلمانانو سره د ورورگلوی بڼه رابطه ده.

۷- لمونځ د انسان په مخ کې نور او رڼا پیدا کوي.

۸- لمونځ انسان ته تسکين او اطمینان ورکوي.

۹- لمونځ د انسان صحت ساتي.

۱۰- لمونځ د انسان مشکلات آسانه کوي.

۱۱- لمونځ انسان د بڼه فامیل خاوند کوي.

۱۲- لمونځ له خدای سره د انسان وعده ده چې بڼه به کوي او بد به نه کوي.

۱۳- لمونځ تواضع ده.

(۱) د لمانځه ځانگړتياوې اضافي معلومات دي او په امتحان کې شامل نه دي.

- ۱۴- لمونځ انسان ته وقار، درنښت او د خلکو احترام وړپه برخه کوي.
- ۱۵- لمونځ انسان د وخت ارزښت ته متوجه کوي.
- ۱۶- لمونځ د توبې او خدای ته د مراجعې ښه وخت دی.
- ۱۷- لمونځ د خدای جل جلاله د ذکر ښه طریقه ده.
- ۱۸- لمونځ د خدای مرسته انسان ته وړپه برخه کوي.
- ۱۹- لمونځ د مخلوق او خالق تر منځ د اړیکو یو ښکلی او په زړه پورې انځور جوړوي.

۳- د لمانځه د پرېښودو حکم:

- الف - د لمانځه له فرضیت نه انکار کفر دی.
- ب - د سستی او لټې له امله د لمونځ نه کول، فسق دی.

۴- د لمانځه وختونه

په احادیثو کې د لمانځه وختونه معلوم او ټاکل شوي چې تفصیل یې په لاندې ډول دی:

الف - د سهار د لمانځه وخت: د رښتیني سبا راختلو څخه پیل او په لمر ختلو سره پای ته رسېږي.

ریښتونی سبا: کله چې سپینوالی عرضاً د آسمان په کنارو کې خپور شي؛ ریښتونی سبا بلل کېږي.

ب - د ماسپښین وخت: پیل یې د لمر له زوال څخه او کله چې د هر شي سیوری د خپلې اندازې دوه برابره شي (پرته د زوال له سیوري څخه)، د ماسپښین وخت پای ته رسېږي.

ج - د مازيگر د لمانځه وخت: پیل یې د ماسپښین وخت له پای څخه او کله چې لمر ډوب شي، د مازديگر وخت ختمېږي.

د - د ماښام د لمانځه وخت: کله چې لمر ډوب شي د ماښام وخت پیلېږي او چې شفق (هغه سره رڼا چې د ورځې په پای کې په افق کې ښکاري) ورک شي د ماښام وخت پای ته رسېږي.

ه - د ماسخوتن د لمانځه وخت: د ماسخوتن د لمانځه وخت د شفق له ډوبېدو څخه پیل او د سبا په ختلو باندې پای ته رسېږي.

۵- مکروه وختونه

په لاندې درو وختونو کې لمونځ کول منعه شوي دي:

الف - د لمر ختلو په وخت کې لمونځ کول روا نه دي .

ب - د زوال په وخت کې لمونځ کول روا نه دی .

ج - د لمر سترگه چې کله زېره شي، د لمر تر ډوبېدو پورې، د همهغې ورځې د مازدیگر د لمانځه نه پرته بل لمونځ روا نه دی .

مسأله

د سهار لمانځه نه وروسته تر لمر ختلو پورې او د مازدیگر له لمانځه څخه تر لمر پریوتلو پورې، نفل لمونځ مکروه دی، خو قضایي لمونځونه، د تلاوت سجده او د جنازې لمونځ کول (چې په همدې وخت کې حاضره شي) مکروه نه دي.

۲- په لاندې وختونو کې د نفلونو کول مکروه دي:

الف - د سبا ختلو نه وروسته د سهار له سنتو پرته نور نفلونه کول مکروه دي.

ب - د ماښام له لمانځه څخه مخکې د نفلونو کول مکروه دي.

ج - کله چې خطیب د جمعي یا اختر خطبه وايي، د نفلونو کول مکروه دي.

د - د اخترونو له لمونځ څخه وړاندې او وروسته نفل کول مکروه دي.

ه - کله چې د جماعت لمونځ ولاړ وي د نفلونو کول مکروه دي.

فعالیت

- زده کوونکي دې، پورتنی مطالب په ډله ییزه توګه د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

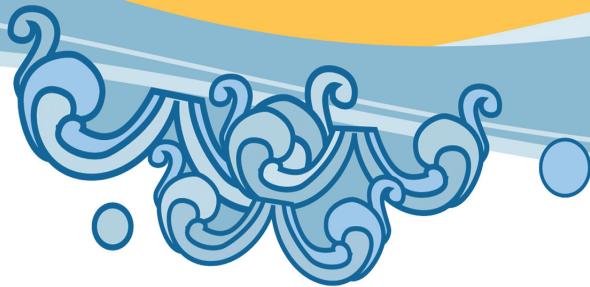
- ۱- لمونځ تعریف کړئ.
- ۲- د لمانځه لس ځانګړتیاوې بیان کړئ.
- ۳- د لمانځه وختونه کوم دي؟
- ۴- د لمانځه مکروه وختونه کوم دي؟ په مختصره توګه یې بیان کړئ.
- ۵- په کومو وختونو کې نفل کول مکروه دي؟

کورنۍ دنده

- پورتنی سوالونه په خپلو کورونو کې حل او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

اذان او اقامت

۱- د اذان تعريف

(اذان) په لغت کې: اعلان ته وايي.

او د فقهاوو په اصطلاح کې: د لمانځه لپاره په مخصوصو الفاظو سره اعلان کول اذان بلل کېږي.

۲- د اذان حکم

اذان د پنځه وخته لمونځونو او د جمعې لمانځه لپاره مؤکد سنت دی او د نورو لمونځونو، لکه: د اخترونو، سنتو، نفلونو، استسقاء، خسوف او کسوف لپاره جواز نه لري.

۳- په اذان او اقامت کې بايد لاندې شيان په نظر کې ونيول شي

الف - بايد اذان او اقامت د وخت له داخلیدلو نه وروسته وي.

ب - اذان او اقامت بايد په عربي ژبه وشي.

ج - د اذان او اقامت الفاظ او کلمات بايد پرله پسې او په ترتيب سره وويل شي.

د - اذان بايد په لوړ آواز سره وشي، تر څو يې نور خلک واورې.

ه - مؤذن بايد مسلمان او عاقل وي.

۴- د اذان الفاظ:

اللَّهُ أَكْبَرُ	اللَّهُ أَكْبَرُ
اللَّهُ أَكْبَرُ	اللَّهُ أَكْبَرُ
أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ	أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ
حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ	حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ
حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ	حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ
اللَّهُ أَكْبَرُ	اللَّهُ أَكْبَرُ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

يادونه

- د سهار د لمانځه لپاره د «حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ» تر جملې وروسته د «الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ» عبارت دوه ځله ويل كېږي.
- د اقامت په وخت كې همدغه كلمات ويل كېږي؛ يوازې د «حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ» له كلمې نه وروسته دوه ځلې «قَدَّ قَامَتِ الصَّلَاةُ» ويل كېږي.

- يوزده كوونكې دې په ټولگي كې اذان او بل زده كوونكې دې اقامت په داسې آواز سره ووايي چې د نورو ټولگيو مزاحمت پرې ونه شي، بيا دې بنوونكې او نور زده كوونكي خپلې ملاحظې ووايي.

۵- د اذان او اقامت سنتونه

په اذان کې اووه شیان سنت دي:

- الف - مؤذن باید صالح، امین او د لمانځه وختونه وپېژني.
- ب - مؤذن ته بنایي د اذان کولو پر مهال اودس لرونکی وي.
- ج - مؤذن به اذان په ولاړه وايي.
- د - د اذان په وخت کې به د مؤذن مخ قبلي لور ته وي او د «حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ» ویلو په وخت کې به بني خوا ته او د «حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ» ویلو په وخت کې به کين لوري ته مخ اړوي.
- ه - د اذان په وخت کې مؤذن باید خپلې گوتې په غوږونو کې کېږدي.
- ط - مؤذن باید د ښه آواز لرونکی وي.
- ر - مؤذن باید د اذان او اقامت ترمنځ فاصله راوولي، یعنې له اذان څخه به څه وخت وروسته اقامت کوي.

۲- د اذان مکروهات

- الف - په اذان کې تلحین (د اذان کلمې یا حرکات بدلول، کمول یا زیاتول) مکروه دي.
- ب - د جنابت په حال کې د اذان او اقامت کول مکروه تحریمي دی.
- ج - د فاسق اذان مکروه دی.
- د - د غیر عاقل ماشوم له پاره اذان مکروه دي.
- ه - د ښځې اذان مکروه دی.
- ر - د اذان په وخت کې خبرې کول مکروه دي.
- ز - له اذان نه وروسته د مؤذن وتل له جومات نه مکروه دي.

۷- د اقامت حکم

اقامت د ټولو وختي، فرضي او فوتي لمونځونو لپاره سنت دی. د اقامت الفاظ کټ مټ د اذان الفاظ دي مگر د (حيّ علی الفلاح) له ويلو څخه به وروسته (قد قامت الصلاة) زياتوي او همدا راز د اذان احکام د اقامت لپاره هم دي.

فعاليت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په گروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

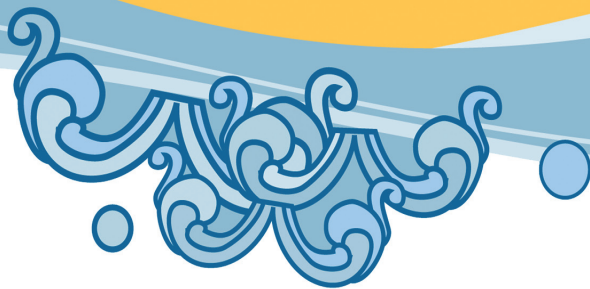

- الف - اذان او اقامت تعريف کړئ.
- ب - د اذان او اقامت حکم بيان کړئ او شرطونه يې کوم دي؟
- ج - د اذان او اقامت سنتونه څو دي؟ بيان يې کړئ.
- د - د اذان مکروهات کوم دي؟ په لنډه توگه يې بيان کړئ.

کورنۍ دنده

د پورتنیو پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د لمانځه شرطونه

۱- د لمانځه شرطونه په لاندې ډول دي:

الف - له حقيقي او حکمي نجاست څخه د ځان پاکوالي.

ب - له نجاست څخه د جامو پاکوالي.

ج - په پاکو جامو باندې د عورت پټول.

د - قبلې ته مخ کول.

ه - د وخت داخلېدل.

و - لمانځه ته د داخلېدو نیت کول، په داسې ډول چې له تحریمې تکبیر سره هېڅ فاصله ونه لري.

ز - د لمانځه د ځای پاکوالي.

مسأله

د هغه عورت اندازه چې پټول یې د لمانځه لپاره ضروري دي عبارت دي له:

الف: د سړي عورت: د نامه له غوټې څخه تر زنگنونو پورې، خو د زنگنونو سترگه عورت ده او د نامه غوټې عورت نه ده.

ب: د ښځې عورت: په لمانځه کې د ښځې ټول بدن عورت دی، مگر یوازې مخ، پنجه او قدمونه یې عورت نه دي، یعنې د لمانځه په وخت کې به ټول بدن پټوي پرته له ذکر شویو ځایونو څخه.

مسأله

که چېرې څوک د قبلې په لوري شکمن شي او نه پوهېږي چې کومې خواته ده، نه څوک داسې پیدا کړي چې پوښتنه ورنه وکړي، فکر دې وکړي، وروسته له دې چې په هر لوري یې غالب گومان کې راغی هغه لوري ته دې لمونځ وکړي، همدا لوری د ده لپاره قبله ده.

۲- د لمانځه ارکان او فرضونه

- الف - د تکبیر تحریمه ویل.
- ب - په لمانځه کې دریدل.
- ج - د قرائت لوستل که یو آیت هم وي.
- د - رکوع کول.
- ه - سجده کول.
- ط - د تشهد په اندازه وروستی قعد.

۳- د لمانځه د فرضونو حکم

د فرایضو ادا کول په لمانځه کې حتمي او ضروري دي، که چېرې یې څوک قصداً یا سهواً پرېږدي لمونځ یې نه صحیح کېږي او بېرته به خپل لمونځ راگرځوي، همدا راز د فرضو پرېښودل د سهوې د سجدې په کولو نه جبره کېږي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په ډله ییزه توګه د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

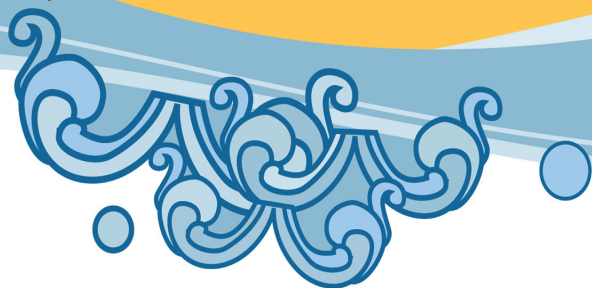
ارزونه

۱. د لمانځه شرطونه څو دي؟ بیان یې کړئ.
۲. د لمانځه ارکان څو دي؟ بیان یې کړئ.
۳. که څوک یو فرض له فرائضو څخه په لمانځه کې پرېږدي، نو حکم یې څه دی؟

کورنۍ دنده

پورتنیو پوښتنو ته په خپلو کتابچو کې په ساده ژبه ځوابونه ولیکئ.

پنځلسم لوست

د لمانځه واجبات او سنتونه

۱ - د لمانځه واجبات:

۱. د فاتحې يعنې (الحمد لله) لوستل،
۲. په ډکو رکعتونو کې د فاتحې له سورت سره، د يو بل سورت او يا درو آيتونو يو ځای کول،
۳. په جهري لمونځونو کې (د امام لپاره) په جهر سره قرائت او په خفيه لمونځونو کې په خفيه قرائت،
۴. د (الحمد لله) لوستل د سورت له لوستلو څخه مخکې،
۵. د هر رکن اداء کول په آرام او اطمینان سره،
۶. له دوو رکعتونو نه وروسته کېناستل (لومړۍ قعده)،
۷. په اوله او دويمه قعده کې د تشهد لوستل،
۸. په ارکانو کې د ترتيب مراعاتول،
۹. په وتر لمانځه کې د قنوت دعاء لوستل،
۱۰. د دوو لومړيو رکعتونو تعينول د قرائت لپاره (په څلور رکعتي اودرې رکعتي فرضي لمونځونو کې)،
۱۱. د اختر په لمانځه کې د زوايدو (اضافي) تکبيرونو ويل.

۲. د واجباتو د پرېښودلو حکم

که په لمانځه کې يو واجب قصداً پرېښودل شي، لمونځ به بېرته راگرځوي او که سهواً ترک شي، سجده سهوه لازمه پري.

د لمانځه سنتونه

په لمانځه کې لاندې شيان سنت دي:

- ۱- د نارینه لپاره په تکبير تحریمه کې د غوږونو تر برابری او د ښځو له پاره د اوږو تر برابری، د لاسونو پورته کول،
- ۲- له تکبير تحریمه څخه وروسته د ثناء ويل،
- ۳- په لومړي رکعت کې د «اعوذ بالله من الشيطان الرجيم» ويل،
- ۴- د (بسم الله الرحمن الرحيم) ويل،
- ۵- له فاتحې نه وروسته د (آمين) ويل،
- ۶- له رکوع نه وروسته د (سمع الله لمن حمده) ويل،
- ۷- له (سمع الله لمن حمده) څخه وروسته د (رينا ولك الحمد) ويل،
- ۸- هر رکن ته د انتقاليدو لپاره د تکبير (الله اکبر) ويل،
- ۹- په رکوع کې د (سبحان ربي العظيم) او په سجده کې د (سبحان ربي الأعلى) ويل،
- ۱۰- په رکوع کې د زنگنونو د سترگو په سر، د لاسونو اېښودل چې گوتې يې پراخه نېولې وي، يعنې په عادي حالت د لاسونو اېښودل،
- ۱۱- د ښی پښې ودرول او د چپې پښې غوړول په دواړو قعدو او د دواړو سجدو په منځ ناسته (جلسه) کې ورباندې کېناستل،
- ۱۲- د (أشهد أن لا إله) په وخت کې د شهادت گوته پورته کول او د (الا الله) په ويلو سره ښکته کول،
- ۱۳- د کېناستلو په وخت کې لاسونه په زنگنونو باندې اېښودل،
- ۱۴- د فرضو په دوو وروستيو رکعتونو کې د (الحمد لله...) لوستل سنت دي.
- ۱۵- د امام له لوري د انتقاليدو تکبيرونه، (سمع الله لمن حمده) او سلام لفظ په لوړ آواز سره ويل سنت دي.

- ۱۶- په وروستی ناسته (قعه) کې درود ویل،
- ۱۷- له درود نه وروسته د ماثورې (قرآني او مسنونه) دعاء لوستل، لکه: (رینا آتنا فی الدنيا حسنة و فی الاخرة حسنة وقنا عذاب النار)،
- ۱۸- د سلام گرځولو په وخت کې بني او کین لور ته د مخ گرځول،
- ۱۹- کله چې امام سلام اړوي، باید مقتديان په نیت کې ونیسي چې زما سلام په دوی، ساتونکو (حفظه) ملایکو او د جنیاتو په صالحو بندگانو باندې دی.
- ۲۰- کله چې مقتدي سلام گرځوي؛ په نیت کې به هغه خلک نیسي چې کوم د سلام لور ته وي.
- ۲۱- مقتدي به د سلام گرځولو په وخت کې، په امام باندې چې کوم لور ته واقع وي هم د سلام اچولو نیت کوي او که په امام پسې ولاړ وي په دواړو سلامونو کې به په امام د سلام اچولو نیت کوي.
- ۲۲- که چېرې یو څوک یوازې لمونځ کوي؛ د سلام اچولو په وخت به په ساتونکو (حفظه) ملایکو د سلام اچولو نیت کوي.

فعالیت

- یو زده کوونکی دې د لمانځه واجبات د نورو زده کوونکو په وړاندې بیان کړي.

ارزونه

- الف: لاندې پوښتنې ځواب کړئ:
- ۱- د لمانځه له واجباتو څخه د یو واجب پاتې کېدل څه حکم لري؟
- ۲- د لمانځه سنتونه څو دي؟ پنځه یې بیان کړئ.
- ۳- د لمانځه واجبات بیان کړئ.

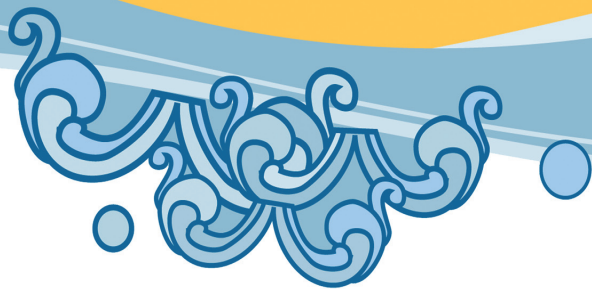
• ب: د لاندې صحیحو جملو مخې ته (ص) او د غلطو مخې ته د (غ) توري ولیکئ:

- ۱- په وټرو کې د قنوت دعاء لوستل فرض ده ( ) .
- ۲- د آمین، أَعُوذُ بِاللَّهِ، بِسْمِ اللَّهِ او سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ ویل د لمانځه سنتونه دي. ( )

کورنۍ دنده

هر زده کوونکی دې د پورتنیو سوالونو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکي.

د لمانځه د ادا کولو طريقه

۱. د لمانځه د ادا کولو طريقه په لاندې ډول ده:

۱- لمونځ کوونکی باید د لمانځه د پیل پر مهال، لاسونه د غوږونو له لاندنیو نرمیو سره برابر کړي او هم مهاله دې (الله اکبر) ووايي.

۲- بیا دې خپل بنی لاس په چپ لاس له نامه لاندې کېږدي، بیا دې ثناء (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ) ووايي.

۳- د ثناء ویلو نه وروسته دې (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ووايي. (د ثناء، أعوذ بالله او بسم الله ویل په پټ آواز سره دي او مقتدي به اعوذ بالله او بسم الله نه وایي که چیرې لمونځ په جماعت سره و).

۴- (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٣﴾ مَلِكٍ يَوْمَ الدِّينِ ﴿٤﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾ أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٧﴾) دې ووايي.

۵- بیا دې په پټه سره (آمین) ووايي.

۶- وروسته دې د قرآن کریم یو سورت او یا درې آیتونه تلاوت کړي.

۷- د سورت تلاوت کولو نه وروسته دې، په تکبیر (الله اکبر) ویلو سره رکوع ته تپت شي.

۸- په رکوع کې به په پنډیو باندې، په ولاړ حالت کې لاسونه د زنگونو په سترگو په داسې حال کې کېږدي چې گوتو یې گونډې محکمې نیولې، شایې غوړولې او سر به یې نه بنکته وي نه پورته، رکوع به وکړي.

۹- په رکوع کې دې درې ځله تسبیح (سبحان ربي العظيم) ووايي.

۱۰- کله چې له رکوع څخه سر را اوچت کړي، نو لومړی دې (سمع الله لمن حمده) ووايي، او بیا دې (ربنا ولك الحمد) ووايي.

مسأله

د جماعت په لمانځه کې به امام (سمع الله لمن حمده) ووايي او مقتدي يوازې (ربنا ولك الحمد) وايي.

۱۱- د (ربنا ولك الحمد) له ويلو نه وروسته، لمونځ كوونكی لږه شېبه په مطمئن ډول نېغ درېږي، بيا سجده ته د تيتيدو پرمهال د تكبير (الله اكبر) په ويلو سره تيتېږي، لومړی به زنگنونه، بيا لاسونه په داسې حال کې چې گوتې يې مخامخ قبلې ته وي، بيا پوزه او ورپسې تندي په ځمكه كېږدي او په هره سجده کې به درې ځله (سبحان ربي الاعلى) ووايي. د سجده پر مهال بايد څنگلې له زنگونو او ورنونه له گېډې نه لرې كړي او د پښو د گوتو سرونه به د قبلې لور ته كوي، داسې چې له ځمكې څخه به پورته نه وي.

۱۲- بيا دې په تكبير ويلو سره سم، له سجده څخه سر راپورته كړي او په مطمئن ډول سره دې لاسونه د زنگونو سترگو سره برابر كېږدي، په داسې حال کې چې بڼی پښه يې ولاړه او كينه پښه يې څملولې وي، كېني.

۱۳- د لږې شېبې دمې نه وروسته دې دويمې سجده ته لاړ شي او درې ځله دې تسبيح (سبحان ربي الاعلى) ووايي.

۱۴- له دويمې سجده نه وروسته دې په تكبير (الله اكبر) ويلو سره په داسې حال ودرېږي چې لومړی خپل سر، بيا لاسونه ورپسې زنگنونه را اوچت كړي. لمونځ كوونكی دې لاسونه په ځمكه نه لگوي او په مستقيم ډول دې دوهم ركعت ته پورته شي.

۱۵- دويم ركعت دې هم د لومړي ركعت په څېر اداء كړي، (لاسونه دې غوږونو ته نه پورته كوي، ثناء او أعوذ بالله به هم نه وايي، نور پاتې ركعتونه يوازې په بسم الله الرحمن الرحيم سره پيلېږي).

۱۶- كله چې لمونځ كوونكی د دويم ركعت له سجده څخه خلاص شي؛ نو بيا دې د لاسونو گوتې خپرې د زنگونو له سترگو سره برابرې كېږدي، داسې چې بڼی

لاس يې په بني زنگون او کين لاس يې په کين زنگون کېښودل شوی وي، له بلې خوا
 بنی پښه ولاړه او کينه پښه يې څملولې وي او پرې ناست وي او بيا دې (التَّحِيَّاتُ
 لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ
 عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ
 وَرَسُولُهُ) وويي.

۱۷- که چېرې لمونځ دوه رکعته وي بيا دې درود شريف (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ،
 وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ،
 اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ
 إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ) او د ماثوري دعا (اللَّهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي
 الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ) تر ويلو وروسته، سلام وگرځوي.

۱۸- که چېرې لمونځ درې رکعتيزه وي؛ بيا د دريم رکعت له دويمې سجده وروسته
 تشهد، درود او دعا وويي او سلام دې وگرځوي.

۱۹- که څلور رکعتيز وي؛ بيا د څلورم رکعت له دويمې سجده وروسته همدا
 پورتنی عمل ترسره کړي.

۲. د سړي او ښځې د لمانځه ترمنځ توپيرونه

د ښځې لمونځ د سړي له لمانځه نه په لاندنيو شيانو کې توپير لري:

۱- ښځه به د تکبير تحریمه په وخت کې لاسونه تر اوږو پورته کوي او سړی د غوږو
 تر نرميو پورې.

۲- ښځه د قيام پر مهال لاسونه پر سپنه او سړي يې تر نامه لاندې ږدي.

۳- په سجده کې به ښځه څنگلې له زنگونو سره نښلوي، نارينه به يې جلا کوي.

۴- په سجده کې به ښځه خپته له ورنونو سره نښلوي او سړی يې جلا کوي.

۵- د لمانځه په ټولو ناستو کې ښځه دواړه پښې بني طرف ته باسي او پر ځمکه
 کېښي.

٦ - بنځه به د سجدې په وخت کې څنگلې له ځمکې سره لگوي.

فعالیت

- یوزده کوونکی دې، عملاً دوه رکعتیز لمونځ د خپلو ملگرو په وړاندې ادا کړي. بنوونکی او نور زده کوونکي دې خپلې ملاحظې په آخر کې وړاندې کړي.

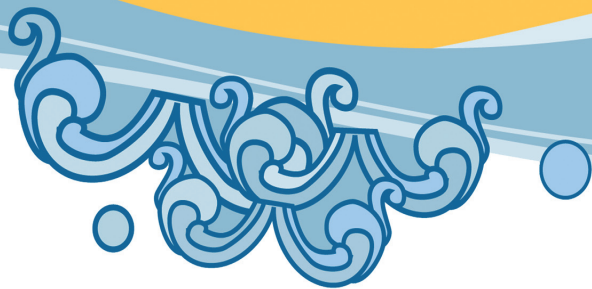
ارزونه

١. د ثنا دعا کومه ده او له دې څخه وروسته به لمونځ کوونکی څه وايي؟
٢. د (ولا الضالین) نه وروسته کومه کلمه پټه تکرار یږي؟
٣. (سمع الله لمن حمده) او (ربنا ولك الحمد) په کوم ځای کې ویل کېږي؟
٤. د بنځې او سړي د لمانځه تر منځ مهم توپيرونه وویاست.

کورنۍ دنده

د لمانځه د ادا کولو طریقه، په لنډه توګه خپلو کتابچو کې ولیکئ.

وتر او سنت لمونځونه

۱. د وترو د لمانځه حکم

د وترو لمونځ د امام ابوحنيفه (رحمة الله عليه) په نظر واجب دی، لکه څرنګه چې د اخترونو لمونځونه دي او د يارانو په نظر مؤکد سنت دی.

۲. د وترو د لمانځه مقدار

د وترو لمونځ درې رکعته دی.

۳. د وترو د لمانځه وخت

د وترو لمونځ د ماسخوتن له لمانځه څخه وروسته ادا کېږي.

۴. د وترو لمونځ کې قرائت

د وترو په ټولو رکعتونو کې د قرائت لوستل لازم دي.

۵. د قنوت ويل

له رکوع څخه مخکې د وترو په درېم رکعت کې د قنوت دعا ويل کېږي:

د قنوت دعا

اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَعِينُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنُؤْمِنُ بِكَ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَنُثْنِي عَلَيْكَ الْخَيْرَ.
وَنَشْكُرُكَ وَلَا نَكْفُرُكَ وَنُحَلِّعُ وَنَتْرُكُ مَنْ يَفْجُرُكَ. اللَّهُمَّ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَلَكَ نُصَلِّي وَنَسْجُدُ
وَإِلَيْكَ نَسْعَى وَنُحْفِدُ وَنَرْجُو رَحْمَتَكَ وَنُخْشَى عَذَابَكَ إِنَّ عَذَابَكَ بِالْكَفَّارِ مُلْحِقٌ.

۲. د سنت ډولونه

سنت په دوه ډوله دي، یو ته یې مؤکد او بل ته یې غیر مؤکد سنت یعنې مندوب وايي.

الف - مؤکد سنت

هغه دي چې رسول الله ﷺ پرې هميشه والی کړی، خو کله کله یې د دې لپاره پرېښي چې د فرضو گومان پرې ونه شي.

ب - غیر مؤکد سنت (مندوب)

هغه سنت دي چې رسول الله ﷺ کله کله پرې پرېښي وي.

د مؤکدو سنتونو وختونه

د مؤکدو سنتونو د وختونو ترتیب په لاندې ډول دی:

- ۱- د سهار له فرضو څخه مخکې دوه رکعتو او په کولو یې ډېر تاکید شوی دی.
- ۲- د ماسپښین له فرضو څخه مخکې څلور رکعتو لمونځ په یو سلام سره (او یا هم د جمعې لمانځه څخه مخکې).
- ۳- د ماسپښین له فرضو څخه وروسته دوه رکعتو.
- ۴- د ماښام له فرضو څخه وروسته دوه رکعتو.
- ۵- د ماخوستن له فرضو څخه وروسته او له وترو څخه مخکې دوه رکعتو.
- ۶- د جمعې له لمانځه څخه وروسته څلور رکعتو په یو سلام اداء کول.

۹. د غیر مؤکدو سنتونو وختونه

د غیر مؤکد سنتونو وختونه په لاندې ډول دي:

- ۱- د ماسپښین له دوه رکعتو سنتو سره نور دوه رکعتو یو ځای کول.
- ۲- د مازدیگر له فرضو څخه مخکې څلور رکعتو.
- ۳- د ماخوستن له فرضو څخه وروسته څلور رکعتو، علاوه له هغو مؤکدو سنتو څخه.
- ۴- د ماښام له فرضو څخه وروسته شپږ رکعتو.

ارزونه

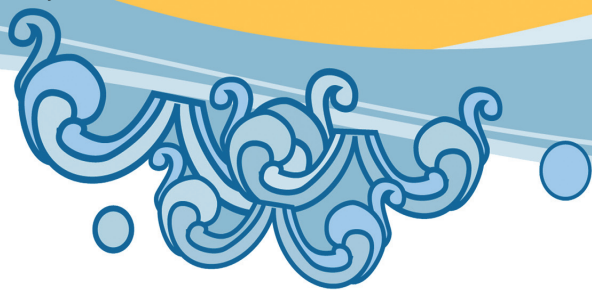
- ۱- د وترو د لمانځه حکم څه دی؟
- ۲- د وترو لمونځ څه وخت اداء کېږي؟
- ۳- د قنوت دعا وواياست.
- ۴- غیر مؤکد سنتونه کوم دي؟

کورنۍ دنده

د مؤکدو او غیر مؤکدو سنتو وختونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د تراويح لمونځ او قضايي لمونځونه

۱. د تراويح د لمانځه حکم: د تراويح لمونځ د بنځو او سرو لپاره د روژې په مياشت کې مؤکد سنت دی، ځکه چې نبي اکرم (صلى الله عليه وسلم) او راشدو خلفاوو پرې هميشه والی کړی. په جماعت سره اداء کول يې هم سنت دي.
مسأله: نفل په پيل باندې لازمېږي، بناءً کله چې چا پرې پيل وکړ او بيا يې پرېښود يعنې فاسد يې کړ وروسته به يې قضاء راوړي.
۲. د تراويح د لمانځه وخت: د تراويح لمونځ له ماخوستن لمانځه څخه وروسته او له وترو څخه وړاندې اداء کېږي.
۳. د تراويح د رکعتونو شمېر: تراويح شل رکعته دي، دوه دوه رکعته په يونيت او سلام اداء کېږي او بيا د هرو څلورو رکعتو وروسته يوڅه ناسته کېږي، يعنې په لسو سلامو شل رکعته تراويح پوره کېږي، بيا له دې څخه وروسته د وترو لمونځ هم په جماعت سره اداء کېږي. ياده دې وي چې د روژې له مياشتې څخه په پرته نورو مياشتو کې وتر په جماعت سره نه اداء کېږي.
۴. د قضايي لمونځونه وختونه: کله چې له چا څخه لمونځ قضاء شي، هر وخت چې فرصت ومومي بايد قضايي يې راوړي مگر په هغو درو وختونو کې دې نه کوي په کومو کې چې د لمانځه له کولو څخه منعه راغلې ده.
۵. د قضايي لمونځونو د ادا کولو کيفيت: په قضايي لمونځونو کې ترتيب واجب دی. کله چې له چا څخه له شپږو لمونځونو څخه لږ لمونځونه قضاء شوي وي، دا سرې د ترتيب خاوند دی، فقهاء کرام وايي: د ترتيب په خاوند د ترتيب مراعتول واجب دي، د ترتيب معنا دا ده چې قضايي لمونځونه به له حاضر لمونځ نه مخکې کوي او بيا به د قضايي ترمنځ هم ترتيب مراعتوي يعنې کوم لمونځ چې ترې مخکې قضاء شوی وي هغه به وړاندې کوي.

۲. هغه شيان چې د ترتيب وچوب پرې ساقطېږي:

- ۱- کله چې قضايي لمونځونه پرته له وترو څخه سپړو ته ورسېږي.
- ۲- کله چې له سرې څخه قضايي لمونځونه هېر شي.
- ۳- کله چې وخت تنگ وي او دواړه (وختي او قضايي لمونځونه) نه ادا کېږي.

فعاليت

زده کوونکي دې پورتنی مطالب په گروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

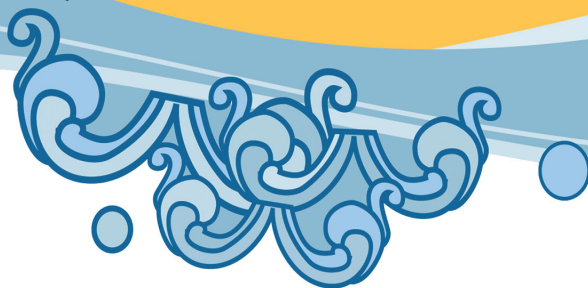

- ۱- لاندې پوښتنې ځواب کړئ:
  - أ. د وترو او تراویحو لمونځونه څه حکم لري؟
  - ب. د وترو او تراویحو لمونځونه څنگه اداء کېږي؟
- ۲- لاندې صحیحو جملو ته د (ص) او غلطو ته د (غ) نښه کېږدئ:
  - أ. د تراویحو لمونځ د ماخوستن له وترو څخه وروسته اداء کېږي. ( )
  - ب. له چا څخه چې د پنځو لمونځونو څخه زیات لمونځونه قضاء شي، د ترتیب خاوند دی. ( )
  - ج. د ترتیب خاوند به وختي لمونځ په قضايي لمونځ باندې مخکې کوي. ( )
  - د. د وخت په تنگوالي سره ترتیب ساقطېږي. ( )
  - ه. شل رکعت تراویح په لسو سلامونو سره سرته رسېږي. ( )

کورنۍ دنده

پورتنیو سوالونو ته په خپلو کتابچو کې ځوابونه وویاست.

د لمانځه مفسدات او مکروهات

۱. د لمانځه مفسدات

(فساد) په لغت کې د صلاح ضد ته وايي او د فقهاوو په اصطلاح کې په عبادت کې ناسم وصف فساد بلل کېږي. په عباداتو کې د فساد معنا بطلان دی او په معاملاتو کې فساد بېله معنا او بطلان بېله معنا لري، هدف دا چې معاملات له فساد څخه وروسته صحيح کيدای هم شي خو عبادات داسې نه دي.

۲. د لمانځه مفسدات:

- ۱- خبرې کول،
- ۲- خوراک او څښاک کول که څه هم په هېره وي.
- ۳- داسې کار کول چې له لمانځه څخه بيرون کس پرې د لمونځ کوونکي گومان ونه کړي.
- ۴- له قبلي څخه د سينې گرځول،
- ۵- د لمانځه په منځ کې درې پرله پسې قدمونه اخيستل،
- ۶- ليونتوب او بې هوشي،
- ۷- د پوره يو رکن اداء کول په داسې ډول سره چې عورت يې څرگند او يا ورسره دومره نجاست وي چې لمونځ ورسره نه کېږي.
- ۸- داسې خندا چې خپله يې واوري.
- ۹- په خوله د سلام اچول يا ځوابول،
- ۱۰- د نيوي امورو لپاره ژړل، خو که چېرې د خدای له ويرې وي بيا يې لمونځ نه فاسدېږي.
- ۱۱- هغه الفاظ ويل چې له لمانځه څخه نه دي لکه: (انا لله و انا اليه راجعون) او يا (الحمد لله) ويل.
- ۱۲- په داسې شکل سره قرائت کول چې د کلمې معنا غلطوي.
- ۱۳- له امام نه پرته بل چاته فتحه ورکول.

۳. د کراهيت معنا

(کراهيت) په لغت کې د محبت ضد ته وايي او د فقهاوو په اصطلاح کې هر هغه شی چې پرېښودل يې له کولو څخه غوره وي، تنزيهي مکروه بلل کېږي او که چېرې منعه والی يې په ظني دليل ثابت وي تحريمي مکروه بلل کېږي. کله چې لمونځ له تحريمي کراهيت سره اداء شي؛ راگرځول يې واجب دي او که له تنزيهي کراهيت سره شوی وي، بېرته يې راگرځول مستحب دي.

۴. د لمانځه مکروهات

لاندي شيان په لمانځه کې مکروه دي:

- ۱- د سنتو او واجباتو پرېښودل، لکه: د امام متابعت چې په لمانځه کې پرېښودل شي.
- ۲- په لمانځه کې په نورو کارونو باندې د لاسونو مصروفول، لکه:
  - د گوتو قاتول رافاتول،
  - له گوتو څخه ټکونه ويستل،
  - د لمانځه پر مهال ټپه پاکول،
  - د کاڼو او گټو لرې کول، ويښتان ويستل،
  - له خپلو جامو او لاسو سره لوبې کول، په اشاره باندې د سلام ځوابول.
- ۳- په لمانځه کې په نورو شيانو باندې د سترگو مصروفول، لکه:
  - د آسمان لور ته کتل.
  - د سترگو پټول.
  - ښي او کيڼ لور ته کتل.
- ۴- مخصوص ادکار او دعاگانې نه لوستل، لکه: د رکوع په حالت کې چې د قرائت لوستل.
- ۵- په مسنونه طريقه د ارکانو نه ادا کول، لکه:
  - غيرمنظم دريدل.
  - ناسمه رکوع.
  - ناسمه سجده لکه د پگړۍ په ول سجده کول.
- ۶- بي ضرورته توخي او اوسيلي کول.

فعاليت

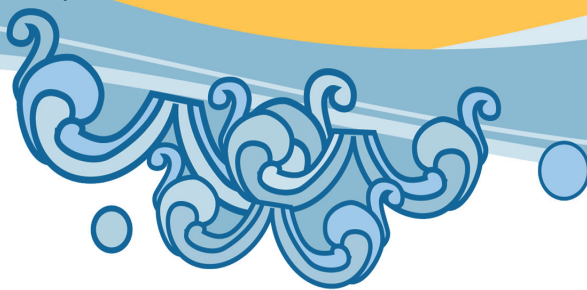
- زده کوونکي دې نور هغه کارونه چې د لمانځه د روحيې خلاف دي او بعضي اشخاص هغه کوي، په گوته کړي.

ارزونه

- ۱- لاندي پوښتنې ځواب کړئ:
  - ا- کراهيت او فساد څه معنا لري؟ په لنډ ډول يې تعريف کړئ.
  - ب- د لمانځه له مکروهاتو څخه پنځه وواياست.
  - ج- د لمانځه پنځه مفسدات بيان کړئ.
- ۲- لاندي صحيح جملوته (ص) او غلطو جملوته (×) ښه کېږدئ:
  - ا- په لمانځه کې له گوتو څخه ټکونه ويستل مکروه دي. ( )
  - ب- د رکوع په حالت کې د قرائت لوستل لمونځ فاسدوي. ( )
  - ج- په لمانځه کې خبرې کول مکروه دي. ( )

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د پورتنیو پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې وليکي.

د لمانځه متفرقه مسایل

- ۱ - په لمانځه کې بې اودسه کېدل کله چې څوک پرته له ارادې، په لمانځه کې بې اودسه شي:
- ۱- لمونځ دې پرېږدي، اودس ته دې لار شي او پس له اوداسه دې خپل لمونځ له هغه ځای څخه پیل کړي چې په کوم ځای کې بې اودسه شوی دی. خو له سره راگرځول یې غوره دي.
- ۲- که چېرې بې اودسه شوی شخص امام وي، یو له خپلو مقتدیانو څخه دې امام کړي او پاتې لمونځ به په خپل امامت مقتدیانو ته پوره کوي.
- ۳- که چېرې یو لمونځ کونکي ته له وروستۍ ناستې څخه وروسته بې اودسي پېښه شي، له لمانځه څخه دې وگرځي، اودس دې وکړي او بیا دې سلام وپورتي، پورتنی درې واړه هغه صورتونه دي چې خبرې یې نه وي کړې، خو که خبرې یې کړې وي، بیا یې لمونځ فاسدېږي برابره ده قصدا، سهوا او یا خطایې له خولې وتلي وي.
- ۴- که چېرې کوم لمونځ کونکی له بې اودسۍ څخه وروسته د اودس لپاره قدمونو اخیستلو او یا له قبلې څخه مخ گرځولو ته اړ و او دا کار یې وکړ، لمونځ یې نه فاسدېږي که څه هم له درو قدمونو څخه زیات هم تللی وي.
- ۲- د سهوي سجده
- الف - (سهوه) غفلت او بې پروايۍ ته وايي. د سهوي سجده هغو دوو سجده ته ویل کېږي چې د لمانځه زیادت یا نیمگړتیا پوره کوي.
- ب - د سهوي د سجده حکم: د سهوي سجده واجب ده.
- ج - د سهوي د سجده سببونه: د سهوي سجده په لاندې شیانو واجېږي:
- کله چې له واجباتو څخه یو یې له خپل ځای نه وړاندې یا وروسته، سهوا زیات او یا پرېښودل شي.
- کله چې لمونځ کونکی فرض له خپل ځای څخه سهواً مخکې یا وروسته کړي.

• مسأله

د سنتو په پرېښودلو باندې د سهوې سجده نه لازمېږي، ځکه چې د سنتو په پرېښودلو باندې لمونځ نه نيمگړی کېږي.

• مسأله

د فرضو پرېښودل په سجده سهوه باندې نه جبره کېږي، ځکه چې د فرضو پرېښودل لمونځ باطلوي، خو که چېرې څوک د لمانځه په کوم رکن کې سهوه شو بېرته به يې راگرځوي او که چېرې يې له خپل ځای څخه وروسته کړ، بيا به د سهوې سجده کوي.

۳- د سهوې د سجدي وخت

د سهوې د سجدي وخت د اخري قعدې له تشهد او يو سلام گرځولو څخه وروسته دی.

۴- د سهوې د سجدي طريقه

د وروستۍ قعدې له تشهد څخه وروسته يو سلام اړول کېږي او بيا له دې څخه وروسته دوه د سهوې سجدي کېږي، له دې څخه وروسته تشهد (التحيات...) د دويم ځل لپاره په همدې ناسته کې بيا به درود (اللهم صل...) او دعاء چې مخکې ندي ويل شوي، ولولي او بيا به بني او کين لور ته سلام واپوي.

۵- په لمانځه او يا اوداسه کې شک کول

۱- که چېرې يو چاته دا شک پيدا شو چې لمونځ يې کړی او که يې نه دی کړی، دې سرې لمونځ نه دی کړی، ځکه نه کول يې يقيني او په کولو کې يې شک دی.

۲- که چېرې يو چاته له سلام گرځولو او يا د اخري قعدې له تشهد نه وروسته شک پيدا شو، دا شک هيڅ باوري نه دی او اعتبار ورته نشته.

۳- که چېرې څوک ډېر شکي وي او هر وخت ورته شک پيدا کېږي، دا به په غالب گمان عمل کوي.

۴- که چېرې څوک په دې باور وي چې اودس مې کړی دی، خو فکر کوي چې ممکن بي اودسه شوی وي، د دې سرې اودس شته، مگر که په ياد يې وي چې دی بې اودسه و، خو ممکن له عادت سره سم ده اودس کړی وي، نو دا بې اودسه دی.

۶- د تلاوت سجده:

الف - د تلاوت د سجدي حکم: د تلاوت سجده کول واجب دي.

ب. د تلاوت د سجدي اسباب

د تلاوت سجده په لاندې درو سببونو باندې واجبېږي:

- تلاوت: د تلاوت سجده په تلاوت کونکي باندې واجبېږي.

- اوریدل: د تلاوت سجده د سجدي د آیت په اوریدلو په اوریدونکي باندې هم واجبېږي.

- اقتداء: که امام د تلاوت د سجدي آیت ولوست په مقتدي باندې هم واجبېږي، که څه هم چې اوریدلی یې نه وي.

ج. د تلاوت سجده ادا کول

تکبیر به وایي (خو لاسونه به غوږونو ته نه پورته کوي) او سجدي ته به ښکته کېږي، داسې سجده به کوي لکه څنگه چې د لمانځه سجده کوي او بیا به له سجدي څخه د پورته کېدو لپاره تکبیر وایي، دا دواړه تکبیرونه ویل واجب دي، د تلاوت سجده کې تشهد او سلام نشته.

په سجدي کې به (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى) درې ځلې وایي، د تلاوت د سجدي آیتونه په لاندې جدول کې روښانه شوي دي او همدارنگه په قرآن کریم کې هم دغه ځایونه په نښه شوي دي.

د. د تلاوت د سجده شمېر

شمېره	سورت	آیت	شمېره	سورت	آیت
۱	الاعراف	۲۰۶	۸	النمل	۲۶
۲	الرعد	۱۵	۹	الم السجدة	۱۵
۳	النحل	۵۰	۱۰	ص	۲۴
۴	الاسراء	۱۰۹	۱۱	حم السجدة	۳۸
۵	مريم	۵۸	۱۲	النجم	۶۲
۶	الحج	۱۸	۱۳	الانشقاق	۲۱
۷	الفرقان	۶۰	۱۴	العلق	۱۹

فعالیت

- یوزده کوونکی دې د خپلو ملگرو په وړاندې د تلاوت سجده عملاً اداء کړي او هم دې د وجوب اسباب څرگند کړي.

ارزونه

الف - لاندې پوښتنو ته ځوابونه ووايي:

۱. د سهوې سجده حکم څه دی؟ او سببونه یې په لنډ ډول یې بیان کړئ.
۲. د تلاوت د سجده اسباب څو او کوم دي؟
۳. د تلاوت د سجده د آیتونو شمېر څو دی؟
۴. که چېرې امام په لمانځه کې بې اودسه شي، څه باید وکړي؟

ب - لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:

۱. د سنتو په پرېښودلو باندې د سهوې سجده.....لازمیږي.
۲. د فرضو پرېښودل د سهوې په سجده باندې.....کېږي.
۳. د تلاوت سجده په دې سورتونو.....کې دي.

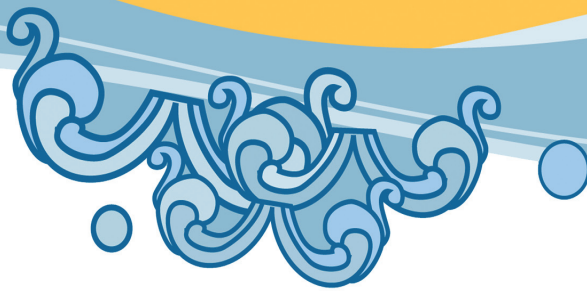

کورنۍ دنده

پورتني سوالونه سره له ځوابونو په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د ناروغ او مسافر لمونځ

د ناروغ لمونځ

د ناروغ لمونځ، ناروغۍ ته په کتلو په لاندې ډولونو دی:

- ۱- کله چې ناروغ ته ودرېدل ناشوني شول؛ بيا به لمونځ په ناسته، رکوع او سجده سره کوي.
- ۲- که چېرې کوم ناروغ ته د رکوع او سجده کول ناشوني شول؛ بيا به رکوع او سجده په داسې حال په اشاره کوي چې د سجده اشاره به د رکوع له اشارې څخه ټيټه وي، خو د سجده لپاره دې څه شی نه پورته کوي چې هلته ورباندې سجده وکړي.
- ۳- که چېرې څوک په ناسته هم قادر نه و، دا سړی به ستونی ستغ په داسې حال کې خملي چې پښې به يې د قبلي لور ته وي، د سر لاندې به يې د پورته کولو په خاطر، باليت ايښی وي، مخ په قبلي به ملاست، رکوع او سجده به په اشاره باندې ترسره کوي.

۴- کله چې کوم ناروغ په دې قادر نه وي چې د سر په اشارې باندې لمونځ وکړي، له ده څخه لمونځ وروسته کېږي، د سترگو او وريځو په اشارې سره لمونځ کول ورته روا نه دي.

۲- د مسافر لمونځ

څرنگه چې سفر ستونزې لري، نو د دې لپاره ځانگړي احکام راغلي دي چې په لاندې ډول دي:

- ۱- د روژې په مبارکه مياشت کې مسافر ته روژه خورل روا اما نيول يې غوره دي.
- ۲- مسافر ته د سفر په خاطر، په اغوستل شويو موزو باندې درې ورځې او شپې مسحه کول روا دي.
- ۳- په مسافر باندې د جمعې او اخرونو لمونځونه او قربانې نه شته.
- ۴- مسافر په سفر کې څلور رکعتي فرض لمونځونو کې قصر کوي.
- ۵- د لمونځ وروسته کول هم ورته روا دي په هغه صورت کې چې له غلو او شوکمارو څخه وېره ولري.

۳- قصر

څلور رکعتيز فرض لمونځونه نيمايي کول او پر ځای يې دوه رکعته کول، قصر بلل کېږي، بناءً د سهار او ماښام لمانځه کې قصر نه کېږي.

- ۴- د قصر حکم: د لمانځه قصر په سفر کې لازم او په روژه کې (عزیمت) دی.
- ۵- د قصر شرطونه: فقهاوو کرامو د قصر لپاره لاندې شرطونه ایښي دي:
۱. د سفر اندازه او لپاره به په عادي تگ سره درې ورځې او شپې وي.^(۱)
  ۲. سفر د مسافر له خپل کلي یا قریبې څخه د وتلو نه حسابېږي، یعنې کله چې مسافر له خپلې علاقې څخه بیرون شو، مسافر بلل کېږي.
  ۳. د سفر نیت به کوي.
  ۴. باید کوم سفر چې نیت یې لري، له دريو ورځو څخه کم نه وي.
  ۶. د سفر په هکله مسلي:
- ۱- یو سړی له خپل اصلي ټاټوبي څخه هغه چې پکې زېږېدلی او هستوگنه کوله؛ لار او بل ځای کې یې هستوگنه غوره کړه، د ځینو اړتیاوو له امله د څه وخت لپاره خپل ټاټوبي ته راغی، دا سړی به په خپل اصلي ټاټوبي کې قصر کوي، په دې شرط چې د دواړو تر منځ فاصله درې ورځې او یا له دې څخه زیاته وي.
- ۲- که له یو چا څخه په سفر کې لمونځونه قضاء شول او بیا کور ته راستون شو، د سفر د لمانځه قضایې به دوه رکعته راوړي او که چېرې په کور کې ترې قضاء شوي وي او قضاء یې په سفر کې راوړي هم هغه څلور رکعته به پوره کوي.

ارزونه

- ۱- لاندې پوښتنو ته ځوابونه وویاست:
- ا- د سفر ځانگړي احکام څو دي؟ په لنډ ډول یې بیان کړئ.
  - ب- قصر څه ته وايي او حکم یې څه دی؟
  - ج- قصر څو شرطونه لري؟ په لنډ ډول یې بیان کړئ.
- ۲- لاندې صحیحو جملوته (ص) او غلطو ته د (غ) نښه کېږدئ:
- ا- د سفر اندازه په عادي تگ سره درې ورځې ده. ( )
  - ب- که له یو چا څخه په سفر کې لمونځونه قضا شول، په کور کې به یې پوره اداء کوي. ( )
  - ج- په مسافر باندې د جمعې، اخترونو لمونځونه او قرباني نشته. ( )
  - د- کله چې ناروغ ته درېدل ناشوني شي بیا به لمونځ په ناسته کوي. ( )

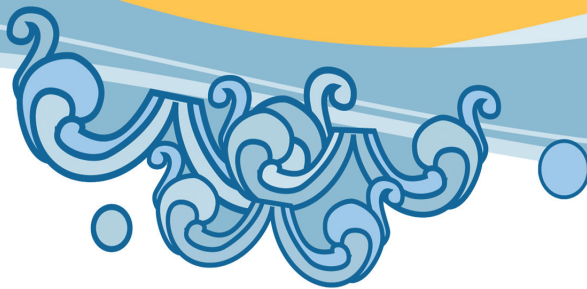

کورنۍ دنده

پورتنیو سوالونو ته په خپلو کتابچو کې ځوابونه ولیکئ.

(۱) ځینو معاصرو علماوو د شرعي سفر اندازه تقریباً (۸۹) کیلومتره تعیین کړې ده.

دوه وېشتم لوست

د سیرت النبي ارزښت

الله تعالی فرمایي: «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ» [الاحزاب سورت (۲۱)].
ژباړه: (په حقیقت کې ستاسو لپاره د الله په رسول کې یوه خورا غوره نمونه ده)
 الله تعالی په دې مبارک آیت کې، مور د پیغمبر ﷺ پیروی او اطاعت ته هڅولي یو، له دې امله لازمه ده چې د نبی کریم ﷺ سیرت زده کړو تر څو وکولای شو هغه پسې اقتداء او د هغه لاره تعقیب کړو، د سنتو او طریقو پلټنه یې وکړو او په لارښوونو یې عمل وکړو، نو د اسلام په پوهیدو او پیژندو کې د سیرت څه اهمیت دی؟ د سیرت مفهوم او ځانګړتیاوې کومې دي؟ د سیرت د تدریس موخې څه دي؟

د سیرت تعریف

په لغت کې: د سنت، طریقي او تګلارې په معنا راغلی دی.
 په اصطلاح کې: سیرت د یوه شخص د ژوند حالاتو، تاریخ او په هغه پورې اړوندو موضوعاتو ته ویل کېږي.
 کله چې سیرت مطلق ذکر شي، نو د حضرت محمد ﷺ سیرت ور څخه مراد وي.

فعالیت

- د سیرت علم له کوم علم سره زیات ورته والی لري؟ د حدیثو له علم سره، د تاریخ له علم سره او که له کوم بل علم سره؟
هغه عمده موضوعات چې په سیرت کې خپرل کېږي عبارت دي له:
 د پیغمبر ﷺ د میلاد له مهال څخه د نبوت مقدماتي نښې او نښانې، د حضرت محمد ﷺ وروکتوب، رشد، ځوانی، په مختلفو حالاتو کې د الله جل جلاله ساتنه له خپل

پیغمبرنه، پیغمبر ﷺ باندي د وحې د نازلیدلو وخت، پټ او ښکاره دعوت، د قریشو له خوا د مسلمانانو ډول ډول رېږونې، د مسلمانانو هجرت حبشې ته، له مکې مکرمې څخه بهر د اسلام د مقدس دین خپرېدل، د یثرب (مدینې منورې) له خلکو سره تړون، هلته هجرت، په مدینه منوره کې د اسلامي ټولني جوړول، قبائلو او گاونډیانو سره تړونونه، د مسلمانانو پر ضد د مشرکانو او یهودو توطیې او دسیسې، د هغوی په وړاندې د مسلمانانو دفاع او د پیغمبر اکرم ﷺ غزاگانې، گاونډیو حاکمانو ته د دعوت د پیغامونو لېږل، د جزیره العرب مختلفو سیمو ته د اسلام رسیدل، د پیغمبر ﷺ سفرونه، د هغه ﷺ ځلانده صفات او له نیمگړې دنیا څخه د هغه رحلت.

د سیرت النبي ځانگړتیاوې

نبوي سیرت ډېرې ځانگړتیاوې لري چې ځینې یې دا دي:

۱ - د نبی کریم ﷺ سیرت د نورو انبیاوو د سیرت په پرتله تر ټولو صحیح ترین سیرت دی، ځکه چې دغه سیرت د متصلو روایاتو، پېژندل شوو او موثقو شخصیاتو له لارې نقل شوي او د ثبت او تدوین مرحلې ته رسیدلای دی.

د سیرت تدوین په (۱۰۱ هجري) کال کې د عمر بن عبد العزیز د خلافت په دور کې پیل شو، نو ځکه د سیرت علماء په ډېرې آسانی سره کولای شي د پیغمبر اکرم (صلی الله علیه وسلم) صحیح سیرت له ناسمو اقوالو او ضعیفو کیسو څخه جلا کړي.

۲ - د سیرت لارښوونې هر اړخیزې او د ژوند ټولو حالاتو ته شاملې دي چې د هر چا لپاره په هر وخت او شیبه کې د ژوند غوره نمونه دي.

۳ - د پیغمبر ﷺ سیرت روښانه سیرت دی چې د هغه د ژوند د حالاتو پراوونه په څرگند ډول بیانوي: د پیغمبر ﷺ د پلار عبد الله او مور بی بی آمنه بنت وهب د واده له وخت څخه پیل، د پیغمبر ﷺ پیدایښت، بعثت، د دعوت پراوونه، غزاگانې او د پیغمبر ﷺ وفات په څرگند ډول بیانوي.

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په ډله ییزه توگه د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

د سیرت النبی د زده کړې ارزښت:

- ۱ - د نبی کریم ﷺ سپیڅلی سیرت له فضایلو، نیکو اخلاقو، نصیحتونو او عبرتونو څخه ډک دی چې انسان د خیر په لور هڅوي.
- ۲ - د پیغمبر ﷺ د سیرت زده کړه دا روښانه کوي چې د اسلام سپیڅلی دین د صبر، زغم، فکر، عقل، حکمت او بشریت ته د ښیګڼو او ګټو رسولو دین دی.
- ۳ - د پیغمبر ﷺ سیرت مصلحینو او داعیانو ته د ټولنې د اصلاح بلنه او لارښوونه کوي.
- ۴ - د پیغمبر ﷺ سیرت د اسلام د سپیڅلي دین لوړ مقام او بهتري د جاهلیت د زمانې د ناوړو دودونو، بې عدالتیو او ظالمانه رسمونو په پرتله، مور ته را په ګوته کوي.
- ۵ - د نبوي سیرت لوستل، د پیغمبر ﷺ او اصحابو کرامو له زیارونو او تکلیفونو (چې د اسلام د دین لپاره یې ګاللي) خبریدل، د انسان صبر، زغم او حوصله زیاتوي.
- ۶ - د سیرت د زده کړې له برکته کولای شو د دین په ډېرو مقاصدو پوه شو، د قرآن کریم د زیاتو آیاتونو په تفسیر او شان نزول خبر شو.
- ۷ - نبوي سیرت د اسلامي امت د وحدت څرګندونه کوي او دا په ګوته کوي چې اسلام څرنگه وکولای شو له مختلفو، یو بل ته له دښمنو او خپرو قومونو، ملتونو او قبایلو څخه یو واحد، قوي عزتمند او یو موټی ملت جوړ کړي، او ټول سره وروڼه کړي، د دوی مشران چې له تقوی، اخلاص او الهي وېرې څخه برخمن وو، د خپلو کشرانو او اتباعو په زړونو کې یې تر ټولو ګران او عزتمند کړي دي.
- ۸ - د سیرت لوستل او تدریس مسلمان ته، د اسلامي فرهنگ او پوهې د یوې مهمې برخې د غنامندی او بډاینې لامل ګرځي.

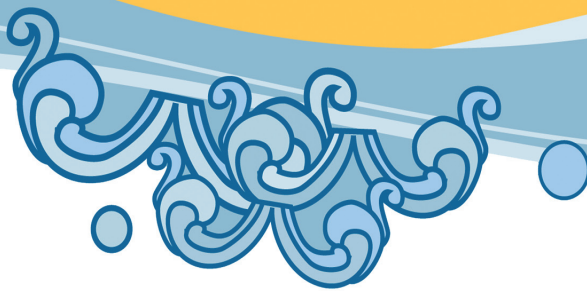
ارزونه

- ۱ - نبوي سيرت په لغت او اصطلاح کې تعريف كړئ.
- ۲ - د نبوي سيرت درې ځانگړتياوې څرگندې كړئ.
- ۳ - د نبوي سيرت د زده كړې ارزښت، د مسلمانانو د ژوندانه په مختلفو اړخونو کې څرگند كړئ.

کورنۍ دنده

د دې لوست د مطالبو خلاصه، د يوې لنډې مقالې په لړ کې په خپلو الفاظو وليکئ.

درويشتم لوست

نبوي سيرت او تاريخ

د تاريخ تعريف

تاريخ په لغت کې د يوې پېښې د وخت او زمان تعين ته وايي. په اصطلاح کې د تيرو وختونو د مهمو پېښو او واقعاتو د وخت او زمانې ټاکل دي، لکه: د مهمو شخصيتونو، ډلو، د هغوی د ژوند او مرگ له حالاتو، له تمدنونو، ښارونو، دودونو، رواجونو، عاداتو، کړنو، صنعتونو او انسابو څخه بحث کوي.

سيرت د تاريخ اساس او بنسټ دی

د پيغمبر ﷺ سيرت د تاريخ اساس او بنسټ دی چې مسلمانان پرې وياړي، ځکه لومړنۍ تاريخي پېښې چې مسلمانانو ليکلې دي، هغه د سيرت پېښې وې، بيا د وروستيو حوادثو تدوين تر نن ورځې پورې د هماغه سيرت لړۍ ده.

د سيرت او تاريخ د سند د نقلو لوطريقه:

د روايت په سلسله د تاريخي پېښو نقلول او صحيح روايتونه له غلطو روايتونو څخه جلا کول دا يوازې د عربو او مسلمانانو ځانگړتيا وه چې نور ورځني بې برخې وو، ځکه چې مسلمانانو د سيرت ليکنه خپله ديني وجيبه گڼله، دوی زيار باسه تر څو په رواياتو کې کوم شک او شبهه پاتې نشي او سيرت له هر ډول دروغو څخه پاک وي. دغه تگلاره لومړۍ د حديثو او سيرت په ليکنه کې رامنځته شوه، بيا د تاريخ په ليکنه کې ورڅخه کار واخيستل شو او تاريخ پورې اړوندو حقايقو د تمميز لپاره معيار وټاکل شو.

فعاليت

- د سيرت او د تاريخ د علم ترمنځ تفاوت واضح کړئ.

د نبوي سیرت مصادر

مونږ کولای شو د نبوي سیرت مصادر په لاندې ډول خلاصه کړو:

۱ - قرآن کریم: د نبوي سیرت یوه پراخه برخه په قرآن کریم کې په اجمالي توګه ذکر شوې ده.

۲ - نبوي سنت: د نبوي سیرت زیاته برخه د احادیثو په کتابونو کې ذکر شوې ده، د احادیثو کتابونه عبارت دي له: کتب الصحاح، سنن، مسانید، مستدرکات او معاجم او د سننو د کتابونو له قاموسونو څخه.

۳ - د محمدي صفاتو (شمایلو) کتابونه: د محمدي شمایلو کتابونه هغه کتابونه دي چې مؤلفینو یې د نبی کریم ﷺ اخلاقو، عاداتو، فضایلو او سلوکو ته ځانګړې توجه کړې وي.

۴ - د نبوي دلایلو کتابونه (محمدي معجزې): په دغو کتابونو کې د پیغمبر ﷺ معجزې او د نبوت دلایل ذکر شوي دي.

۵ - د محمدي خصائصو کتابونه: دغه کتابونه د پیغمبر ﷺ او د هغه د امت د خصائصو او ځانګړتیاوو په هکله بحث کوي.

۶ - د غزاګانو کتابونه:

دغه کتابونه د اسلام په اول کې د مسلمانانو د دښمنانو له سازشونو، دسیسو، د مسلمانانو له دفاع او د پیغمبر ﷺ له غزواتو څخه بحث کوي.

۷ - د سیرت ځانګړي کتابونه: دغه کتابونه د سیرت له علم پورې له اړوندو موضوعاتو څخه بحث کوي.

د سیرت د لیکنې پیل او د سیرت مشهور کتابونه

۱- **د صحابه وو دوره:** د سیرت تدوین په ابتدایي بڼه له (۵۰-۶۰) هجري کلونو څخه پیل شو، چې حضرت عبد الله بن عباس رضی الله عنه به خپلو شاګردانو ته د پیغمبر ﷺ د نسب او د هغه د غزاګانو په هکله معلومات ورکول او هغوی به لیکل، همداراز عبد الله بن عمرو بن العاص او براء بن عازب رضی الله عنه به هم خپلو شاګردانو ته د سیرت د علم تدریس کاوه.

۲- **د تابعینو دوره:** د سیرت تالیف د تابعینو په زمانه کې پیل شو، عروه بن زبیر بن عوام د رسول الله ﷺ د غزاگانو کتاب ولیکه.

د پیغمبر ﷺ په سیرت او غزواتو کې تر ټولو مهم کتاب چې د تابعینو په زمانه کې ولیکل شو، هغه د آبان بن عثمان (رحمه الله) کتاب و چې لیکل یې له (۸۳) هجري څخه دمخه بشپړ شو.

له هغه څخه وروسته په دویمه درجه کې د وهب بن منبه چې په (۱۱۰) هجري کې وفات شوی او د موسی بن عقبه چې په (۱۴۱) هجري کې وفات شوی، د سیرت کتابونه دي.

دغو کسانو د صحابه وو کرامو په زمانه کې ژوند کاوه او له هغوی څخه یې زده کړه کړې وه.

۳- **د اتباع تابعینو دوره:** په دغه دوره کې چې کوم کتابونه لیکل شوي دي، په لاندې ډول دي:

«السير والمغازي» د محمد بن اسحاق (المتوفی ۱۵۱ هـ) لیکنه، «السيرة النبوية» د ابن هشام (المتوفی ۲۱۳ هـ) لیکنه، پورتنی دواړو مؤلفانو له تابعینو څخه زده کړې کړې وې.

همدارنگه (الموطأ) د امام مالک (رحمه الله) (المتوفی ۱۷۹ هـ) لیکنه، دا د احادیثو کتاب دی، خو زیاته برخه احادیث یې د پیغمبر ﷺ په سیرت او اوصافو پورې اړه لري. (صحيح البخاري) د محمد بن اسماعيل البخاري (رحمه الله) (المتوفی ۲۵۶ هـ) لیکنه، او (صحيح مسلم) د امام مسلم (رحمه الله) (المتوفی ۲۶۱ هـ) لیکنه، په دغو کتابونو کې د احادیثو ډېره برخه، د پیغمبر ﷺ له نبوت څخه مخکې او وروسته، د ژوند حالات، د هغه خصائص، فضائل، غزوات او د یارانو مناقب او فضیلتونه بیانوي.

وروسته بیا نور کتابونه هم ولیکل شول چې ځینې یې دا دي:

۱- عبد الملک بن هشام د محمد بن اسحاق کتاب (السير والمغازي) مختصر کړ، بیا د دغه (مختصر) لپاره، امام ابو القاسم عبد الرحمان اندلسي د (الروض الانف) په نوم شرحه ولیکله.

۲- محمد بن سعد چې د واقدي شاگرد و، د (الطبقات الكبرى) کتاب په اتو جلدونو کې وليکه چې لومړی او دویم جلد يې يواځې د پیغمبر ﷺ د سیرت او غزواتو د بحث لپاره ځانگړی شوی دی.

په اوسني عصر کې د سیرت په مختلفو اړخونو کې ډېر کتابونه تألیف او تدقیق شوي دي چې ځینې يې لاندې ذکر شوي دي:

- سیرة النبي: د امام ابن کثیر لیکنه.
- سیرة النبي: د علامه شبلي نعماني لیکنه.
- الرحيق المختوم: د مبارکپوري لیکنه.
- فقه السیرة: د محمد الغزالي لیکنه.
- نبي الرحمة: د محمد بن مسعد یاقوت لیکنه.

— تهذيب سیرة النبي ابن هشام د عبد السلام هارون لیکنه.^(۱)

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په ډله ییزه توگه د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

ارزونه

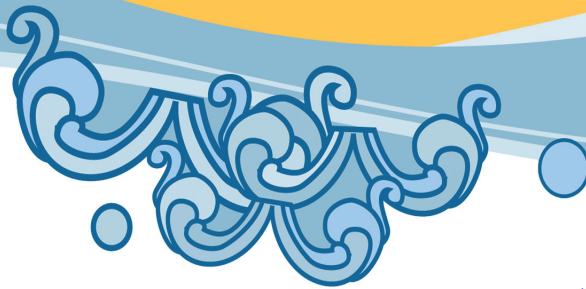
۱. د نبوي سیرت تاثیر د تاریخ په تدوین کې بیان کړئ.
۲. د سیرت النبي ﷺ تدوین په مستقلة توگه څه وخت پیل شو؟ او د دوو کتابونو نومونه واخلي چې په مستقیمه توگه د نبوي سیرت په هکله تألیف شوي وي.

کورنی دنده

د لوست مهم مطالب په مختصر ډول په خپله ژبه د یوې مقالې په لړ کې وليکئ.

(۱) د (سیرت د لیکنې پیل او د سیرت د مشهورو کتابونو) بحث، اضافي معلومات دي، په امتحان کې شامل نه دي.

څلور وېشتم لوست

له اسلام څخه وړاندي د جزیره العرب حالت الف - (د بتانو د عبادت پيل)

د شپږمې پيړۍ په دويمې نيمې کې د جزیره العرب حالت

- ◆ په عربي جزیره کې حاکم دين کوم و؟
- ◆ د بتانو عبادت څرنگه شروع شو؟
- ◆ بتان له کومه ځايه عربي جزيرې ته راوړل شول؟

د دين تعريف

دين په لغت کې: د شريعت، قانون، مذهب، ملت، لارې، جزا او حساب په معنا راغلی دی.

په اصطلاح کې د انسانانو د ژوند هغه نظام دی چې اعتقادي، فکري، اخلاقي او عملي اړخونه يې په بر کې نيسي.

له اسلام څخه دمخه د عربانو دين

له هغه وخته چې په مکه مکرمه کې د ابراهيم عليه السلام څوځات (نسل) ميشت شول او بيا د عربي جزيرې په نورو سيمو کې خپاره شول، عربان د ابراهيمي دين پيروان وو. د يو الله بنده گي يې کوله، خو د يوې اوږدې مودې له تيريدو وروسته هغوی هغه څه چې يې زده کړي وو، هغه يې هير کړل او پرته له ځينو ديني شعائرو څخه نور هيڅ شی هم په هغوی کې پاتې نه وو.

د بتانو د عبادت پيل

د لومړي ځل لپاره د نوح عليه السلام په زمانه کې د بتانو عبادت پيل شو. د نوح عليه السلام له قوم څخه پنځه تنه د (ود، سواع، يعوث، يعوق او نسر) په نامه نیک، بڼه او عبادت کوونکي خلک وو، د هغوی مرگ د خلکو د وېرې، غم او خپگان لامل وگرځيد، يوه سړي ورته وويل: آيا د دوی خيري ستاسو لپاره له لرگي څخه جوړې کړم چې د هغو په ليدو سره تاسو ته آرامي حاصله شي؟ دوی وويل: هو! که کولای شې دا کار وکړه.

نو خيري يې د هغوی د ژوندانه د حالت په شان د خلکو لپاره جوړې کړې، د هرې کورنۍ چې به کومه څيره خوښيده، هماغه به يې وره او په خپلو کورونو کې يې کيښوده، هغې ته به يې کتل او څه اندازه غمونه او انديښنې به يې کميدلې، وخت په همدې توگه تيريده، دويمه او دريمه پيرۍ يو په بل پسې تيرې شوې، خو ټولو خلکو به د هغو څيرو سره د لومړنۍ پيرۍ په شان کړنه کوله ترڅو څلورمه پيرۍ را ورسیده، خلکو وويل: که چېرې موږ د دغو نیکو او صالحو اشخاصو د څيرو عبادت وکړو، نو دا به الله جل جلاله ته زموږ د نږدوالي لامل وگرځي او دوی به د الله جل جلاله په وړاندې زموږ شفاعت وکړي، بناء د دغو مجسمو او شکلونو عبادت يې پيل کړ او راتلونکو نسلونو هم دې کار ته دوام ورکړ.

د عربو پر ځمکه د بتانو د عبادت پيل

پيغمبر ﷺ د الله ﷻ له لوري د اسې خلکو ته وليږل شو چې هغوی د جاهليت په تورو تيارو کې ژوند تيراوه او دغه تياره د هغوی د ژوندانه په هره برخه حاکمه وه.

له دې څخه مخکې ټول عرب د ابراهيم ﷺ د سپيڅلي دين پيروان وو.

يوکس چې عمرو بن لحي نومیده او د بني خزاعه د قبيلې مشر و، هغه يوه ورځ شام ته سفر وکړ، گوري چې د شام خلک د بتانو عبادت کوي، دا کار يې ډېر خوښ شو، له شام څخه يې يو بت چې (هبل) نومیده، له ځانه سره مکې ته راوړ او د کعبې شريفې په منځ کې يې کينسود. د مکې خلک يې د دغه بت بندگي ته راوبلل، د مکې خلکو د ده بلنه ومنله او د بتانو عبادت يې پيل کړ، لږه موده وروسته د ټول حجاز اوسيدونکو د مکې د خلکو لاره ونيوله.

د حجاز د خلکو د پخوانيو بتانو له جملې څخه (لات، منات او عزا) وو چې په مختلفو سيمو کې يې شتون درلود. له دې وروسته له الله ﷻ سره شريک نيول او بت پرستي په ټول حجاز کې خپره شو، په هر کلي او بيا په هر کور کې د بتانو عبادت پيل شو، مسجد الحرام يې له بتانو څخه ډک کړ، په دې توگه بت پرستي د جاهليت د دين يو مظهر وگرځيده.

د بت پرستۍ مراسم

د بت پرستۍ مراسم دا رنگه وو:

خلکو به د بتانو عبادت کاوه، هغوی ته به يې پناه وړه، په ستونزو کې به يې بتانو ته فریاد او زاری کولې، خپل ضرورتونه او اړتياوې به يې له بتانو غوښتلې، داسې عقیده يې درلوده چې بتان د الله ﷻ په وړاندې زموږ سپارښتنه کوي، د هغو په شا اوخوا به يې طوافونه کول، هغو ته به يې سجده کولې او د بتانو لپاره او د هغو په نامه به يې قربانۍ کولې.

خپل هر شی (خير او شر) به يې په غشو معلومول، د کاهنانو، منجمانو او غيب ويونکو په خبرو يې باور درلود، فال اچونه په هغو کې مروج وه.

دا دین چې پر شرک، بت پرستی، وهمیاتو او خرافاتو ولاړ و، د ډیرو عربانو دین و.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په ډله ییزه توګه د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

ارزونه

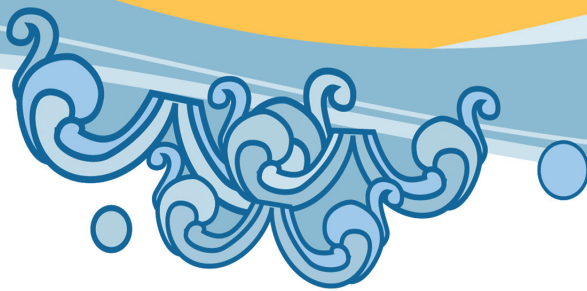

۱. دین په لغت او اصطلاح کې څه ته وايي؟ تعریف یې کړئ.
۲. د کعبې شریفې په چاپیریال کې خلکو څه وخت د بتانو عبادت پیل کړ؟
۳. مشرکان په بت پرستی کې د یو شمیر مراسمو پابند وو، ځینې له هغو څخه شرحه کړئ.

کورنۍ دنده

د لوست مطالب په مختصر ډول د یوې مقالې په ترڅ کې په خپله ژبه ولیکئ.

پنځه وېشتم لوست

له اسلام څخه د منځه د عربو حالت (دیني، اخلاقي، ټولنيز، سياسي او اقتصادي حالت)

د اسلام د ځلانده لمر له څرک وهلو نه وړاندې عربو څرنگه اخلاق درلودل؟ د هغوی ټولنيز او سياسي حالت څرنگه و؟

دیني حالت

کله چې د اسلام سپیڅلی دین څرگند شو، عربانو چې د ابراهیم عليه السلام د دین د پیروی دعوا یې درلوده، د هغه د شریعت له اوامرو او نواهیو څخه ډېر لرې پاتې وو، د گن شمیر بتانو عبادت یې کاوه او د ابراهیمي دین ټول اخلاقي مکارم یې پرېښي وو. له همدې امله د وخت په تېریدو سره په دوی کې ناورو تقلیدونو او دودونو وده وکړه، چې په پایله کې بت پرستي منځ ته راغله، دغو کارونو د دوی په دیني، ټولنيز او سياسي ژوند باندې د پام وړ اغیزې وکړې.

اخلاقي او ټولنيز حالت

پرتله له شکه د عربو د جاهلیت په دور کې داسې ناورو، ټیټو او ناکارو اخلاقو شتون درلود چې سلیم عقل نشو منلی او بیداره وجدان نشو قبلولی، خو د دې ترڅنگ د دوی په منځ کې ځینې ستایل شوي اخلاق او غوره عادتونه هم وو چې د عربو مشرانو او شاعرانو به پرې ویاړ کاوه، لکه: سخاوت، ځوانمردي، په وعدو وفا، میرانه، عزت النفس او داسې نور.

عربي ټولنه په بېلا بېلو طبقو ویشل شوې وه چې د هرې طبقې ژوند به د بلې طبقې له ژوند سره توپیر درلود.

نارینه به د کورنۍ مشر او د پوره واک خاوند و، د سړي او ښځې اړیکه د واده د مراسمو په ترڅ کې د ښځې د اولیاوو د نظر لاندې سرته رسیده، خو په ځینو طبقاتو کې به د سړو او ښځو ترمنځ ډول، ډول ناروا اړیکو شتون درلود چې مور هغې ته له بدکاری، فساد او بې پتی پرته بل تعبیر نه شو ورکولای. د جاهلیت په زمانه کې به د ډېرو ښځو لرل، د یوه کس لپاره په میرانې، ویاړ او نیکی دلالت کاوه، د پلرونو ښځې (میرې) به یې له طلاقیدو یا د پلار له مړینې څخه وروسته، زامنو په نکاح کولې.

پلرونو به له خپلو اولادونو سره جلا، جلا چلند درلود، ځینو به ویل: زامن زموږ د ځیگر ټوټې دي چې د ځمکې په سرگرځي او ځینو به خپلې لورگانې د ننگ، عار، فقر او لوږې له امله ژوندۍ څښولې، د زوی په زیږیدلو به خوشحاله کیدل، د لوږو په زیږیدنه به خورا زیات خپه کیدل او د ډېر غم او قهر له کبله به یې د مخونو رنگونه توریدل، له خلکو څخه به پتیدل، گواکې چې په کور کې ورته کوم لوی غم پېښ شوی دی. خرافات د دوی ترمنځ دومره اوج ته رسیدلي وو چې کله ناکله به یې خپل مقصد ته د رسیدو په موخه زامن نذر او قرباني کول او خلکو به د څارویو په څیر ژوند کاوه.

ښځې به یې د خرڅلاو لپاره بازار ته وړاندې کولې او کله به هم ورسره د کانو، لرگیو او نورو جماداتو په څیر معامله کیده.

سیاسي حالت

د اسلام د ظهور په وخت کې د عربي جزیرې حاکمان په دوه ډوله وو:

۱ - تاجداره پاچاهان: چې دا ډول حاکمان په حقیقت کې له خپلواکۍ او بشپړې آزادۍ څخه برخمن وو.

۲ - د قبایلو او پرگنو مشران: ددغو مشرانو حاکمیت او امتیاز د تاجدارو پاچاهانو په خپر و، ډېرو یې بشپړه آزادي درلوده، خو ځینو نورو یې د تاجدارو پاچاهانو پیروي کوله.

هغو خلکو به د قبیلو مشري په غاړه اخیسته چې دنورو په پرتله به یې ډېره پانگه او طاقت درلود.

قبیله د یوه واړه حکومت په څیر وه چې د قومي یووالي، متقابلې گټې، د خپلې خاورې د ساتنې او د دښمن د ځپلو پر بنسټ تشکیلیده. د حجاز حکومت د ټولو عربانو لپاره د احترام وړ و، هغه یې د دیني مرکز لارښود، ساتونکی او خادم گڼلو، د اوسني پارلمان په څیرد ادارو او تشکیلاتو خاوند و، خو دا حکومت ډېر کمزوری او ناتوانه و.

اقتصادي حالت

اقتصادي حالت د ټولنیز او امنیتي حالت تابع وي، دا قضیه هغه وخت په سمه توگه روښانه کېږي چې د عربو د ژوندانه بڼې او حالت ته نظر وکړو، تجارت چې د ژوندانه د اړتیاوو د پوره کولو تر ټولو لویه وسیله ده، یوازې د سولې او امن په سیوري کې وده کولای شي سوله او امن په جزیره العرب کې یوازې په حرامو میاشتو (شهر الحرم) کې شتون درلود او د عربو مشهور بازارونه به په همدې میاشتو کې گرمیدل. د څارویو ساتنې په جزیره العرب کې رواج درلود، په ځینو سیمو کې به کرنه او زراعت هم ترسترگو کیده، د عربو ډېرې بڼڅې به په وړیو وریشلو اخته وې خو دا ټول شيان به په جگړه کې له منځه تلل، بې وزلي، لوږه او برېښتوب د ټولنې په ټولو برخو کې څرگند وو.

دښمني، د قوم او قبیلې پلوي کول د دوی په منځ کې عامه وه، خلک په ډلو او گروپونو ویشل شوي وو او هرې ډلې به یوازې د خپلې قبیلې او خپل ټولي لپاره کار کاوه.

د شخړې او جگړې پر مهال به هیچا هم دا لټه نه کوله چې حق له کومې ډلې سره دی، بلکې د هغوی کوبښن به دا و چې څرنگه بل لوری زیانمن، ناتوانه او کمزوری کړي.

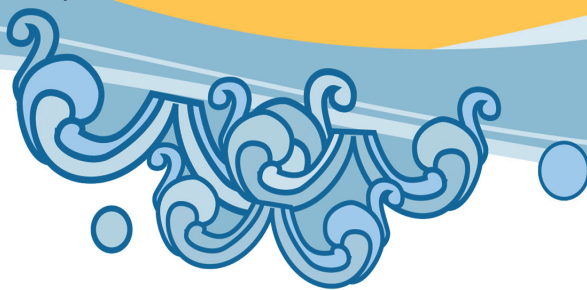
- زده کوونکي دې، پورتنی مطالب په ډله ییزه توګه د سوال او ځواب په طریقه تکرار کړي

- ۱- د جاهلیت په زمانه کې د عربو دیني او اخلاقي حالت بیان کړئ.
- ۲- د جاهلیت په زمانه کې د عربو سیاسي او اقتصادي حالت بیان کړئ.

د لوست مهم مطالب په مختصر ډول په خپله ژبه د یوې مقالې په لړ کې ولیکئ.

شپږ وېشتم لوست

د پیغمبر اکرم (صلی الله علیه وسلم) نسب

د نبی کریم ﷺ د نسب سلسله چېرته رسېږي؟ نبوي کورنۍ کومه ده؟

د پیغمبر اکرم ﷺ نسب

نوم یې محمد بن عبد الله بن عبدالمطلب بن هاشم قریشي دی، د نسب سلسله یې عدنان او له هغه څخه پورته اسماعیل بن ابراهیم (علیهما الصلاة والسلام) ته رسېږي.

نبوي کورنۍ:

نبوي کورنۍ په هاشمي کورنۍ مشهوره ده چې نسبت یې د نبی اکرم ﷺ نیکه هاشم بن عبد مناف ته کیږي، لدې امله باید د هاشم او له هغه څخه وروسته امورو او حالاتو ته یوه کتنه وکړو.

هاشم:

هاشم چې نوم یې عمرو و، د بني عبد مناف د څوڅات نه یوازنی کس و چې د الله د کور زایرینو ته یې اوبه ورکولې او د هغوی خدمت یې په غاړه درلود، بډای شخص و او د خلکو په منځ کې له زیات شرافت او عزت څخه برخمن و.

عبدالمطلب:

عبدالمطلب به د هاشم په خیر د الله ﷻ د کور میلمنو ته اوبه ورکولې، د هغوی خدمت به یې کاوه او د خپل قوم په منځ کې داسې شرف، عزت او مرتبې ته ورسید چې هیڅ یو له نیکونو څخه یې دې مقام ته نه و رسیدلی.

د عبدالمطلب په زمانه کې د کعبې شریفې په هکله دوه مهمې پېښې واقع شوې:

۱- د زمزم د شاه کیندل.

۲- د فیل پېښه.

۱- د زمزم د شاه د کیندلو لنډه کیسه

د زمزم دکوهي داخلي نقطه

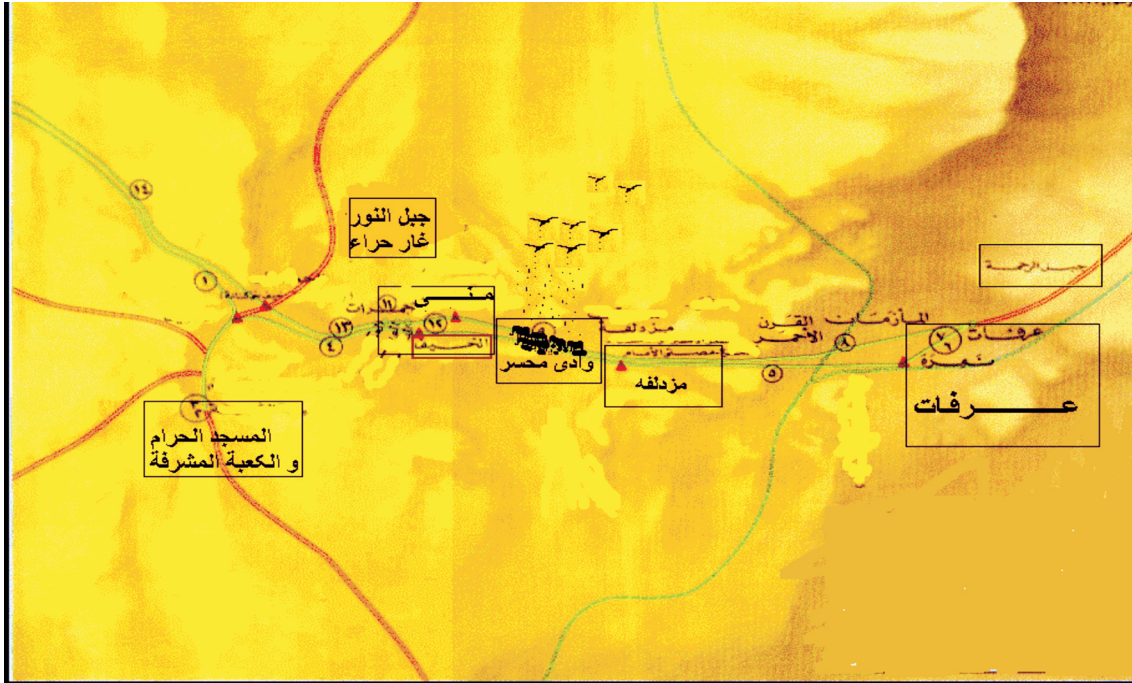

عبدال مطلب ته په خوب کې د زمزم د شاه ځای ور په گوته شو، بیا یې د شاه په کیندلو پیل وکړ، په شاه کې یې قیمتي شیان، لکه: تورې، زغرې او دوه د سرو زرو هوسی و موندلې چې (جرهمیانو) د خپلو وتلو په وخت هلته خښې کړې وې. له تورو څخه یې کعبې ته دروازه جوړه کړه او دواړه د سرو زرو هوسی یې په دروازه کې کینودلې او حاجیانو ته یې د زم زم د اوبو ورکول پیل کړ.

کله چې د زمزم شاه ښکاره شوه، نو قریشو له عبدال مطلب سره جنجال او منازعه پیل کړه، هغه ته یې وویل: مونږ ته هم په هغې کې برخه راکړه. عبدال مطلب وویل: زه داسې کار نه کوم.

له قریشو سره د همدې منازعې په پایله کې عبدال مطلب پر خپل ځان نذر کینود چې که چېرې الله ﷻ ده ته لس زامن ورکړل او په هغه څه کې بریا ته ورسېږي چې له قریشو سره په کې ښکیل دی، نو له خپلو زامنو څخه به یو تن په کعبه کې قرباني کړي.

۲ - د فیل د پېښې لنډیز

کله چې (حبشي ابرهه) چې په یمن کې د حبشي د پاچا والي و، په کعبه شریفه کې د عربو د زیارت کول او راټولیدل ولیدل، نو لوی معبد یې د (صنعا) په ښار کې جوړ کړ، او غوښتل یې چې خلک د مکې په ځای هلته لاړ شي، له شپيته زریز لښکر سره د مکې په لوري روان شو، تر څو کعبه وړانه کړي او د ځان لپاره یې لوی فیل غوره کړ، خپل حرکت ته یې دوام ورکړ، کله چې لوی فیل د (محسر) وادي ته (چې د منی او مزدلفې تر منځ پرته ده) ورسید، فیل یې خپله سینه پر ځمکه کیښوده او جگ نشو، د کعبې په لورې له ورتگ څخه یې ډډه وکړه.

عبدالطلب د ابرهه په وړاندې

عبدالطلب له څو زامنو سره د ابرهه د پوځیانو د مرکز په لوري حرکت وکړ، کله چې د ابرهه دروازې ته ورسیدل، ابرهه ته وویل شوه، عبدالطلب ستا د دروازې مخې ته راغلی دی.

هغه وویل: عبدالطلب څوک دی؟

هغه ته وويل شوه: هغه د قريشو مشر او د مكې د كاروان خښتن دی، هغه خلكو ته په هواره ځمكه او هوايي مرغانو ته د غرونو په لوړو څوكو كې خواره وركوي.

ابرهه ورته د داخليدو اجازه وركړه.

بيا يې خپل ژباړونكي ته وويل: له هغه څخه يې پوښتنه وكړه چې څه اړتيا لري؟ ژباړونكي د حاجت پوښتنه وكړه.

هغه وويل: حاجت مې دا دی چې دوه سوه اوبنان مو زما نيولي دي، هغه ماته بيرته راكړه. ابهره خپل ژباړونكي ته وويل: كله مې چې ته وليدې په حيرت كې شوم، خو كله مې چې ستا خبرې واورېدې، نو ډېر بې اعتنا او بې پروا شوم. زه راغلی يم خو كعبه ونروم، هغه كعبه چې ستا دين او ستا د پلرونو دين دی، ته د دوو سوه اوبنانو په هكله زما سره خبرې كوي؟ او د كعبې په هكله هيڅ نه وايي؟
عبدال مطلب وويل: (أنا ربُّ الإبل، ولليت ربُّ يَحْمِيهِ). زه د اوبنانو خښتن يم، كعبه خپل خښتن لري، هغه به يې ساتي.

ابرهه د عبدال مطلب د خبرو په ځواب كې وويل: هيڅوك نشي كولاى چې زما د پرمختگ خندا شي.

عبدال مطلب ورته وويل: نور دا ستا كار دی.

نو هغه دوه سوه اوبنان يې چې نيولې وو، عبدال مطلب ته واپس كړل. عبدال مطلب راستون شو او قريش يې له كيسې څخه خبر كړل، بيا يې د كعبې د دروازې په كړۍ او پردو پورې خپل ځان په ډير عجز، ويرې او زارۍ و څړاوه، عبدال مطلب او قريشو الله تعالى ته پناه يوره او له هغه څخه د مرستې او ساتنې غوښتونكي شول. بيا له مكې څخه ووتل خو په درو، غارونو او د غرونو په څوكو كې پناه واخلي او په دې انتظار وو چې قادر او توانا خداى څه وخت د ظالمو سر كښانو ټغر ټولوي.

كله به چې د ابهره لښكر د سهيل، شمال يا ختيځ په لورې روانيده، نو فيل به په چابكۍ سره مخكې كيده او كله به يې چې د كعبې په لوري مخ كاوه فيل به په گونډو كيده او خپله سينه به يې په ځمكې كېښوده، په همدې حالت كې وو چې الله تعالى

پر هغوی باندي د وادي محسر په سيمه کې ډلې، ډلې مرغان را ولېږل او هغوی يې د سجیل په کانو وويشتل، په پایله کې هغوی د خوړل شوو وېنو په خیر وگرځيدل، الله تعالی ابرهه په داسې رنځ اخته کړ چې غړي يې بند، بند جدا کېدل، صنعا ته په لار کې و چې زړه يې وچاودید، سینه يې خیرې شوه او هلاک شو. دا واقعه د محرم په میاشت کې پنځه پنځوس ورځې مخکې د نبي کریم ﷺ له زیږېدنې څخه، منځ ته راغله.

- خو تنه زده کوونکي دې د ښوونکي په مرسته د پورتنی لوست ځینې مهمې برخې د ټولگيوالو په وړاندې بیان کړي.

عبدالله د پیغمبر ﷺ پلار

د نبي کریم ﷺ د پلار نوم عبدالله و، عبدالله د عبدالمطلب تر ټولو ښه زوی او دی هماغه ذبیح دی.

کله چې د عبدالمطلب زامن لسو تنو ته ورسیدل او پوه شو چې هغوی کولای شي د قريشو مخه ونیسي، نو زامنو ته يې د خپل نذر خبره وکړه او دوی فرمانبرداري ښکاره کړه، نومونه يې په غشو وليکل او هغه يې د (هبل) ساتونکي ته ورکړل خو په غشو فال ونیسي، غشی د عبدالله په نامه راووت. عبدالمطلب عبدالله او چاره له ځان سره واخیستل او د کعبې په لور يې منډه کړه تر څو عبدالله حلال کړي، قريشو او په ځانگړې توگه ابو طالب او ماماگانو يې د عبدالله د حلالولو مخ نیوی کاوه. بیا يې غشی د عبدالله او سلو اوبنانو تر منځ واچوه، غشی د اوبنانو په نامه راووت، عبدالمطلب سل اوبنان د عبدالله په ځای حلال کړل.

د پیغمبر ﷺ مور آمنه

عبدالمطلب د خپل زوی عبدالله لپاره یوه نجلی د آمنې بنت وهب بن عبد مناف په نامه غوره کړه، هغه په خپل وخت کې د مرتبې او نسب له حیثه د قریشو بهترینه نجلی وه، پلار یې د بني زهره د قبیلې سردار و، عبدالله په مکې کې له هغې سره واده وکړ. بیا وروسته د تجارت په مقصد شام ته ولاړ، په لاره کې ناروغ شو، د ناروغتیا په حالت کې مدینې ته ورسید او هلته د (۲۵) کلنۍ په عمر وفات شو.

د لوست ځینې مهم ټکي

- ۱ - د کعبې شریفې عظمت او لویي.
- ۲ - د بیت الله او قریشو په مقابل کې د ابرهه کینه او حسد.
- ۴ - پدې اړوند کلک او راسخ ایمان درلودل، چې پاک الله ﷻ د خپل کور دفاع او ساتنه په خپله کوي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په ډله ییزه توګه د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

ارزونه

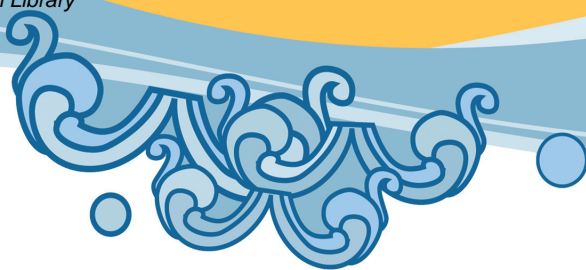
۱. نبوي کورنۍ په هاشمي کورنۍ مشهوره ده، هاشم څوک دی؟
۲. د الله د کور په هکله عبدالمطلب ته دوه مهمې واقعي پېښې شوې، هغه څه وې؟
خرګندې یې کړې.
۳. د نبي کریم ﷺ پلار څه وخت وفات شو؟

کورنۍ دنده

د لوست مهم مطالب په مختصر ډول په خپله ژبه د یوې مقالې په لړ کې ولیکئ.

اووه وېشتم لوست

د نبي کریم ﷺ پيدايست

د نبي کریم ﷺ ميلاد په ټول انساني تاريخ کې يوه لويه پيښه وه چې د تاريخ او بشري ژوند مجرا ته يې بدلون ورکړ.

نو د ميلاد پيښه يې څنگه وه؟ د ماشومتوب دوره يې څنگه تېره شوه؟

مولد النبي ﷺ

پيغمبر اکرم ﷺ د دوشنبې په سهار چې د ربيع الاول دولسمه وه، د ابو طالب په کور کې د بني هاشم له ځوځاته دنيا ته تشریف راوړ. دا ميلاد د عام الفيل چې د (۵۷۱) م کال د اپريل د مياشتې له شلمې يا دوه ويشتمې نېټې سره برابره ده، منځ ته راغی. کله چې محمد ﷺ دنيا ته راغی، مور يې هغه خپل نيکه عبد المطلب ته وليږه او همداراز هغه ته يې د خپل لمسي د زېږېدنې په هکله زيری ورکړ، عبدالمطلب خوشحاله شو او لمسی يې د کعبې شريفې داخل ته يووړ، د الله تعالی شکر يې اداء کړ او هغه ته يې د (محمد) نوم غوره کړ په داسې حال کې چې دا سې نوم په عربو کې نا آشنا و او هغه يې په اوومه ورځ سنت کړ. لومړنۍ ښځې چې محمد ﷺ ته يې د هغه له مور څخه وروسته شيدې ورکړې، ثوبه د ابولهب وينځه وه.

د بني سعد په قبيله کې

د عربو ښاريانو عادت درلود چې د خپلو ماشومانو لپاره به يې شيدې ورکړونکې ښځې (مرضعې) کتلې تر څو د هغوی ماشوم د ښار له ناروغيو څخه لرې خپل ژوند تېرکړي، قوي جسمونه او اعصاب ولري او د عربي فصیحه ژبه په اصلي ټاټوبي کې په سمه توگه زده کړي.

عبدالمطلب هم د بني سعد بن بكر له قبيلې څخه يوه بنځه د (حليمه سعديه) په نامه، د خپل ماشوم د شدو وركولو لپاره غوره كړه.

د پيغمبر ﷺ رضاعي وروڼه - (حمزه بن عبدالمطلب، عبد الله بن حارث، ابو سفیان بن حارث) او رضاعي خويندې يې (انيسه بنت الحارث او شيما بنت الحارث) دي.

د مهرباني مور په غير كې

حليمې سعديې د شيدو د مودې له پوره كيدو څخه وروسته محمد ﷺ خپلې مور ته وسپاره، تر شپږ كلنۍ پورې يې د خپلې مور په څنگ كې ژوند كاوه، آمنې بي بي هوډ وکړ چې د خپل ميره په ياد په يثرب كې د هغه د قبر زيارت وكړي.

آمنه له خپل يتيم زوی محمد ﷺ، خادمې ام ايمن او پالونكي عبدالمطلب سره له مكې څخه روانه شوه او د پنځو سوو كيلو مترو فاصلې له وهلو وروسته يثرب ته ورسیده. يوه مياشت يې هلته تېره كړه، د بېرته را ستنيډو پر مهال آمنه ناروغه شوه او د لارې په اوږدو كې يې ناروغي سختیده چې بالاخره د (ابواء) په سيمه كې چې د مكې او مدينې تر منځ پرته وه، وفات شوه او هم هغلته دفن شوه.

له زړه سواندي او خواخوږي نيکه سره

عبدالمطلب له محمد ﷺ سره يو ځای مكې ته راستون شو، د عبدالمطلب زړه سوی، مهرباني او شفقت پر خپل يتيم لمسي باندې ورځ په ورځ زياتېده، ځكه په داسې ازمينت كې ولويد چې د ده تېر پېرورونه يې بيا را تازه كړل، په محمد ﷺ يې زړه سوی او نرمي دومره زياته شوه چې په هېڅ يو زوی يې دومره نه وه زياته شوې، هغه به ويل: «په الله قسم چې د ده په وجود كې لويي او دبدبه نغښتې ده»، نو له هغه سره به په يوه فرش كيناسته، د هغه په سر به يې لاس راكاره او د هغه هر كار د عبدالمطلب د خوشحالی لامل گرځیده.

لنډه دا چې اته کاله يې د خپل ارزښتناک عمر تېر کړل چې نيکه يې (عبدال مطلب) په مکه کې وفات شو او له وفات څخه مخکې يې ابو طالب چې د محمد ﷺ تره و، د خپل لمسي د سرپرستي او پالنې لپاره وگماره.

د خپل تره د سيوري لاندې

ابو طالب د خپل وراره محمد ﷺ حق لکه څنگه چې لازم و، اداء کړ. پيغمبر ﷺ يې له خپل زوی سره يو ځای کړ هغه ته به يې ځانگړې درناوی او عزت ورکاوه او د تل لپاره يې ملاتړ و.

فعاليت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په ډله ییزه توگه د سوال او ځواب په طریقي سره تکرار کړي.

ارزونه

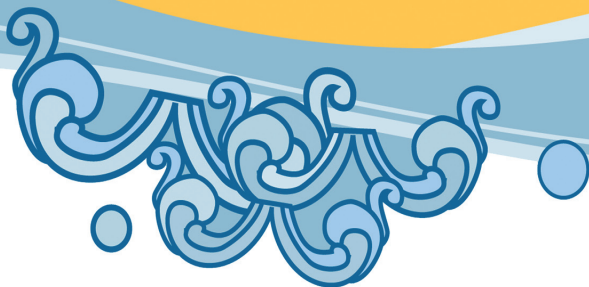

۱. پيغمبر ﷺ څه وخت پيدا شو؟
۲. د محمد ﷺ د مور د وفات پېښه شرحه کړئ.
۳. د رسول الله ﷺ د مور له مړينې وروسته د هغه نيکه له رسول الله ﷺ سره څرنگه کړنه کوله؟

کورنۍ دنده

د لوست مهم مطالب په مختصر ډول په خپله ژبه د يوې مقالې په لړ کې وليکئ.

اته وپښتم لوست

محمد ﷺ د ځوانۍ په درشل کې

محمد ﷺ د وړوکتوب دوران تیر کړ خو د بلوغ مرحلې ته ورسید په میرانه، امانت، صبر او استقامت کې بې ساری و، همیشه یې رښتیا ویل او له ناورو کارونو څخه یې ځان ژغوره تر دې چې د خلکو په منځ کې په (امین) مشهور شو.

علي بن ابی طالب رضی الله عنه وایي: پیغمبر ﷺ د ښه خوی، نرم مزاج او ورین تندي خاوند و، هیڅکله هم بدخویه، زړه سختی، بد ویونکی او عیب پلټونکی نه و... نو د ده د وړوکتوب او د ځوانۍ پر مهال څه نښې ښکاره شوې چې ځینو یې د ده پر نبوت گواهي ورکوله، دغه پېښې چې را منځ ته شوې، کومې دي؟

بحیرا راهب

کله چې پیغمبر ﷺ دولس کلنی ته ورسید، کاکا یې ابو طالب هغه د تجارت په نیت له ځان سره شام ته بوتلو، تردې چې بصرې ته چې په شام کې د عربو یوه سیمه گنل کیده او د یونانیانو له سلطې لاندې وه؛ ورسیدل. په دې ښار کې یو راهب د (جرجیس) په نامه چې په (بحیرا) مشهور و، ژوند کاوه، کله چې قافله ورسیده؛ بحیرا د دې قافلې خواته ورغی او په پوښتنو او پلټنو یې پیل وکړ ترڅو د پیغمبر ﷺ حضور ته ورغی او هغه یې له لاسه ونيوه او وه یې ویل: دا (کس) د عالمیانو سردار او د پروردگار رالیږل شوی پیغمبر دی، دا هغه څوک دی چې پاک الله به یې د عالمیانو د رحمت لپاره غوره کوي.

بیا یې دوی ته ډېره درنه میلستیا وکړه، د دوی اکرام او عزت یې وکړ، له ابوطالب څخه یې وغوښتل چې هغه بیرته مکې ته بوځي او په راتلونکي کې یې هم د شام له راتگ څخه وساتي، هسې نه چې یونانیان او یهودیان ده ته تاوان ورسوي. ابوطالب د راهب خبره ومنله او دی یې له خپلو زمانو سره مکې ته ولېږه.

د فجار جگړه

نبي کریم ﷺ شل کلن و چې د عکاظ په بازار کې د قریشو چې بني کنانه هم ورسره ملگرې وو، او د قیس غیلان د قبیلې تر منځ جگړه پېښه شوه، دا جگړه د (فجار) په نامه مشهوره ده. ددې جگړې لامل دا و چې د بني کنانه قبیلې د قیس له قبیلې څخه درې سړي ووژل، سمدستي دا خبره د عکاظ په بازار کې خپره شوه، دواړه خواوې د جنگ لپاره

راولارې شوې او يو له بل څخه يې د ديت غوښتنه كوله، په دې جنگ كې د قريشو او بني كنانه سرمشري د حرب بن اميه په غاړه وه، د جنگ په لومړۍ ورځ د قيس قبيله پر بني كنانه بر لاسې وه، خو د ورځې په پاى كې جگړه د قريشو په گټه تمامه شوه. د جگړې پر مهال د قريشو ځينو وگړو دواړه خواوې سولې ته را وبللې، په دې توگه چې دواړه خواوې دې خپل مړي وشميري هر لوري چې ډېر مړي درلودل، د هغو ديت دې واخلي، سوله په همدې توگه تر سره شوه، كومه دښمني او كركه چې د دوى تر منځ وه، له منځه لاړه او دا جگړه د (فجار) په نامه له دې كبله ونومول شوه چې په دې جگړه كې د حرامو مياشتو حرمت او عزت له منځه تللى و.

د فضول تړون (حلف الفضول)

د فضول تړون له هغه عزتمن تړون څخه عبارت و چې د بيزولو او غريبانو د حقوقو د دفاع او ساتنې لپاره تر سره شوى و، كله چې قريش د فجار له جگړې څخه راستانه شول، نو هغوى دا تړون په مكه كې د عبدالله بن جدعان په كور كې وكړ. په دې تړون كې ټولو ژمنه وكړه چې په مكه مكرمه كې، كه د مكې اوسيدونكى وي يا د كوم بل ځاى، په هر چا چې تيرى او ظلم وشو، نو د مظلوم په څنگ كې به ودرېږو او له هغه څخه به ملا تړكوو تر څو مظلوم ته د هغه حق وركړل شي. قريشو دا تړون د (حلف الفضول) په نامه ونوماوه.

دې تړون د قريشو مرتبه د نورو قبيلو په منځ كې لوړه كړه، كله چې پيغمبر ﷺ په دې تړون كې برخه واخيسته، په دغه وخت كې شل كلن و. دا تړون د (حلف الفضول) په نامه ځكه ونومول شو چې دې تړون د (جرهم) د قبيلې (حلف الفضول) له تړون سره ورته والى اومشابهت درلود كومه چې پخوا په مكه مكرمه كې ميشته وه. هغه تړون د داسې كسانو په زيار شوى و چې د هغوى د نومونو پيل د (فضل) په لفظ سره، شوى و، لكه: (فضل بن حارث، فضل بن وداعه، فضل بن فضاله)، له دې امله په (حلف الفضول) مشهور شو. د دې دواړو تړونونو ترمنځ يو بل ورته والى په دې كې و چې ددواړو تړونونو اساس اوينست يوشان و، لكه: د دوو جگړه مارو ډلو ترمنځ عدالت او انصاف تامينول، د مظلوم حق له ظالم څخه اخيستل، د لارويو او مسافرو حق له استوگنو څخه اخيستل. دغه لوى انساني تړون پر محمد ﷺ باندې ډېره ژوره اغيزه وكړه ځكه چې دغه تړون خلك د خير او ښيگڼې لوري ته را وبلل. نبي كريم ﷺ په دې تړون كې تشرېف درلود، وروسته له دې چې په پيغمبرۍ عزتمن شو ويې فرمايل: د عبد الله بن جدعان په كور كې چې په كوم تړون كې حاضر وم، هغه ماته له سرو او بښانو څخه زيات ارزښتناك و، كه په اسلام كې هم يوه داسې كار ته وبلل شم، نو وبه يې منم.

ستونزمن او له هڅو ډک ژوند

پیغمبر ﷺ د ځوانۍ په پیل کې د بني سعد په قبيله کې مېرې څرولې، همدارنگه يې په مکه مکرمه کې د څو (قیراطونو) په بدل کې د مکې د خلکو مېرې څرولي دي. کله يې چې د ځوانۍ په درشل پښه کېښوده، نو تجارت ته يې مخه کړه، نبي کریم ﷺ له سائب مخزومي سره گډ تجارت کاوه چې د هغه بې ساری شریک و، کله چې مکه فتحه شوه، سائب مخزومي پیغمبر اکرم ﷺ ته هر کلی وویلو او ورته يې وویل: زما گرانه وروره او د تجارت ملگریه په خیر راغلې.

په پنځه ویش کلنۍ کې د خدیجه الکبری د مال په اړوند، شام ته د تجارت لپاره لاړ، خدیجه بنت خویلد یوه شریفه، بډایه او تاجرې ښځه وه په خپل مال کې د تجارت لپاره به يې ځینې نارینه استخدامول او هغه ته به يې یوه ټاکلې برخه ورکوله. قریشو د تجارت دنده درلوده، کله چې خدیجه د نبي کریم ﷺ له رښتینولۍ، اخلاص، امانت دارۍ، ځوانمردۍ او نورو لوړو اخلاقو څخه خبره شوه، نو یو سړی يې هغه ته ولېږه او له انحضرت ﷺ څخه يې وغوښتل چې د دې پانگه د تجارت لپاره د دې د مریې میسر په ملتیا شام ته یوسي، پیغمبر ﷺ د هغې وړاندیز ومانه او له میسر سره شام ته روان شو.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په ډله ییزه توگه د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

له خدیجې (رضی الله عنها) سره واده

کله چې نبي کریم ﷺ له شام څخه مکې ته راستون شو؛ خدیجې (رضی الله عنها) په خپل مال کې داسې امانت او برکت ولید چې هیڅکله يې هم نه و لیدلی، همدا رنگه کله چې میسر خپل د سترگو لیدلی حال (د نبي کریم ﷺ صفتونه، روغ فکر او رښتینولۍ) خدیجې ته بیان کړه، خدیجې خپل ورک شوی گوهر بیاموند.

د قریشو مشرانو او مخورو خلکو له خدیجې (رضی الله عنها) سره نکاح کول غوښتل، خو خدیجې دې کار ته غاړه نه ایښوده. خدیجې خپله د زړه خبره خپلې د راز ملگرې نفیسې بنت منبه سره شریکه کړه، نو نفیسه د نبي کریم ﷺ حضور ته ورغله او د خدیجې د نکاح خبره يې ورسره وکړه، هغه قبوله کړه، بیا يې له خپل کاکا سره مجلس وکړ، هغوی د خدیجې کاکا ته ورغلل او خدیجه يې د نبي کریم ﷺ لپاره وغوښته. د هغه له رضا وروسته نکاح وتړل شوه، د نکاح په مراسمو کې د بني هاشم او بني مضر د قبیلو مشران حاضر وو، د نکاح مهر

شل اوښې وټاکل شوې دا نکاح د شام له سفر څخه دوه میاشتې وروسته ترسره شوه.
پندونه او نصیحتونه:

- ۱- عدالت په هر وخت او د هر چا له خوا چې یې وړاندیز وشي، د ستاینې او منلو وړ دی.
- ۲- د فضول تړون د جاهلیت د تیارو په وړاندې د یو روښان خراغ په څیر و، دا خبره په دې دلالت کوي چې په یوه ټولنه یا یو نظام کې د فساد خپریدل د ټولو فضیلتونو د منتفي کېدو په معنا نه ده.
- ۳- ظلم په هره بڼه چې وي مردود دی، که څه هم په ډېر لږ شمیر خلکو باندې واقع شي، اسلام له ظلم سره په جگړه کې دی او د مظلوم په څنگ کې پرته له رنگ، دین، وطن او جنس څخه ولاړ دی.
- ۴- د خیر او نیکو کارونو لپاره د تړون جواز، مسلمانانو ته جائز دی چې د حلف الفضول په شان تړونونه له کفارو سره لاسلیک کړي، په دې شرط چې د اسلام له مقاصدو سره مطابقت ولري.
- ۵- مسلمان باید په ټولنه کې همیشه فعاله ونډه واخلي او د چاپیریال په حوادثو کې باید هیڅکله هم بې پروا پاتې نشي.
- ۶- الله تعالی خپل پیغمبر ته مناسبه میرمنه غوره کړه، ترڅو د هغه مرسته وکړي غمونه یې کم کاندې او د رسالت د کړاوونو په زغملو کې یې مرستیاله وي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په ډله ییزه توګه د سوال او ځواب په طریقي سره تکرار کړي.

ارزونه

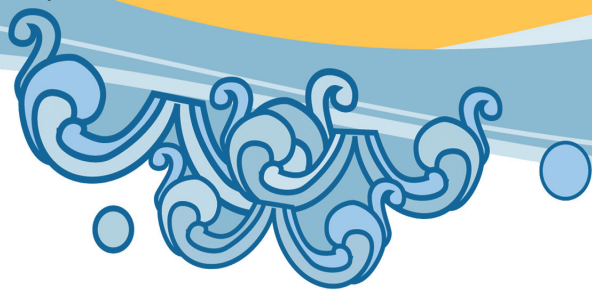

- ۱- د پیغمبر ﷺ اخلاق د ځوانۍ پر مهال او له پیغمبرۍ څخه د مخه څرنگه وو؟
- ۲- آیا نبي کریم ﷺ د ځوانۍ پر مهال کوم ټاکلی کسب او کار درلود؟ څرګند یې کړئ.
- ۳- له حلف الفضول څخه څه پندونه او نصیحتونه اخیستلای شو؟ څرګند یې کړئ.
- ۴- بحیرا راهب پیغمبر ﷺ څرنگه وپېژنده؟

کورنۍ دنده

د لوست مهم مطالب په مختصر ډول په خپله ژبه د یوې مقالې په لړکې ولیکئ.

نهه وېشتم لوست

د کعبې شریفې جوړول

د کعبې شریفې پخوانی انځور

د کعبې شریفې ودانول:

نبي کریم ﷺ د (۳۵) کلونو په عمر کې و چې قریش د کعبې جوړولو لپاره راغونډ شول، د کعبې د چت جوړول هغوی ته زیات ارزښت درلود، خو د کعبې له ړنگولو یې وېره درلوده. قریشو د کعبې د چت د جوړولو لپاره مناسب لرګي برابر کړل، د کعبې کوټه د اسماعیل عليه السلام له وخته تر دغه دمه چت نه درلود او د تیرو یو دیوال و، په همدې کال کې پر مسجد الحرام باندې سیلاب راغی، نږدې وه چې کعبه ورانه او ویجاړه شي، قریش دې ته اړشول چې کعبه شریفه له سره جوړه کړي. قریشو پرېکړه وکړه چې د کعبې په جوړولو کې له حلال او پاکیزه مال څخه پرته بل مال مصرف نه کړي او هغه پیسې چې له ناروا لارو، لکه سود او قمار څخه په لاس راغلې وي د کعبې په جوړولو کې ورڅخه استفاده ونه کړي.

وليد بن مغيره مخزومي د كعبې په وړانولو پيل وكړ، كولنگ يې را واخيست او ويې ويل: (اې پروردگاره! له نيكۍ نه پرته بله هيڅ اراده نه لرم) دركښنو برخه يې وړانه كړه، كله چې هغه ته په لومړۍ ورځ كومه ستونزه پېښه نه شوه؛ نو په دويمه ورځ يې خلكو په وړانولو كې ملاتړ او پيروي وكړه او هغوبنستونو ته ورسيدل چې د ابراهيم عليه السلام په لاس جوړ شوي وو. له هغه وروسته يې د كعبې په جوړولو پيل وكړ، داسې چې كعبه يې په څو برخو ووېشله او د هرې برخې جوړول يې يوې قبيلې ته وسپارل. هرې قبيلې د كانو په راوړلو او په جوړولو پيل وكړ، د كعبې شريفې د جوړولو دنده د يو رومي معمار په غاړه وه. كله چې ديوال د حجر الاسود د اېښودلو تر ځايه پورته شو؛ نو دا چې د حجر الاسود د كانيي د كښودلو وياړ به د چا په برخه شي، د دوى تر منځ اختلاف پيدا شو او تر څلورو يا پنځو ورځو پورې يې دوام وكړ، نږدې و چې دا اختلاف د حرم شريف په منځ كې په يوې خونړۍ جگړې بدل شي.

فعاليت

- زده كوونكي دې پورتنې مطالب په انفرادي او يا گروپي شكل د سوال او ځواب په طريقې سره تکرار كړي.

په حجر اسود كې د تحكيم وا قعه

حجر اسود پرته له غلاف څخه

حجر اسود د سپينو زرو له غلاف سره

ابو امیه بن مغیره وړاندېز وکړ: د دې جنجال د اوارولو په هکله به هغه لومړنی سړی چې سهار مهال د جومات په دروازه راننوخې؛ حکم ټاکو، ټولو ومنله. الله غوښتل چې لومړنی سړی کوم چې د جومات په دروازه را ننوځي؛ هغه به رسول الله ﷺ وي کله چې خلکو هغه ولید؛ نو د خوښۍ غږونه یې پورته شول او ویې ویل: دا هماغه امین دی، دا محمد ﷺ دی؛ مور د ده پرېکړه منو هغه ته یې د شخړې په هکله معلومات ورکړل. محمد ﷺ یو څادر راوغوښت، حجر الاسود یې په څادر کې کیښود، د جنجال کوونکو قامونو له مشرانو څخه یې وغوښتل چې هغوی ټول د څادر پیڅکې ونیسي او هغه پورته کړي او ځای ته یې ورسوي، بیا یې په خپله د حجر الاسود تیره راواخیسته او په خپل مبارک لاس یې په خپل ځای کې کیښوده. دا د جنجال د اوارولو یوه مناسبه طریقه وه چې ټول خلک پرې راضي شول.

د کعبې د جوړولو پر مهال د قریشو مال کم شو، نو سهیلی برخه یې پرېښوده چې تر اوسه پاتې ده او د حجر یا (حطیم) په نامه یادېږي همدارنگه د کعبې دروازه یې هم له ځمکې څخه لوړه کړه.

د کعبې د جوړولو پر مهال پیغمبر ﷺ ته دوه ځانگړي ویاړونه ور په برخه شول: یو د مکې د قبیلو ترمنځ د احتمالي جنگ مخنیوی و او بل په خپلو مبارکو لاسونو د حجر الاسود ایښودل په ټاکلي ځای کې و.

له بعثت څخه وړاندې د نبوي سیرت لنډه پېژندنه

پیغمبر ﷺ د ډېرو نیکو صفاتو خاوند و، لکه: له خلکو سره ښیگڼه، تواضع او عاجزي، میرانه، رېښتینولي، میلمه پالنه، امانتداري، سخاوت، په وعده وفا، انصاف، شفقت پاک نفسي، کلکه او مضبوطه اراده او داسې نور.

هغه شراب نه څښل، د بتانو نذرانې یې نه خوړلې، په هغو مرا سموکې چې د بتانو د لمانځنې لپاره به تیارېدل؛ گپون نه کاوه، د ژوند له لومړنیو شیبو څخه یې له بتانو څخه کرکه درلوده، بلکې د ځمکې په سر یې هغه تر ټولو موجوداتو بد گانه او نه یې

پر بتانو قسم زغملای شو.

محمد ﷺ د خلکو تر منځ په بنو خوږونو او غوره خصلتونو شهرت درلود. هغه تر ټولو ښه گاونډی، تر هر چا د اوچتو اخلاقو څښتن، د ډېر لوی زغم خاوند، په خبرو کې تر ټولو ریښتینی، زیات مهربان، نرم خوږه او په وعدو ولاړ شخص و. لڼه دا چې د انسانیت او د کمال ټول صفتونه پر هغه ﷺ تمام شوي وو.

د کعبې شریفې د جوړولو تاریخ:

۱- د کعبې شریفې د جوړولو په اړوند ډول، ډول روایتونه راغلي دي. ځینو مؤرخینو د کعبې تاریخ حتی د آدم عليه السلام له زمانې څخه ډېر مخکې په گوته کړی او وایي: د آدم عليه السلام له زیږېدنې څخه لا ډېر مخکې ملائکو کعبه شریفه جوړه کړې وه. خو بله ډله په دې نظر ده چې: لومړنی هغه کس چې کعبه یې جوړه کړه آدم عليه السلام و او کله چې یې د کعبې ودانۍ سرته ورسوله الله جل جلاله ورته وحې وکړه چې له کعبې څخه طواف وکړي او ورته یې وویل: (ته لومړنی انسان او دا لومړنی کور او ودانۍ ده). له هغه څخه وروسته ډېرې پېړۍ تېرې شوې او د نوح عليه السلام زمانه راورسیده، نوح عليه السلام د کعبې د حج مراسم اداء کړل. د څو پېړیو په تیریدو سره د ابراهیم عليه السلام زمانه راغله هغه هم د کعبې بنیادونه اوچت کړل. په هر حال هغه څه چې د قرآن کریم په قطعي دلیل ثابت دي هغه دادي: یوازینی هغه دوه سړي چې د بیت الحرام بنیادونه یې ودرول هغه ابراهیم او د هغه زوی اسماعیل عليه السلام و.

۲- کعبه شریفه څلور ځله جوړه شوې او یو ځل په پاڅه شان ترمیم او رغول شوې ده: لومړی ځل: د لومړي ځل لپاره کعبه ابراهیم عليه السلام جوړه او اسماعیل عليه السلام به ورسره مرسته کوله.

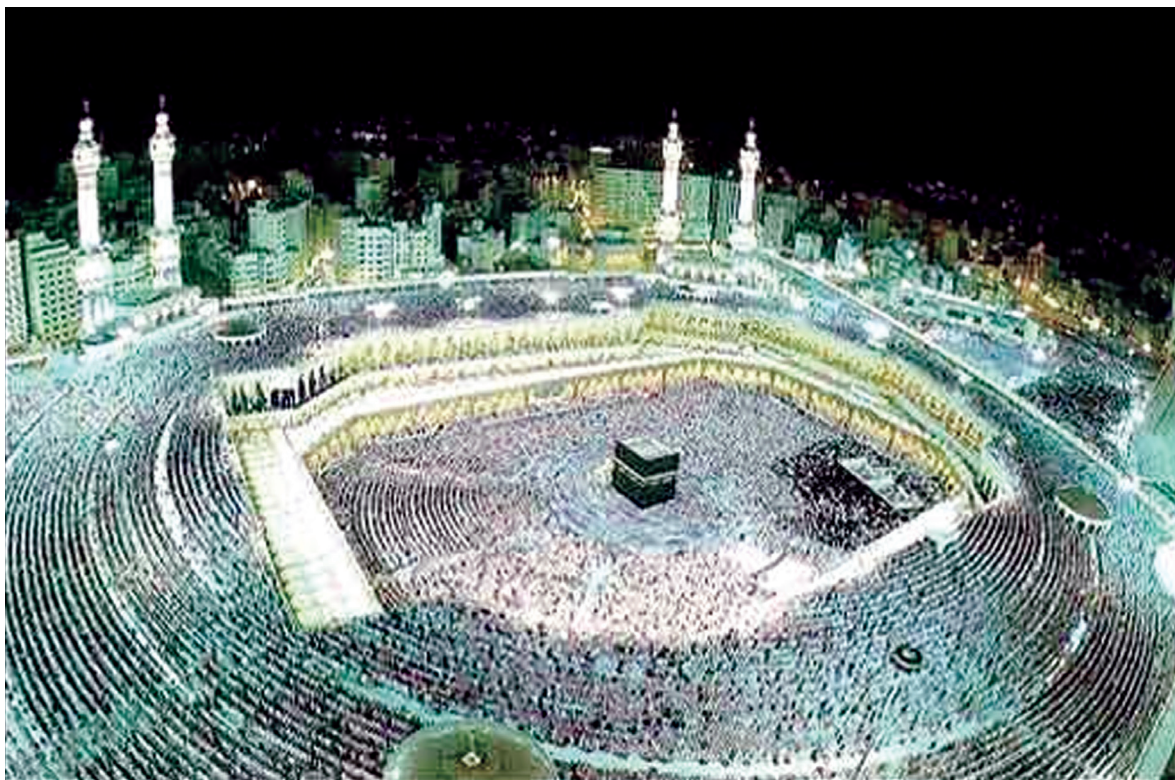
دویم ځل: د پیغمبر ﷺ له بعثت څخه دمخه قریشو کعبه له سره جوړه کړه چې پیغمبر ﷺ هم په کې شریک و.

دریم ځل: د یزید بن معاویه په زمانه کې، کله چې د عبد الله بن زبیر رضی الله عنه د محاصرې پر وخت یزیدیانو کعبه په منجنيقو وویشتله او اوریې واخیست، عبد الله بن زبیر رضی الله عنه هغه له سره آباډه کړه.

څلورم ځل: د عبد الملک بن مروان په زمانه کې، کله چې عبد الله بن زبیر رضی الله عنه ووژل شو عبد الملک بن مروان کعبه په هغه نقشه جوړه کړه څرنگه چې د پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم په زمانه کې وه.

پنځم ځل: د کعبې ترمیم او رغونه:

د سعودی پاچا خادم الحرمین الشریفین ملک فهد بن عبد العزیز آل سعود کعبه د مسجد الحرام په شمول دننه او بهر ټوله په اساسي توګه ترمیم او ورغوله.

فعالیت

زده کوونکي دې د لوست مطلبونه په ډله ییزه توګه د پوښتنې او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

ارزونه

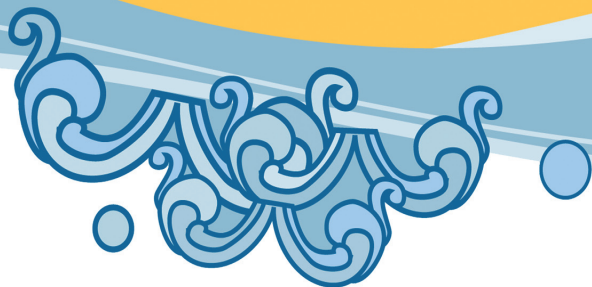

- ۱- د هغې شخړې لامل چې د حجرالاسود د کېښودلو پر مهال د قبایلو تر منځ پېښه شوه، څه و؟
- ۲- د نبي کریم ﷺ د تحکیم قضیه څنګه منځ ته راغله؟ په لنډه توګه یې شرحه کړئ.
- ۳- هغه نیک صفتونه چې له بعثت څخه وړاندې په نبي کریم ﷺ کې راغونډ شوي وو؛ ځینې له هغو څخه بیان کړئ.
- ۴- له بعثت څخه د مخه د پیغمبر ﷺ غوره اخلاق چې له خلکو سره یې کول وازووئ.

کورنۍ دنده

د لوست مطالب په خپل تعبیر سره ولیکئ او هم ورته مناسب عنوان غوره کړئ.

دېرشم لوست

د نبوت او رسالت په سپوري کې

وروسته له دې چې الله تعالی پیغمبر ﷺ ته د نبوت او رسالت عزت ور په برخه کړ؛ نو ژوند یې په دوو برخو ویشل کېږي چې هره یوه برخه یې خپلې ځانګړتیاوې لري. دا دوه برخې له مکې او مدني دورو څخه عبارت دي، نو دا دوه دورې څه ځانګړتیاوې لري؟ کومو مرحلو ته شاملیدای شي؟

مکي دور

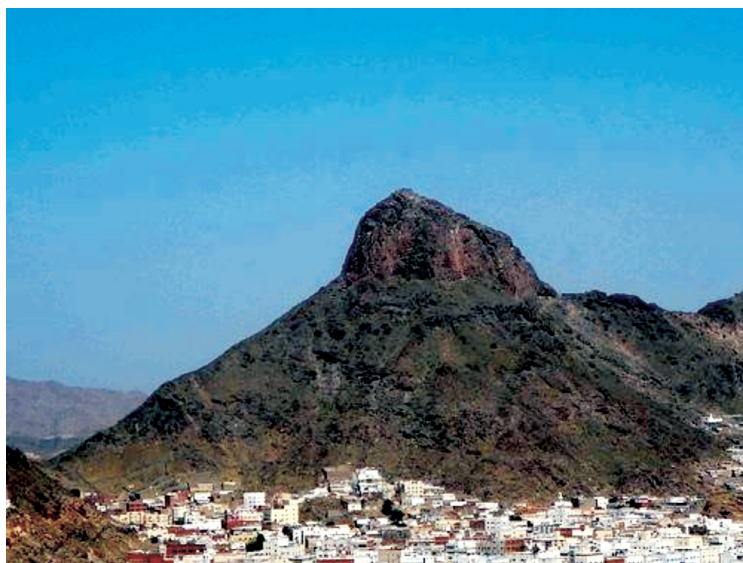
دواړو دورو گڼې مرحلې تیرې کړې دي او هره مرحله یې خپلې ځانګړتیاوې لري. که چیرې هغو حالاتو ته ښه څیر شو چې له دغو پړاوونو تیر شوي دي؛ مور کولای شو مکي دوران چې تقریباً (دیارلس کاله) و په دريو برخو وویشو:

- ۱- د پټې بلنې مرحله چې درې کلونه وه.
- ۲- مکې والو ته ډاګیزه او ښکاره بلنه چې د بعثت له څلورم کال څخه پیل او د بعثت د لسم کال تر آخره پورې یې دوام وکړ.
- ۳- له مکې څخه بهر د دعوت د خپریدو مرحله چې د بعثت لسم کال له وروستیو څخه پیل او مدینې منورې ته تر هجرت پورې دوام وکړ.

فعالیت

زده کوونکي دې پورتنی مطالب په ډله ییزه توګه د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

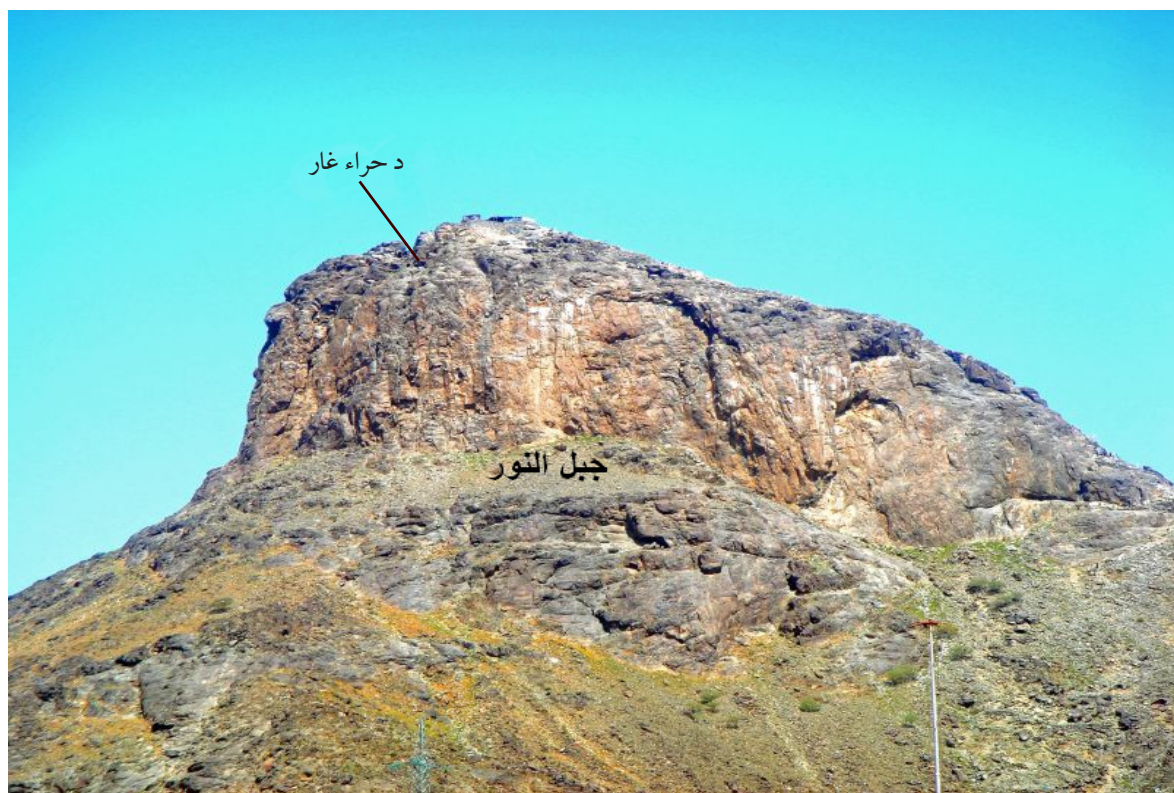
د حراء غار قبلې ته مخامخ

د حرا غار (جبل النور)

کله چې د نبي کریم ﷺ عمر څلویښتو کلونو ته نږدې شو، نو گوښه والی او خلوت یې اختیار کړ، اوبه او خواړه به یې له ځان سره واخیستل او د حراء د غار په لور چې په (جبل النور) کې موقعیت لري؛ روان شو. که چېرې تاسې له مکې مکرمې څخه د سهیل په لور د یوه ساعت په واټن لار ووهئ؛ نو هلته به تاسې یو غر ووينئ دا غر همغه د جبل النور غر دی چې د حراء غار پکې شتون لري او نبي کریم ﷺ به د روژې (رمضان) میاشت په دغه غار کې تیروله، خپل وخت به یې په عبادت، د کایناتو په ننداره او د هغه قدرت په سوچ او فکر کې تېراوه چې د کایناتو تر شا وجود لري، هغه شرکي عقاید چې د ده قوم پرې اخته و، ده ته د منلو وړنه وو او د روښنایۍ هغه لار چې د ده ﷺ اعتماد او رضا پرې حاصلیدای شوه له ده څخه ورکه وه، نو له دې امله به هر وخت پریشانه و.

دغه خلوت او عزلت د دې لپاره و؛ ترڅو دی ﷺ د هغه لوی مسئولیت او امانت لپاره چې د ده په انتظار کې و، تیار شي.

جبرائیل علیه السلام له وحی سره

کله چې د پیغمبر ﷺ عمر پوره څلویښت کاله شو؛ نو د نبوت وړانګو یې په ځلیدو پیل وکړ، داسې چې د مکې هر یوه کاني به ورته سلامونه کول، هر خوب به یې چې لیده حقیقت به یې د روڼ سهار په څېر څرګندیده په همدې توګه شپږ میاشتې تیرې شوې.

د رمضان میاشت په داسې وخت کې را ورسیده چې پیغمبر ﷺ د دریم کال په رمضان کې د حراء په غار کې ګوښه ناست و، الله تعالی و غوښتل تر څو د ځمکې خلک له خپل رحمت څخه برخمن کړي؛ نو محمد ﷺ یې په نبوت عزتمن کړ او جبرائیل (علیه السلام) یې د قرآن کریم له څو آیتونو سره د ده حضور ته ورولبږه.

وحی څه وخت نازل شو؟

د دوشنبې په ورځ د رمضان المبارک یوویستمه چې د (۶۱۰) میلادي کال د اګست له لسمې نېټې سره سمون خوري، کله چې پیغمبر ﷺ د څلویښت کلنۍ په عمر کې و؛ وحی پرې نازل شو.

عائشه صدیقه (رضی الله عنها) پدې هکله داسې روایت کوي: د رسول الله ﷺ د وحی پیل له نیکو او ښو خوبونو څخه شوی و، د حرا په غار کې به یې له خلکو ګوښه ژوند کاوه، پرته له دې چې کورته ولاړ شي، څو مسلسلې شپې به په عبادت مشغول و او د هغو شپو لپاره به یې توبنه ورسره وړله، بیا به خدیجې ته راستون شو او همغومره نوره توبنه به یې له ځان سره واخیستله.

د حرا په غار کې و چې وحی پرې نازل شو. ملائکه ورته راغله او ورته یې وویل: «ولوله»، ده وویل: «زه لوستل نشم کولای»، رسول الله ﷺ وویل: «بیا ملائکې زه ټینگ ونيولم او زور یې کړم، بیا یې پرېښودم»، بیا یې وویل: «ولوله»، ما وویل: «زه لوستونکی نه يم»، بیا یې دویم ځلې ونيولم او ډېر زیات یې زور کړم او ډېر په تکلیف شوم، بیا یې پرېښودم او وېې ویل: ولوله! ما وویل: «زه لوستونکی نه يم»، دریم ځلې یې ونيولم او راټینگ یې کړم او بیا یې پرېښودم او راته یې وویل:

﴿أَقْرَأَ بِأَسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿۱﴾ أَلَمْ يَكُنْ مِنْ عَلَقٍ ﴿۲﴾ أَلَمْ يَكُنْ مِنْ عَلَقٍ ﴿۳﴾ أَلَمْ يَكُنْ مِنْ عَلَقٍ ﴿۴﴾ أَلَمْ يَكُنْ مِنْ عَلَقٍ ﴿۵﴾﴾ (۱)

ژباړه: ولوله (ای پیغمبره)! د خپل رب په نوم چې هغه پیدا کړل، پیدا یې کړ انسان د کلکې شوې وینې له ټوټې څخه، ولوله او ستا رب ډېر مهربان دی چې هغه د قلم په مرسته علم وښوده، انسان ته یې د هغه څه علم ورکړ چې هغه پرې نه پوهېده.

پیغمبر ﷺ د حرا له غاره راستون شو، زړه یې درزیده او خدیجې رضی الله عنها ته یې وویل: «ما ونغاره، ما ونغاره»، هغه یې په خادر کې ونغاره ترڅو یې وپره ورکه شوه، خدیجې رضی الله عنها

(۱) العلق: ۱ - ۵.

ته يې وويل: «په ما څه شوي دي؟» خديجه (رضی الله عنها) يې له هغې پيښې څخه چې په ده تيره شوې وه، خبره كړه. خديجه (رضی الله عنها) وويل: «هيڅكله داسې نده، په الله قسم دی چې پاك الله به تا نه رسوا كوي ځكه چې ته خپلوي پالې، د بيوزلانو مرسته كوي، پربوتي خلك تر منزله رسوي، د ميلمه عزت او پالنه كوي او د حق په لاره كې د ستونزو د لرې كولو لپاره ملا ترې.»

خديجه (رضی الله عنها) له رسول الله ﷺ سره، خپل د تره زوی ورقه بن نوفل ته ورغله، هغه په جاهليت كې د نصرانيت دين قبول كړی و او يو سپين زيری بوډا سړی و چې سترگو يې ليد نشو كولی.

خديجه (رضی الله عنها) ورته وويل: «اې د تره زويه! د خپل وراره خبرې دې واوره»، ورقه ورته وويل: «اې وراره! څه شوي دي؟» پيغمبر ﷺ هغه ته ټوله كيسه بيان كړه. «ورقه وويل دا هماغه ملائكه ده چې الله تعالى موسى (عليه السلام) ته هم راليرلې وه، اې كاشكې زه ځوان او غښتلی وای (تر څو ستا مرسته مې كړې وای) او كاشكې چې زه هغه وخت ژوندی وای كله چې تا خپل قوم له كور او وطنه وباسي.» پيغمبر ﷺ وويل: «آيا هغوی به ما له مكې څخه وباسي؟» ده وويل: «هو! هر چا چې ستا په خير پيغام راوړی دی، دښمني ورسره شوې ده، نو كه زه چېرته هغه وخت ژوندی وم؛ په ټول توان او طاقت سره به ستا ملاتړ وكړم.» له دې پيښې وروسته ورقه ډېر ژر وفات شو او وحې هم بنده شوه.

- زده كوونكي دې پورتنی مطالب په ډله ييز توگه د سوال او ځواب په طريقې سره تکرار كړي.

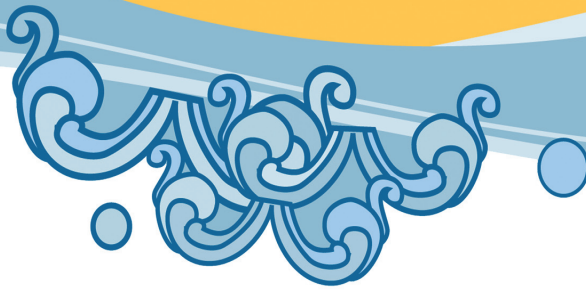
ارزونه

۱. مکي دور په دوو پړاوونو ویشل کيږي، نومونه يې واخلي.
۲. ولې نبي کریم ﷺ له پیغمبرۍ مخکې د حرا غار ته تشریف وړلو؟
۳. کله چې پیغمبر ﷺ ورته بن نوفل د وحې له نازلیدو خبر کړ؛ د هغه عکس العمل څه و؟

کورنۍ دنده

د لوست مطالب په خپل تعبير سره وليکئ او هم ورته مناسب عنوان غوره کړئ.

د وحې د نزول ادامه

د وحې ډولونه

د وحې ډولونه او مرتبې په لاندې ډول دي:

- ۱ - رښتیني خوبونه: دا خوبونه د پیغمبر ﷺ لپاره د وحې پیل و.
- ۲ - هغه څه چې ملایکې د ده په ذهن او زړه کې تلقینول، پرته له دې چې ملایکه ویني.
- ۳ - کله به ملایکه د یوه سړي په خیره کې نبي کریم ﷺ ته راتله ترڅو هغه څه چې ورته وایي، ښه پرې پوه شي، په دغسې حالت کې به صحابه وو هم جبرائیل علیه السلام لیده.
- ۴ - پرښته به د زنگ د کړنگار په خیر ورته راتله او د دې ډول وحې زغمل به ورته سخت تمامیدل، حتی په سخته یخنی کې به د ده په مبارکې تنډې د خولو څاڅکي معلومیدل، او که په دغه حالت کې پر سپرلی سپور و نوسپرلی به پر ځمکه گوندې لگولې.
- ۵ - پیغمبر اکرم ﷺ به کله ملائکه په خپل اصلي شکل کې لیدله او د الله جل جلاله له خوا رالیږل شوی فرمان به یې ورته سپارلو. دا ډول وحې دوه ځله پېښه شوې ده چې د (النجم) په سورت کې یې بیان راغلی دی.
- ۶ - آسمان ته د تللو پر وخت هم الله جل جلاله پر هغه ﷺ وحې نازله کړه، لکه د معراج په شپه چې په پیغمبر ﷺ وحې نازله شوه.
- ۷ - د الله تعالی کلام به د پرښتې له واسطې پرته نبي کریم ﷺ ته وحې کیده، لکه څنگه چې الله تعالی د موسی بن عمران (علیه السلام) سره خبرې کړې وې چې دغه وحې د موسی علیه السلام لپاره د قرآن په نص او د پیغمبر ﷺ لپاره د اسراء او معراج په حدیث کې ثابته ده.

جبرائیل علیه السلام دویم ځلې وحې راوړي

وحې څو ورځې ځنډ شوه، نبي کریم ﷺ د وحې د نازلیدو په انتظار کې و چې الله تعالی دویم ځلې په وحې مشرف کړ، پیغمبر ﷺ فرمایي: یوه میاشت د حرا په غار کې معتكف شوم، کله چې زما اعتکاف پای ته ورسید؛ د حرا له غاره راکوز شوم، یو آواز مې واورید، نو ښي، کین، مخې او شاته مې وکتل، څه مې ونه لیدل، کله چې مې پورته خواته وکتل؛ همغه ملایکه مې ولیده چې د حراء په غار کې ماته راغلې وه،

پر هغه کرسی چې د آسمان او ځمکې تر منځ یې شتون درلود؛ ناسته وه، نو ډېر زیات وویرېدم او د هغې د لیدو له ویرې پر ځمکه پریوتم.

خدیجې ته راغلم او ومې ویل: ماونغاړه! ماونغاړه! هغې زه ونغاړلم، بیادا آیتونه نازل شول:

﴿يَا أَيُّهَا الْمَدِينُ ﴿١﴾ قُرْآنِدِرْ ﴿٢﴾ وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ ﴿٣﴾ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ﴿٤﴾ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ ﴿٥﴾﴾^(۱)

ژباړه: ای ځان نغښتونکيه شمالاستونکيه! پاخېره او خبرداري ورکړه او د خپل رب لويي اعلان کړه او خپلې جامې پاکې وساته او له چټلې څخه په څنگ اوسه.

د دې څخه وروسته پيغمبر ﷺ شل کاله د آرامۍ خوب اوراحت پر ځان او پر خپله کورنۍ بند کړ او د الله جل جلاله دين ته د بلنې لپاره يې خپله ملا وتړله، د الهي رسالت د تبليغ دروند پيټي يې په غاړه واخيست، د ظلم، تيري او له جهالت سره د کلکې مبارزې دروند باري يې په اوږو کښنود، نو ځکه يې د شلو کلونو څخه زياته موده په مختلفو برخو کې هلې ځلې او کوښښونه کول او په دې لاره کې يې بې ساري زحمتونه وگالل. کله يې چې آسماني آواز تر غوږو شو او د دعوت په رسولو مامور شو؛ نو د دنيا هيڅ ډول خنډونو او ستونزو ونشوای کړای د ده د لوړې موخې د لارې خنډ واقع شي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنې مطالب په ډله ییز توګه د سوال او ځواب په طریقي سره تکرار کړي.

ارزونه

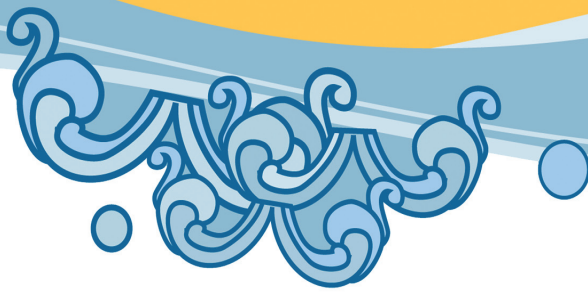
۱. د وحې ډولونه په لنډه توګه بیان کړئ.
۲. جبرائیل امین د دویم ځل لپاره د څرنګه وحې سره راغی؟

کورنۍ دنده

د لوست عمده مطالب په خپل تعبير سره وليکئ او يو مناسب عنوان ورته وټاکئ.

(۱) المدثر: ۱ - ۵.

خديجه

خديجه عليها السلام خوک ده؟ څرنگه يې د پيغمبر صلى الله عليه وسلم ملاتړ وکړ؟ له پيغمبر صلى الله عليه وسلم سره د هغې نکاح د دعوت په نشر او خپرولو کې څه اغيزه درلوده؟
خديجه عليها السلام خوک ده؟

خديجه بنت خويلد بن اسد ده چې د پيغمبر اکرم صلى الله عليه وسلم سره په دريم نيکه کې شريکيږي. هغه عليها السلام د (طاهري) په نامه هم ياديدله، له عام الفيل څخه پنځلس کاله د مخه زېږيدلی وه. په ټولو بنځو کې د حسب او نسب له مخې کامله او د بنو اخلاقو څښتنه وه، پيغمبر صلى الله عليه وسلم فرمايي: (د جنت په بنځو کې تر ټولو غوره خديجه بنت خويلد، فاطمه بنت محمد، مريم بنت عمران او آسيه بنت مزاحم د فرعون بنځه ده).

خديجه عليها السلام لومړنۍ بنځه ده چې په نبي کریم صلى الله عليه وسلم يې ايمان راوړی دی. خديجه عليها السلام د نبي کریم صلى الله عليه وسلم لومړنۍ بنځه وه چې کونډه وه او د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره د واده پر مهال يې عمر (۴۰) کاله و، پيغمبر اکرم صلى الله عليه وسلم (۲۵) کلن و چې له خديجې عليها السلام سره يې واده وکړ. دوی وروسته له واده (۲۵) کاله گډ ژوند درلود.

خديجه د رسول اکرم صلى الله عليه وسلم ملاتړي

کله به چې د پيغمبر صلى الله عليه وسلم په وړاندې ستونزې راتللې؛ ام المؤمنین خديجه عليها السلام به د هغه تر څنگ ولاړه وه، د هغه صلى الله عليه وسلم کړاوونه به يې کمول، هغه ته به يې ارزښتناکې مشورې ورکولې، په خپله پانگه يې له هغه سره همدردي کوله او په خبرو سره يې هغه ته تسلي ورکوله.

د پيغمبر صلى الله عليه وسلم ماشومان

د پيغمبر صلى الله عليه وسلم ټول ماشومان له خديجې عليها السلام څخه وو، يوازي ابراهيم له ماريې څخه و، هغه ماشومان چې له خديجې عليها السلام څخه وو عبارت دي له: قاسم، عبدالله او څلور لورگانې يې هره يوه زينب، رقيه، ام کلثوم او فاطمه ده. قاسم او عبدالله په ورکتوب کې وفات شوي دي.

د خديجې عليها السلام مړينه

له بنديز او محاصرې څخه ډېر وخت نه و تېر شوی چې خديجې عليها السلام د پاک الله د لوري اجل بلونکي ته لبيک وويل او له هجرت څخه درې کاله دمخه وفات شوه، نبي کریم صلى الله عليه وسلم د هغې په مړينه ډېر سخت غمجن شو، پيغمبر صلى الله عليه وسلم يې قبر ته ښکته

شو او په خپلو مبارکو لاسونو يې په قبر کې کېښوده. خديجه رضي الله عنها د روژې په لسمه د (۶۵) کلونو په عمر له فاني دنيا سترگې پټې کړې.

دا کال په " عام الحزن " يعنې د غم په کال ونومول شو، ځکه په دې کال کې نبي کریم صلى الله عليه وسلم دوه مهم شخصيتونه له لاسه ورکړل چې خديجه او ابو طالب وو. ځکه چې دا دوه شخصيتونه د هميش لپاره د پيغمبر صلى الله عليه وسلم ملاتړي وو، له پيغمبر صلى الله عليه وسلم سره يې بې کچې مينه درلوده او پر هغه زيات مهربانه وو. د دوی په مرگ پيغمبر صلى الله عليه وسلم يوازې پاتې شو او په کورنۍ کې يې بل مرستندوی او ملاتړی نه درلود. پيغمبر صلى الله عليه وسلم د خديجې رضي الله عنها له وفات څخه وروسته واده وکړ، مگر د خديجې رضي الله عنها مينه د پيغمبر صلى الله عليه وسلم په زړه کې د ژوند تر اخريو شيبو پورې ځای نيولای و او تل به يې د هغې يادونه کوله.

• زده کوونکي دې پورتنې مطالب په ډله ييز توگه د سوال او ځواب په طريقې سره تکرار کړي.

امهات المؤمنین

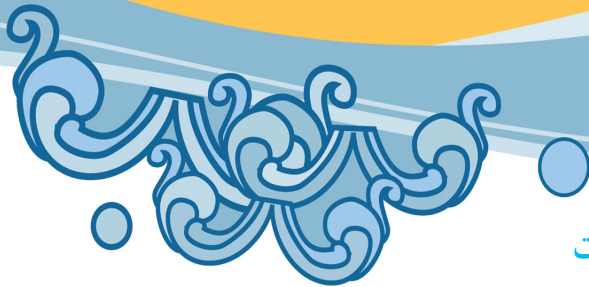
(امهات المؤمنین) هغه کښه ده چې قرآن کریم د نبي کریم صلى الله عليه وسلم ميرمنې په هغې عزتمنې کړې دي، الله جل جلاله فرمايې: {وازواجه أمهاتهم} [الاحزاب: ۶]. د دې کښې له اطلاق څخه موخه د نبي کریم صلى الله عليه وسلم له رحلت وروسته، د دغو بيبيانو سره د نکاح د حرمت اعلان و. دا کښه د هغې وياړمنې امتيازي نښې په څير وه چې دوی ته د احترام، درناوي او د دعوت په لار کې د نه ستري کېدونکو هلو ځلو لپاره ورکړل شوه.

۱. خديجه رضي الله عنها څوک وه؟
۲. هغه لاملونه چې له پيغمبر صلى الله عليه وسلم سره د خديجې رضي الله عنها د واده د ترغيب باعث شوی؟ څه و؟ بيان يې کړئ.
۳. خديجې رضي الله عنها به نبي کریم صلى الله عليه وسلم سره همدردي کوله، هغه ته به يې تسلي ورکوله، دا موضوع شرحه کړئ.
۴. له امهات المؤمنین څخه مراد څه دی؟ او دا ځانگړتيا چې الله تعالی هغوی ته ورپه برخه کړه، څه مطلب افاده کوي؟

د لوست عمده مطالب په خپل تعبير سره وليکئ او يو مناسب عنوان ورته وټاکئ.

دري دېرشم لوست

پټه بلنه (سړي دعوت)

پيغمبر ﷺ د رسالت په رسولو، د توحيد او د يو الله ﷻ د عبادت په لور د خلکو په رابللو مامور شو، نو رسول الله ﷺ د خپل رسالت تبليغ څرنگه او له کومه ځايه پيل کړ؟ د خلکو غبرگون د دې نوې بلنې په وړاندې څرنگه و؟

د پټې بلنې پيل: د مدثر سورت د څو آيتونو له نازلیدو وروسته نبي کریم ﷺ خپل دعوت او بلنه د يو الله په لوري پيل کړه.

ولې د دعوت پيل په پټه وشو؟

رسول الله ﷺ په داسې قوم کې ژوند کاوه چې پرته له بت پرستۍ يې بل کوم دين نه درلود، د دوی دليل د بتانو په عبادت کې دا و چې د دوی پلرونو د بتانو عبادت کاوه. د ستونزو او شخړو په حل کې يې پرته له تورې بله لاره نه پيژندله. له دې سره، سره يې په عربي جزيره کې ديني زعامت او مشري درلوده.

په داسې شرايطو کې د حکمت غوښتنه دا وه چې بلنه بايد په پټه مخکې لاره شي، خو د مکې خلک په يو ځلي او ناڅاپي توگه له يو پاروونکي کار سره مخامخ نشي، نو لدې امله به پيغمبر ﷺ خلک په پټه او سري توگه اسلام ته رابلل.

فعاليت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په ډله ييز توگه د سوال او ځواب په طريقې سره تکرار کړي.

بلنه له کوم ځايه شروع شوه؟

رسول الله ﷺ به لومړی هغه چاته دعوت وړاندې کولو چې له ده سره ډېر نژدې او د کورنۍ غړي او دوستان به يې وو. رسول الله ﷺ هغه کسان اسلام ته رابلل چې په نیکو صفاتو پيژندل شوي وو، لکه: د حق طرفداران، د خير او اصلاح خاوندان، ريښتيني او داسې نور.

داسې خلکو به ضرور د پيغمبر ﷺ بلنه منله او د پيغمبر ﷺ په خبرو به يې باور کاوه،

دوی اسلام او د اسلام پیغمبر ته پوره اخلاص درلود او د ژوند تر آخري سلگۍ پورې له بې سارې قربانۍ او سربښدنې سره د اسلام په خدمت کې وو.

دوی د اسلام په تاریخ کې د اسلام په لومړیو مخکښانو (السابقون الاولون) وپېژندل شول. د دې ډلې په سر کې د پیغمبر ﷺ بي بي ام المؤمنین حضرت خدیجه بنت خویلد، ابو بکر صدیق، علي بن ابی طالب او زید بن حارثه (رضی الله عنهم) وو. دا ډله د دعوت په لومړنۍ ورځ په اسلام مشرفه شوه. حضرت ابو بکر صدیق د دعوت په کار کې فعاله ونډه واخیسته او د خپل قوم په منځ کې یې دعوت پیل کړ، خپل ډېر نږدې او د باور وړ کسان یې اسلام ته را وبلل، لکه: عثمان بن عفان، زبیر بن عوام، عبدالرحمن بن عوف، سعد بن ابی وقاص او طلحه بن عبید الله (رضی الله عنهم)، د ابو بکر صدیق په بلنه په اسلام مشرف شول چې دوی هم د اسلام له لومړنیو مخکښانو څخه شمېرل کېږي. له هغه وروسته ابو عبیده، عامر بن جراح، ابو سلمه بن عبدالاسد، ام المؤمنین ام سلمه، ارقم بن ابی ارقم، عثمان بن مظعون، عبدالله بن جحش او ډېر نور په اسلام سر لوري شول او دا ټول د قریشو له قبیلې څخه وو. له قریشو پرته د اسلام په مخکښانو کې دا کسان وو: عبدالله بن مسعود، مسعود بن ربیع، بلال بن رباح حبشي، صهیب بن سنان رومي، عمار بن یاسر او د هغه پلار یاسر، مور یې سمیه او عامر بن فهیره (رضی الله عنهم). له یادو شوو ښځو څخه پرته د اسلام په مخکښو ښځو کې ام ایمن، ام الفضل لبابه بنت حارث او اسماء بنت ابی بکر صدیق (رضی الله عنهن) وې.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په ډله ییز توګه د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

ارزونه

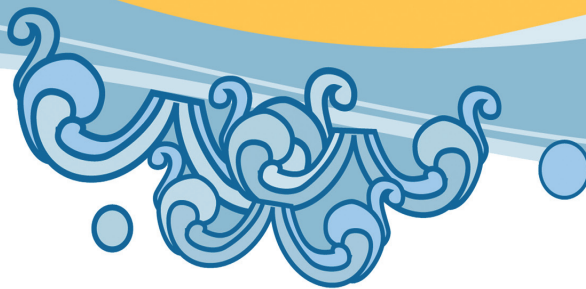

- ۱- رسول الله ﷺ پټ دعوت څرنگه پیل کړ او څومره موده یې دوام وکړ؟
- ۲- د اسلام له لومړنیو او مخکښو له جملې څخه د پنځو کسانو نومونه واخلئ.

کورنۍ دنده

د لوست عمده مطالب په خپل تعبير سره وليکئ او يو مناسب عنوان ورته وټاکئ.

خلور دېرشم لوست

دارالارقم (د رهبري مرکز)

د پټې بلنې مرکز: دارقم (رضی الله عنه) کور د پټې بلنې مرکز و چې مسلمانان به هلته راټولیدل. هره نوې وچې به یې له پیغمبر ﷺ څخه اوریدله، رسول الله ﷺ به هغوی ته د قرآن کریم تلاوت کاوه او د الله ﷻ صفات به یې ورته بیانول. احکام، اخلاق او د اسلام د مقدس دین آداب یې هغوی ته ښودل. د هغوی پوښتنې به یې ځوابولې او د خپل نظر لاندې یې د اسلامي لارښوونو سره سم تریبه کول.

په دارالارقم کې به اصحابو د اسلام د اساسي ارزښتونو، لکه: توحید، تقوی، صبر، زغم، تېرېدنې، تحمل، ثبات، ورورگلوۍ، صدق، وفاء، امانت، ایثار، یو له بل سره مرستې او یووالي په اړه درسونه زده کول.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په ډله ییز توګه د سوال او ځواب په طریقې سره تکرار کړي.

ولې دارقم کور؟

د مشرتابه د مرکز لپاره دارقم د کور په غوره کولو کې ګڼ لاملونه وو چې ځینې یې دا دي:

۱. دارقم د مسلمانیدو په هکله خلکو معلومات نه درلود. له دې امله د هیچا په خیال کې دا خبره نه تیریده چې محمد ﷺ د خپلویارانو سره دارقم په کور کې غونډې جوړوي.
۲. ارقم بن ابی الارقم د مخزوم له قبیلې څخه و او هغه داسې قبيله وه چې د بني هاشمو په وړاندې یې د جګړې او سیالیۍ بیرغ پورته کړی و.
۳. ارقم بن ابی الارقم یو شپاړس کلن ځوان و چې په اسلام مشرف شو او د عربو عادت دا و چې دوی به عموماً خپلې غونډې د مشرانو په کورونو کې کولې، له همدې کبله هیڅکله

دا تصور او گمان نه کیده چې محمد ﷺ به داسې غونډې د یو ځوان په کور کې وکړي.

پټې بلنې خو کاله دوام وکړ؟

درې کاله په همدې توگه تیر شول، دعوت په پټه چلیده او دعوت په افرادو پورې منحصر و، د دې مودې په اوږدو کې یوه مؤمنه ډله منځ ته راغله چې یو بل ته یې د ورورۍ لاسونه ورکړل، یو د بل ملاتړ او هلې ځلې یې کولې چې د اسلام پیغام خلکو ته ورسوي. پیغمبر ﷺ خپل دعوت د خلکو په منځ کې په ښکاره ډول اعلان نه کړ، خو په قریشو کې مشهور شوی و او د اسلام پاک نوم د مکې مکرمې په گوډ گوډ کې خپور شوی و. خلکو هر ځای د دې دعوت په هکله خبرې کولې، ځینو خلکو، لکه: ابو جهل او ابو لهب په یو شمیر مؤمنانو ظلم کاوه، خو سره له دې هم مشرکانو دې کار ته ډېره پاملرنه نه کوله، ځکه چې پیغمبر ﷺ لا تردې دمه د اسلام دعوت نه و ښکاره کړی، تر څو و چې نازله شوه او نبي کریم ﷺ یې له باطلو عقیدو سره د مقابلي او د بتانو په ړنگولو مکلف کړ.

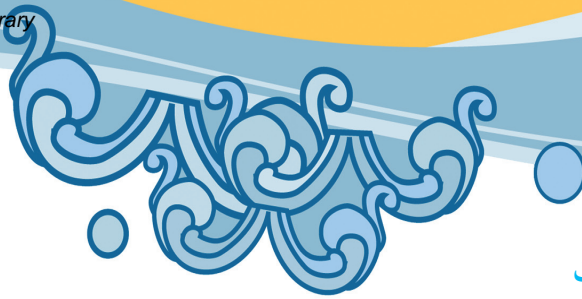
ارزونه

۱. ارقم بن ابی ارقم څوک و؟
۲. اصحابو په دار الارقم کې څه زده کول؟
۳. ولې دار الارقم د غونډو لپاره مرکز وټاکل شو؟

کورنۍ دنده

دلوست مهم ټکي په خپل تعبير سره وليکئ او يو مناسب عنوان ورته وټاکئ.

پنځه دېرشم لوست

ایمان او ثبات

عن سفیان بن عبد الله رضی اللہ عنہ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا غَيْرَكَ، قَالَ: «قُلْ آمَنْتُ بِاللَّهِ، ثُمَّ اسْتَقِمَّ». [رواه مسلم]

د راوي پيژندنه

نوم يې سفیان د پلار نوم يې عبدالله د طائف اوسیدونکی و، د حضرت عمر رضی اللہ عنہ د خلافت په موده کې د طائف والي و.

د کلمو معنا

۱- لَا أَسْأَلُ: پوښتنه ونه کړم.

۲- قَوْلًا: خبره

۳- قُلْ: ووايه

۴- ثُمَّ اسْتَقِمَّ: بيا په همدغه مستقیمه لاره ټينگ اوسه.

د حديث شريف معنا

له حضرت سفیان بن عبدالله رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چې پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ته مې عرض وکړ: ای د الله پیغمبره! د اسلام په باره کې راته یوه داسې خبره وکړه چې په دې اړه له تا څخه وروسته له بل چا څخه د پوښتنې ضرورت پاتې نشي. نو یې وفرمایل: ووايه په الله ایمان لرم او بیا پرې ټينگ اوسه.

د حديث شريف حکمت

مؤمن د ایمان له برکته هېڅکله نه پرېشانه کېږي، ځکه چې دی پر هغه پروردگار ایمان او عقیده لري چې د ټولو کایناتو مالک او متصرف دی، هر څه د هغه په لاس کې دي، مؤمن په دې هم پوهېږي چې یوازې مادیات د انسان ټول مشکلات نشي حل کولای او د ده اړتیاوې نه پوره کوي، په همدې اساس د خپل پروردگار په بنده کې او اطاعت کلک ولاړ وي.

په نتیجه کې هغه مؤمن چې د ایمان په غوښتنو ثابت ولاړ وي؛ د ده د ذهن او فکر څخه هر ډول تشویشونه او غمونه لرې کوي. صبر، حوصله او زغم ورپه برخه کوي، ځکه چې د بریالیتوب راز یوازې په استقامت کې نغښتی دی.

فعالیت

- زده کونکي دې په ټولنيز، اقتصادي او امنيتي اړخونو کې په الله تعالی د ایمان مثبتې اغيزې له غیر اسلامي ټولنو سره په مقایسه کولو بیان کړي.
  - له استقامت څخه هدف: له استقامت څخه هدف به له کمي او زیاتي څخه د اسلام پر سمې لارې تلل، په پوره ډول د الله ﷻ له ټولو اوامرو څخه پیروي کول او له نواهیو څخه یې ځان ساتل دي.
  - د استقامت گټه: استقامت له مسلمان سره د الله تعالی په بنده گۍ کې کومک کوي، د شیطاني وسوسو او نفسي خواهشاتو په مقابل کې یې سر لورې کوي، د هغه د سعیې او کوشنې د ضایع کېدلو مخه نیسي، د دنیا او آخرت د نېکمرغۍ لامل گرځي.
- د حدیث شریف گټې:**

۱. په الله تعالی باندې د ایمان ارزښت: په الله تعالی ایمان درلودل دومره مهم او ارزښتناک کار دی چې پیغمبر ﷺ د سوال په ځواب کې لوی عنوان وټاکه.
۲. د استقامت لزوم: انسان د خپل بریالیتوب لپاره دوو ارزښتناکو قوي قوو ته اړتیا لري چې یوه یې باطني او بله یې خارجي ده، باطني قوه یې په الله تعالی باندې کامل ایمان دی او خارجي قوه یې په ایمان باندې استقامت دی.
۳. د دین زده کړه: د دغه صحابي له پوښتنې څخه معلومېږي چې هر مسلمان باید د دین د زده کړې لپاره د علم او پوهې له خاوندانو څخه پوښتنې وکړي.

ارزونه

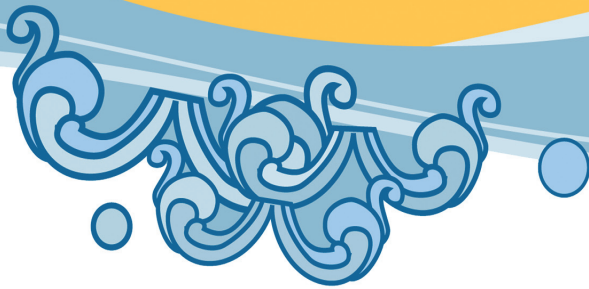

- ۱- له ثبات او استقامت څخه مراد څه دی؟
  - ۲- د استقامت گټې څه دي؟
  - ۳- لاندې کلمې معنا کړئ:
- ا- قُلْ آمَنْتُ بِاللّهِ:.....
 ب- ثُمَّ اسْتَقِم:.....

کورنۍ دنده

د ایمان د اهمیت او پر هغه د استقامت د حتمیوالي په باره کې یوه مقاله ولیکئ.

شپږ دېرشم لوست

د یتیم پالنه

عن سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ كَهَاتَيْنِ فِي الْجَنَّةِ وَقَرْنٌ بَيْنَ أَصْبَعَيْهِ الْوُسْطَى وَالَّتِي تَلِي الْإِبْهَامَ». [رواه ابو داود]
د راوي پېژندنه

نوم يې سهل د پلار نوم يې سعد الساعدي دی، د جاهليت په زمانه کې يې نوم حزن (غم) و، پيغمبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ په سهل (ایماني) باندې ونوماوه په ډېرو غزاگانو کې يې گډون کړی و او د هجرت په (۸۸) کال د (۹۴) کلونو په عمر وفات شوی دی.

د کلمو معنا

- ۱- كَافِلٌ: پالونکی.
- ۲- الْيَتِيمُ: هغه ماشوم چې پلار يا مور او پلار دواړه يې مړه وي.
- ۳- كَهَاتَيْنِ: لکه دغه دوه (گوتې).
- ۴- قَرْنٌ بَيْنَ أَصْبَعَيْهِ: دواړه گوتې يې سره يو ځای کړې.

د حديث شريف معنا:

حضرت سهل رضي الله عنه له پيغمبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ څخه روايت کوي چې ويې فرمايل: زه او د یتیم پالونکی به په جنت کې يو بل تر څنګ داسې نېردي يو لکه د يو لاس دا دوه گوتې. راوي وايي چې خپله منځنۍ او د شهادت گوته يې سره نېردي کړې.

فعالیت

- زده کونکي دې یتیم ته د نه پاملرنې زیانونه په ډله ییز ډول بیان کړي.

د حديث شريف حکمت

په هره ټولنه کې لکه څرنګه چې پانګوال او سرمايه دار ژوند کوي، فقيران، بې وزله او بې کسه یتیمان هم ژوند کوي. د اسلام مقدس دين مور دې ته هڅوي چې د هغوی

سرپرستي وکړو او دوی پرې نږدو چې په دغه حالت کې د یوازې والي احساس وکړي، که چېرې د دوی اړتیاوې او ضرورتونه پوره نه کړل شي؛ نو تجربې دا ثابته کړې ده چې دغسې خلک لوی شي، زړونه یې سخت وي، کینه او خطرناک فکرونه لري او بیا د اسلام دښمنان ورڅخه د خپلو سترو اهدافو ته د رسېدلو لپاره کار اخلي او په وړانکارۍ پیل کوي، د راحت فضا خړه پړه او ژوندون په یو تریخ حقیقت بدلوي، نو په همدې اساس د شتمنو او بډایو خلکو دا وظیفه ده چې د دوی تعلیم او سالم تربیت په خپله غاړه واخلي او خپله دیني وجیبه ترسره کړي او هم د لوی اجر او ثواب خاوندان شي.

فعالیت

• څنگه کولای شو له یتیمانو سره مرسته وکړو؟ په دې اړه خپل نظریات په ډله ییز ډول څرگند کړئ.

د حدیث شریف گټې:

۱- د یتیم د پالونکي مقام: پیغمبر ﷺ د یتیم پالونکي ته دا زېری ورکړی دی چې هغه به د قیامت په ورځ د پیغمبر ﷺ ترڅنګ ولاړ وي.

۲- په ښوونه کې له تعلیمي وسایلو څخه استفاده: د دې لپاره چې مطلب د مخاطب په ذهن کې ښه ځای ونیسي پیغمبر ﷺ د خپلو مبارکو گوتو له اشارو څخه کار واخیست.

ارزونه

۱- یتیم چا ته ویل کېږي او د هغه پالنه د چا په غاړه ده؟

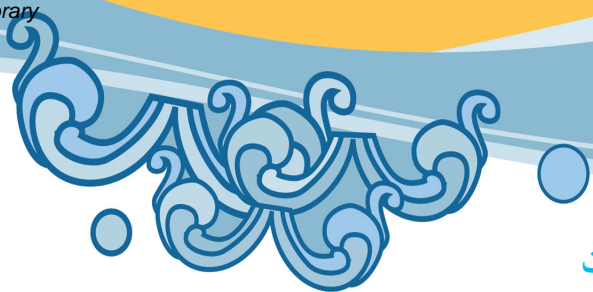
۲- د یتیم د پالونکي مقام څه دی؟ واضح یې کړئ.

۳- د پورتنی حدیث شریف گټې ذکر کړئ.

کورنۍ دنده

په دې اړوند چې یتیم دې له کومه حیثه د پاملرنې وړ وگرځي یوه لنډه مقاله ولیکئ.

مرسته او کومک

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ (رضي الله عنهما) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) قَالَ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يُسْلِمُهُ، وَمَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ، كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ، وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً، فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ بِهَا كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». [رواه البخاري].

دراوي پېژندنه

نوم يې عبدالله، د پلار نوم يې عمر او په قوم قريشي دی، په مکه مکرمه کې په اسلام مشرف او بيا يې مدينې منورې ته هجرت وکړ. په صحابه کرامو کې د فقهاوو له جملې څخه و، له نبي کریم ﷺ څخه يې زيات شمير احاديث روايت کړي دي او د هجرت په (۷۳) کال وفات شوی دی.

د کلمو معنا

- ۱- کُرْبَةً: کړاو اوستونزه.
- ۲- فَرَّجَ: ليرې يې کړي.
- ۳- سَتَرَ: عيب يې پټ کړ.

د حديث شريف معنا

له عبدالله بن عمر رضي الله عنهما څخه روايت دی چې پيغمبر ﷺ وفرمايل: مسلمان د مسلمان ورور دی، نه تيری ورباندې کوي او نه يې تيري کونکو ته سپاري. هر څوک چې د خپل ورور اړتيا پوره کړي الله تعالی به د ده اړتيا پوره کړي. هر څوک چې د يو مسلمان

مشکل حل کړي، الله تعالی به یې د قیامت په ورځ مشکلات اسانه کړي. هر چا چې پر یو مسلمان پرده واچوله، الله تعالی به یې د قیامت په ورځ پرده وساتي.

- په پورتنی حدیث شریف کې، د مرستې او کومک ښې اغېزې په ډله ییز ډول بیان کړی.

د حدیث شریف حکمت

الله تعالی دوه وروڼه یا خویندې اویا د یوې کورنۍ غړي فطرتاً داسې پیدا کړي دي چې ځانگړې مینه او محبت یې تر منځ وي او د تل لپاره د یو بل د سعادت او هوساینې په فکر کې وي، که اړتیا ورپېښه شي او یا له کومې ستونزې سره مخامخ شي د حل لپاره یې د خپل توان مطابق هلې ځلې کوي، هېڅکله هم پر یو بل تیری نه کوي او نه یو بل غلیم ته سپاري، نو ځکه پیغمبر ﷺ په دې حدیث شریف کې ټول مسلمانان د یوې کورنۍ د غړو او په خپلو کې د خویندو او وروڼو په څیر بللي دي او له داسې اعمالو څخه چې دغه اړیکې پرې کوي او له منځه یې وړي، منع کړي دي، لکه: ظلم، تېری او داسې نور.

د یوې دیني دندې په توگه یې د یو بل د غم خوړلو، د ستونزو د حل کولو او د نورو له عیبونو څخه سترگو پټولو ته خپل پیروان را دعوت کړي دي.

فعالیت

- زده کونکي دې په خپل گروپ کې د دې لوست حدیث شریف په صحیحو الفاظو سره ووايي.

د حدیث شریف گټې:

- ۱- مسلمانان په خپلو کې خویندې او وروڼه دي. باید چې د یوې کورنۍ د غړو په څیر سره ژوند وکړي.
- ۲- مسلمان پر مسلمان ظلم نه کوي او ظلم کول په هیچا هم روا نه دي.
- ۳- مسلمان خپل مسلمان ورور دینمن ته نه سپاري.
- ۴- مسلمان د خپل مسلمان ورور د اړتیاوو د پوره کولو په فکر کې وي.
- ۵- یو مسلمان د بل مسلمان عیب پټوي. بې عیبه انسان نشته ریښتینی مسلمان د خلکو ښه صفتونه بیانوي او بدۍ یې پټوي.
- ۶- د دې ټولو کارونو په بدله کې الله تعالی له خپل بنده سره همدغه شان مرسته او کومک کوي.

ارزونه

- ۱- یو مسلمان د بل مسلمان په باره کې باید څرنگه احساس ولري؟
- ۲- د څه لپاره د نورو په عیبونو پرده اچوو؟
- ۳- د لاندې کلمو معنا څه ده؟

الف - لا يَظْلِمُهُ: .....

ب - ولا يُسْلِمُهُ: .....

ج - فَرَجَّ: .....

د - كُرْبَةً: .....

ه - سَتَرَ مُسْلِمًا: .....

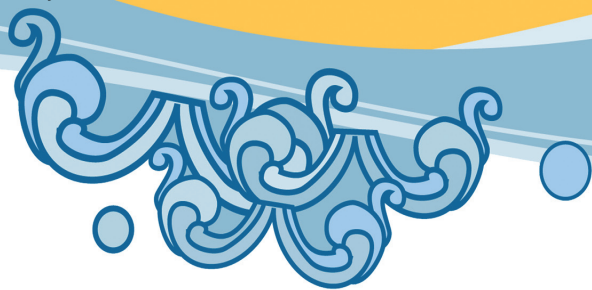
و - سَتَرَهُ اللهُ: .....

کورنی دنده

خرنگه کولای شو د خپلو ټولگیوالو او گاونډیانو سره مرسته وکړو؟ تر دې عنوان لاندې یوه لنډه مقاله ولیکئ.

اته دېرشم لوست

د مسلمان پېژندنه

عن عبد الله بن عمرو (رضى الله عنه). عن النبي (صلى الله عليه و سلم) قال: «المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده والمهاجر من هجر ما نهى الله عنه» [رواه البخاري].

د راوي پېژندنه

دغه راوي په اووه دېرشم لوست کې پېژندل شوی دی.

د کلمو معنا

۱. مِنْ لِسَانِهِ: د هغه له ژبې.
۲. وَيَدِهِ: د هغه له لاسه.
۳. الْمُهَاجِرُ: پریښودونکی.
۴. مَنْ هَجَرَ: چا چې پرې اېښی وي.
۵. مَا نَهَى اللَّهُ: هغه څه چې الله تعالی منع کړي دي.

د حدیث شریف معنا

له حضرت عبدالله رضي الله عنه څخه روایت دی چې پیغمبر صلى الله عليه وسلم وفرمایيل: مسلمان هغه څوک دی چې نور مسلمانان یې د ژبې او لاس له ضرر څخه په امن وي او مهاجر هغه څوک دی چې له گناهونو څخه ځان ساتي.

فعالیت

زده کونکي دې په ډله ییزه توګه د ژبې او لاس د ضررونو په هکله خپل معلومات وړاندې کړي.

د حدیث شریف حکمت

انسان ته له دوو لوریو ضرر رسیدلای شي، یو جسمي او فزیکي او بل معنوي او روحي. بناءً په دې حدیث شریف کې مسلمانان نورو ته د ژبې او لاس له هر ډول ضرر رسولو څخه منع شوي دي، ترڅو مسلمانان یو بل ته د متقابل احترام په فضا کې د عزت ژوند وکړي او له هر ډول تیري، بهتان، تمسخر او ازار څخه خوندي وي.

د حدیث شریف گټې:

- ۱- د ژبې سپېڅلتیا: مسلمان په غور او سوچ سره خبرې کوي او له بدو الفاظو او کنځلو څخه ځان ساتي.
- ۲- د مسلمان له لاسه هېچا ته ضرر نه رسېږي.
- ۳- د گناه له مجلسونو څخه لرې والی: مسلمان باید د گناهونو له مجلسونو څخه خپل ځان لرې وساتي او په پاک چاپیریال کې ژوند وکړي.

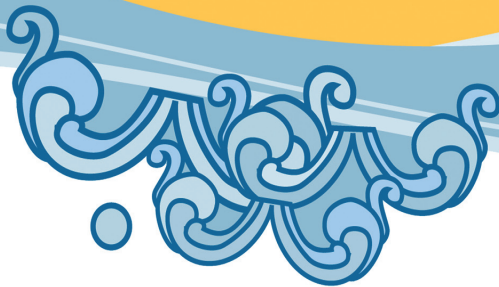
ارزونه

- ۱- پدې حدیث شریف کې له مهاجر څخه څوک مراد دی؟
- ۲- ولې یوازې د لاس او ژبې په ساتنه ټینګار شوی دی؟

کورنۍ دنده

پورتنی حدیث شریف له معنا سره په خپلو کتابچو کې ولیکی.

نه دېرشم لوست

د اسلام پنځه بناوي

عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رضي الله عنهما)، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ، وَحَجِّ الْبَيْتِ. [رواه البخاري].

د راوي پيژندنه

دا راوي په اوه دېرشم لوست کې معرفي شوی دی.

د کلمو معنا

- ۱- بُنِيَ: بنا شوی دی.
- ۲- خَمْسٍ: پنځه.
- ۳- إِقَامَ الصَّلَاةِ: د لمانځه اداء کول.
- ۴- إِيْتَاءِ الزَّكَاةِ: زکات ورکول.

د حديث شريف معنا

حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنهما وايي: چې پيغمبر صلى الله عليه وسلم وفرمايل: اسلام پر پنځو ستونو ولاړ دی:

- ۱- په دې گواهي ورکول چې پرته له الله جل جلاله څخه بل معبود نشته (هيڅوک د عبادت او بندگۍ وړ نه دی) او حضرت محمد صلى الله عليه وسلم د الله جل جلاله رسول دی.
- ۲- د لمانځه اداء کول.
- ۳- د زکات ورکول.
- ۴- د حج د فريضي اداء کول
- ۵- د رمضان د مبارکې مياشتې روژه نيول.

د حدیث شریف حکمت

اسلام د سلم (صلح) او سلامتی له مادې څخه اخیستل شوی او الله تعالی ته د غاړې اېښودلو په معنا دی چې بنده به د الله تعالی ټول امرونه مني او له نواهیو څخه به یې ځان ژغوري. په دې حدیث شریف کې د اسلام مقدس دین له داسې تعمیر سره تشبیه شوی دی چې په پنځو محکمو ستونو ولاړ دی.

دغه پنځه ستونې دا دي:

د شهادت د کلمې لوستل: د اسلام بنسټ د الله تعالی په یووالي ایمان لرل دي چې یواځې همدغه ذات د کایناتو پیدا کوونکی او د عبادت او بندگۍ وړ دی او حضرت محمد ﷺ یې بنده او پیغمبر دی او د هغه پیغامونه یې انسانانو ته رسولي او د ژوند کولو او بندگۍ لارې یې ورته ښودلې دي.

لمونځ: له کلمې وروسته د اسلام مهم رکن لمونځ دی چې د ورځې پنځه وخته پر هر نارینه او ښځه فرض دی. لمونځ مؤمن ته قوت ورکوي، لکه څنګه چې په قرآن عظیم الشان کې ویل شوي دي: (وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ) ژباړه: ((اې مؤمنانو! په صبر او لمانځه سره مرسته وغواړئ))^(۱) د الله تعالی د یاد تر ټولو ستره وسیله لمونځ دی په دې باره کې قرآن عظیم الشان فرمایي: (وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي)^(۲) ژباړه: ((زما د یاد لپاره لمونځ وکړه)). لمونځ د مؤمن ژوند منظموي، له فحشا او منکراتو څخه یې منع کوي او زړه ته ډاډ ورکوي.

لمونځ یو ټولنیز عبادت دی خلکو ته د الله تعالی د احکامو په وړاندې د ټولو انسانانو د برابرۍ پیغام ورکوي.

زکات: زکات بله هغه ستنه ده چې اسلام ورباندې ولاړ او د پاکۍ او ودې په معنا دی. زکات یواځې مالي مرسته نه ده، بلکې د لمانځه، روژې او حج په څېر یو عبادت دی. د زکات په ورکولو مؤمن د خپل رب امر پر ځای کوي او په پای کې یې د ثواب

(۱) د البقره سورت، ۱۵۳ آیت.

(۲) طه سورت، ۱۴ آیت.

مستحق گرځي او همدغه ثواب دی چې د انسان اخروي ژوند جوړوي او که په ښه طریقه ورکړل شي د ټولني د ټولو افرادو د ژوند سطحه لوړوي.

روژه: روژه هم د اسلام د بنا په حیث انسانان له گناه څخه ژغوري، انسان ته د صبر، شکر او نظم درس ورکوي، د فقيرانو له حال څخه يې خبروي او د جسم د آرامۍ لامل گرځي.

حج: ډېر فردي او ټولنيز حکمتونه لري، د حج په کولو سره د انسان گناه بښل کېږي او زړه يې پاکېږي، انسان عبادت او بندگۍ ته هڅوي، ايمان قوي کوي، د اسلام تېر برم را يادوي او د اسلام په لار کې د رسول الله ﷺ او يارانو سربښندنې او قهرمانۍ يې را ژوندۍ کوي.

حج په ميليونونو انسانان بې له دې چې د رنگ، ژبې، قوميت، دولت، فرهنگ، مقام او منصب توپير يې په نظر کې ونیول شي؛ د يوگله هدف او موخې لپاره په يو ځای را ټولوي او دا څرگندوي چې په مسلمانانو کې د ورور گلوی او برابری اړیکې څومره کلکې او غښتلې دي، نو دغه دين يواځینی دين دی چې ټول خلک په يوه محور راټولوي او د دنيا او آخرت د نېکبختۍ په لور يې بيايي.

د حديث شريف گټې:

- ۱- اسلام پر پنځو بناوو ولاړ دی.
- ۲- لمونځ فرض دی.
- ۳- روژه فرض ده.
- ۴- زکات په بډايه او شتمنو مسلمانانو څوک چې د نصاب خاوندان وي؛ فرض دی.
- ۵- حج فرض دی.

فعالیت

- زده کوونکي دې په ډله ییز ډول د اسلام د ارکانو په باره کې سره خبرې وکړي.

ارزونه

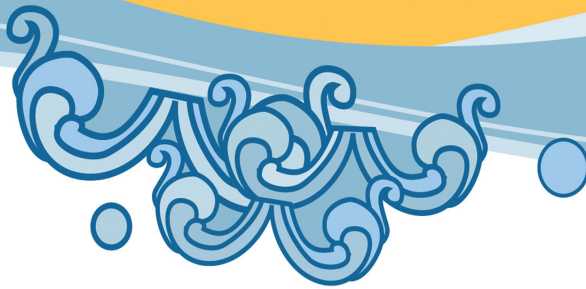

- ۱_ اسلام خو بناوې لري؟
- ۲_ د لمانځه د اهمیت او ارزښت په باره کې موڅه زده دي؟
- ۳_ د حج ځینې حکمتونه ذکر کړئ.

کورنۍ دنده

د دې لوست حدیث شریف حفظ کړئ او له معنا سره یې ولیکئ.

حیاء

عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ عُقْبَةَ بْنِ عَمْرٍو (رضی الله عنه) قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): «إِنَّ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النَّبِيِّ الْأُولَى إِذَا لَمْ تَسْتَحِ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ». [رواه البخاري].

د راوي پېژندنه

نوم يې عقبه، كنيه يې ابو مسعود او په كوفه كې زېږېدلى دى. د هجرت په (۴۰) كال د حضرت علي عليه السلام د خلافت په دور كې وفات شوى دى.

د كلمو معنا

۱- مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ: هغه څه چې خلکو له مخکینیو څخه زده کړي دي.

۲- مِنْ كَلَامِ النَّبِيِّ الْأُولَى: هغه څه چې د ټولو انبياوو (عليهم السلام) شريعتونو ورباندې اتفاق کړى دى.

۳- إِذَا لَمْ تَسْتَحِ: کله دې چې حیا نه لرله.

۴- فَاصْنَعْ: نو کوه.

د حدیث شریف معنا

له ابو مسعود رضی الله عنه څخه روایت دی، چې پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم وفرمایل: د تېرو شوو پیغمبرانو له ویناوو څخه چې خلکو زده کړې، یوه دا خبره مهمه ده چې کله دې حیا نه لرله، نو څه چې دې خوښ وي؛ کوه یې.

فعالیت

• آیا په زده کړه او ښوونه کې حیا کول ښه دي؟

د حدیث شریف حکمت: حیا د هغه انساني کیفیت نوم دی چې سړی له هرې غیر مناسبې خبرې او ناوړه کار څخه کرکجن کوي، انسان باید د هر چا څخه زیات له

الله تعالیٰ څخه حياء ولري. کوم شی چې ټولنه فاسدوي، اخلاقي فساد دی او حیا داسې یو نېک صفت دی چې انسان له ټولو بدیو او ناوړو کارونو څخه منع کوي، ځکه خو اسلام حیا د ایمان ارزښتناکه څانګه بللې ده او سپارښتنه یې کړې ده چې مسلمانان دې دغه خوی په ځان کې پیدا کړي، خپله ټولنه دې له برنډتوب او بې حیايۍ څخه چې د ډول ډول ناروغیو لامل کېږي؛ وساتي او د خلکو د تشویش مخنیوی دې وکړي.

د حیا ثمره

د حیا پایلې همیشه ګټورې وي، لکه څنګه چې پیغمبر ﷺ فرمایلي دي «الْحَيَاءُ لَا يَأْتِي إِلَّا بِخَيْرٍ» حیا یواځې خیر او ښېګڼه زېږوي. په بل حدیث شریف کې فرمایي: ((حیا او ایمان تل ملګري وي. کله چې یو له دوی دواړو څخه نه وي؛ بل به یې هم نه وي)).

- زده کوونکي دې د حیا په باره کې سره خبرې وکړي.

د حدیث شریف ګټې:

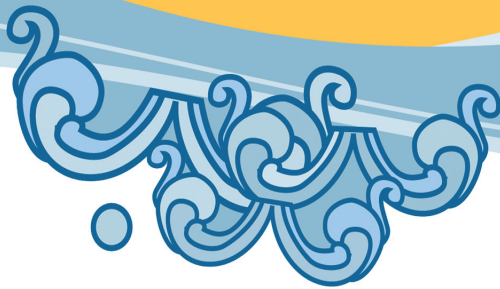
- ۱- حیا د ټولو پیغمبرانو له لارښوونو څخه ده.
- ۲- د حیا اهمیت: حیا انسان له فحشا، منکراتو او خپل سربو څخه منع کوي.
- ۳- حیا انسان ته قدر ارزښت او عزت ور په برخه کوي.

- ۱- حیا تعریف کړئ.
- ۲- د حیا حکمت بیان کړئ.
- ۳- انسان تر ټولو زیات باید له چا څخه حیا ولري؟

د حیا د ارزښت او ګټو په هکله یوه لنډه مقاله ولیکئ.

يو څلوېښتم لوست

نېشه يي توکي

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: (نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ وَمُفْتِرٍ). [رواه ابو داود]

د راوي پېژندنه

نوم يې حضرت ام سلمة رضي الله عنها د بنو مغیره قبيلې ته منسوبه ده. له لومړنيو مسلمانانو څخه ده، ام سلمة رضي الله عنها د هغو مهاجرينو له جملې څخه ده چې حبشې او مدينې ته يې هجرت کړې دی. هغه د خپل ميره ابو سلمة له وفات څخه وروسته د هجرت په څلورم کال د شوال په مياشت کې د پيغمبر صلى الله عليه وسلم په نکاح کې راغله او د امهات المؤمنين په صف کې داخله شوه له (۳۰۰) څخه زيات احاديث يې له پيغمبر صلى الله عليه وسلم څخه روايت کړي دي او بالاخره د هجرت په ديارلسم کال د (۸۴) کالو په عمر وفات شوه.

د کلمو معنا

- ۱- مُسْكِرٍ: نېشه کوونکی، د عقل له منځه وړونکی.
- ۲- مُفْتِرٍ: سستوونکی.

د حديث شريف معنا

حضرت ام سلمة رضي الله عنها روايت کړې چې پيغمبر صلى الله عليه وسلم د هر هغه څه له استعمال څخه منع کړې ده چې نېشه راولي او عقل خرابوي او يا عقل کمزوری کوي.

د حدیث شریف حکمت

د اسلام له مهمو هدفونو څخه یو هم د عقل، ځان او مال ساتنه او د الله تعالی له نعمتونو څخه د گټې اخیستلو د بنو لارو بنودنه ده، الله تعالی انسان ته د عقل په واسطه له حیواناتو څخه غوره والی ورکړی دی، څرنگه چې انسان د خپل عقل په وسیله ښه له بدو او گټه له زیان څخه توپیر کولای شي او د خپل عقل په پراختیا کولای شي، د ترقی او پرمختگ لارې هوارې کړي.

لدې کبله د اسلام مقدس دین، د عقل د ساتنې لپاره ټول نېشه یي توکي چې په لومړي سر کې یې شراب ځای لري، حرام کړي دي، ځکه چې د دغو توکو استعمال د مختلفو جرمونو، لکه: ځان وژنه، غلا، تېري، بد امنی د صحت خرابوالي او داسې نورو لامل گرځي.

د حدیث شریف گټې:

۱- ټول مستي راوستونکي او سستوونکي، لکه شراب او د نېشه یي توکو مختلف ډولونه حرام دي.

۲- نېشه کوونکي توکي که لږ وي او که ډېر وي؛ حرام دي.

۳- له نېشه یي توکو څخه هر ډول گټه اخیستل حرام دي.

۴- د اسلام مقدس دین، انسان د ځان او عقل د ساتنې مسؤول گڼي.

ارزونه

۱- په اسلام کې د نېشه یي توکو حکم څه دی؟

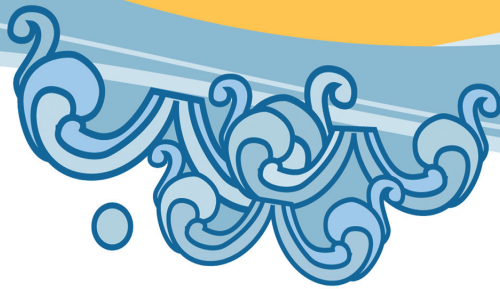
۲- د شرابو او نېشه یي توکو زیانونه بیان کړئ.

۳- د درس مفهوم په لنډ ډول بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د نېشه یي توکو د زیانونو په اړه یوه مقاله ولیکئ.

د جماعت لمونځ

۱. د جماعت د لمانځه حکم

د جماعت لمونځ مؤکد سنت دی.

۲. څوک د امامت حق لري؟

په امامت کې د لومړیتوب حق په ترتیب سره لاندې کسان لري:

۱- لومړی د امامت حقدار هغه څوک دی چې عالم وي، یعنې په شرعي مسایلو او خاصاً د لمانځه په احکامو پوهېږي.

۲- که چېرې داسې څوک نه وي بیا هغه څوک دی چې د قرآن کریم قاري او یا چې قرآن ښه تلاوت وکړای شي.

۳- که عالم او قاري هم پیدا نه شي بیا به متقي او پرهېزگار سړی مخکې کېږي.

۴- او که په تقوی کې ټول سره یوشان وي بیا به هغه څوک مخکې کېږي چې په عمر کې تر نورو مشر وي.

۳- د اقتداء احکام

۱. د فرض کوونکي لمونځ په فرض کوونکي پسې په داسې حالت کې روا دی چې دواړه یو فرض له غاړې څخه ساقطوي، یعنې دواړه د ماسپښین فرض کوي، خو که یو د مازدیگر او بل د ماسپښین لمونځ کوي، بیا یو بل پسې نیت کول صحیح نه دی.

۲. تیمم کوونکی د اودس کوونکي امام کېدی شي.

۳. پښې وینځونکی د مسحې کوونکي مقتدي کېدی شي.

۴. په ناست پسې ولاړ دریدی شي.

۵. څوک چې رکوع او سجده کوي په اشاره کوونکي پسې یې اقتداء صحیح نه ده.

۶. د نفل کوونکي اقتداء په فرض کوونکي پسې صحیح ده.

۷. د غیر معذور لمونځ په معذور پسې روا نه دی.

۸. په جامه پټ سړی د لوڅ سړي مقتدي کېدای نه شي.

۹. قاری دې په امي پسې اقتدا نه کوي.

۴. په جماعت سره د فرض لمونځ موندل

کله چې یو چا پر سنتو، فرضو یا قضایي لمونځ ځانته پیل وکړ، بیا جماعت ودرید، خپل لمونځ دې په ولاړه باندې په سلام گرځولو پرېږدي او په جماعت کې دې شریک شي.

۵. په یو جومات کې د جماعت د تکرار حکم

د کلي په جومات کې په یو آذان او اقامت د جماعت تکرار مکروه دی. مخصوصا چې دغه کار د یوې ډلې له خوا همیشه تکرار شي، ځکه دا د تفرقي لامل ګرځي. د کلي جومات: هغه مسجد دی چې امام او مقتديان یې معلوم وي.

۲. په لاندې ځایونو کې د جماعت تکرارول روا دي

۱. د لارې په جومات کې.

۲. په هغه جومات کې چې ټاکلی امام او مؤذن ونه لري او هر وخت بېل بېل خلک راځي او لمونځ پکې کوي.

ارزونه

۱- د جماعت لمونځ څه حکم لري او په امامت کې د لومړیتوب حق په ترتیب سره بیان کړئ.

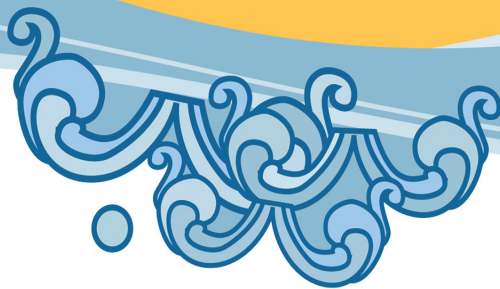
ب- د اقتداء ځینې احکام په لنډ ډول بیان کړئ.

ج- په کومو ځایونو کې د جماعت تکرارول روا دي؟

کورنۍ دنده

د پورتنیو پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

د جمعې او د اخرونو لمونځونه

د جمعې لمونځ:

۱. د جمعې د لمانځه حکم د جمعې لمونځ فرض عين دی.
۲. د جمعې لمانځه د وجوب شرطونه د جمعې د لمانځه د وجوب شرطونه دا دي:
  ۱. نارينتوب: په ښځو باندې د جمعې لمونځ فرض نه دی.
  ۲. مقيم توب: په مسافر باندې د جمعې لمونځ فرض نه دی.
  ۳. امنيت: په هغه چا باندې چې امنيت يې تر گواښ لاندې وي، د جمعې لمونځ فرض نه دی.
  ۴. د سترگو روغوالی: په ځای ناست پوند باندې د جمعې لمونځ فرض نه دی.
۳. د جمعې د لمانځه د صحت شرطونه
  ۱. د جمعې لمونځ په ښار يا په هر هغه ځای کې چې امير او قاضي ولري صحيح دی.
  ۲. د جمعې لمانځه امام بايد خپله د سيمې واکمن وي او يا خو د هغه استازی وي.
  ۳. د جمعې لمونځ به د ماسپښين په وخت کې اداء کېږي، نو له ماسپښين څخه مخکې او وروسته د جمعې لمونځ نه صحيح کېږي.
  ۴. جومات ته به هر څوک ننوتلای شي او هېڅوک به ترې نه منع کېږي.
  ۵. په جماعت به ادا کېږي او پرته له جماعت څخه يوازې نه کېږي او د جماعت کمه اندازه درې تنه دي او د دوی لپاره خطبې ته حاضرېدل شرط نه دي. ځينې وايي که درې تنه د امام په شمول حاضر شي د جمعې لمونځ ورسره کېږي.
  ۶. خطبه له عربی څخه پرته په بله ژبه هم جواز لري.
  ۷. بايد خطبه د لمانځه څخه مخکې وويي.

- یو زده کوونکی دې، عملاً د جُمعې لمونځ د خپلو ملگرو په وړاندې په لنډه توگه تمثيل کړي.

د اخترونو لمونځونه

د اخترونو د لمانځه حکم

په ټولو هغو خلکو چې د جُمعې لمونځ پرې فرض دی، د اختر لمونځ ورباندې واجب دی.

د اخترونو د لمانځه د وجوب شرطونه

د اخترونو د لمانځه د وجوب شرطونه، کټ مټ د جُمعې د لمانځه د وجوب شرطونه دي.

د اخترونو د لمانځه د صحت شرطونه

د اخترونو د لمانځه د صحت شرطونه، کټ مټ د جُمعې د لمانځه د صحت شرطونه دي، خو د جُمعې په خلاف د اخترونو په لمانځه کې خطبه له لمانځه څخه وروسته سنت ده.

۴. د اخترونو د لمانځه لپاره سنتونه

۱. په اخترونو کې غسل سنت دی د ټولو مسلمانانو لپاره که لمانځه ته ځي او یا نه ځي.
۲. خوشبويي لگول، غوره او پاکې جامې اغوستل،
۳. له چا سره د مبارکۍ په وخت کې ځان خوشحاله ښودل،
۴. د اخترونو په ورځ زیات خیرات او صدقه کول، همدا راز د سرسایي ورکول پر چا چې واجب وي.

۵. د لارې بدلول، یعنې تگ په یوه لار او راتگ په بله لار،

۶. د اخترونو له لمانځه څخه مخکې او وروسته نفل نه کول.

۵. د اخترونو د لمانځه ادا کولو کیفیت

۱. امام او مقتدي به په شریکه د اختر د لمانځه نیت په ژبه باندې په داسې حال کې کوي چې امام به د امامت او مقتدي به د اقتداء لفظ ورسره زیاتوي.

۲. امام او مقتدي دواړه به ثناء (سبحانک اللهم...) په پټه وايي.
۳. له ثناء څخه وروسته به امام او مقتدي درې تکبيره په داسې حال کې وايي چې لاسونه به تر غوږو پورې پورته کوي او ترمنځ به يې لږ چوپ پاتې کېږي.
۴. بيا به امام (اعوذ بالله او بسم الله) په پټه او ورپسې فاتحه د سورت په ملتيا په جهري وايي.
۵. بيا به رکوع ته د بنکته کيدو تکبير وايي او رکوع به کوي.
۶. له قومي او سجدو څخه وروسته به دوهم رکعت ته د پورته کيدو لپاره تکبير وايي.
۷. کله چې دوهم رکعت ته پورته شو (بسم الله الرحمن الرحيم) به په پټه وايي.
۸. له (بسم الله) څخه وروسته به فاتحه له سورت سره يوځای وايي.
۹. له سورت څخه وروسته او له رکوع څخه وړاندې به بيا درې تکبيره په داسې حال کې وايي چې لاسونه به غوږونو ته پورته کوي.
۱۰. بيا به وروسته په څلورم تکبير رکوع ته بنکته کېږي. رکوع او سجده به کوي.
۱۱. له تشهد، درود او دعاء څخه وروسته به سلام اړوي.
۱۲. له سلام څخه وروسته به امام پورته کېږي او دوه خطبې به وايي، که چېرې کوچنی اختر وي په لومړۍ خطبه کې به د سرسايې او که لوی اختر وي د قربانۍ او د تشریح د تکبيراتو احکام بيانوي.
۱۳. د دواړو خطبو ترمنځ به لږ ساعت کښېني او بيا به دويمې خطبې ته پورته کېږي.

۲. د تشریح تکبيرونه

اللَّهُ أَكْبَرُ - اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَ لِلَّهِ الْحَمْدُ.

۷. د تشریح د تکبيرونو حکم

د تشریح تکبيرونه په هر بالغ مسلمان واجب دي.

۸. د تشریح د تکبيرونو وخت

د عرفې د سهار له لمانځه څخه وروسته پيل او د تشریح د ورځو په اخري مازديگر پای ته رسېږي (د اختر په څلورمه ورځ د مازديگر له لمانځه وروسته د تکبيرونو په

ويلو سره پای مومي).

فعالیت

- له شاگردانو څخه دې يو کس د اختر لمونځ په عملي بڼه تمثيل کړي.

ارزونه

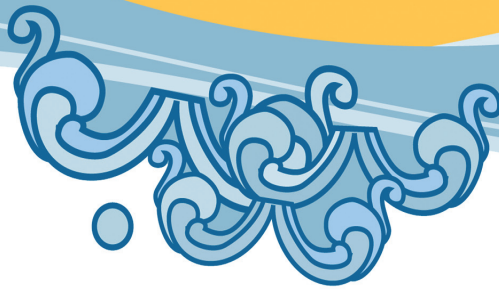

- ۱- لاندې پوښتنو ته ځوابونه وويئ:
  - ا- د تشریح ورځې څو دي په لنډ ډول يې بيان کړئ؟
  - ب- د جمعې او اخترونو لمونځونه څه حکم لري؟
  - ج- د جمعې د لمانځه د صحت او و جوب شرطونه څو او کوم دي؟
  - د- د اختر د لمانځه له پاره د لمونځ کوونکي سنتونه په لنډ ډول بيان کړئ؟
- ۲- لاندې صحيحو جملو ته (ص) او غلطو جملو ته (غ) نښه کېږدئ:
  - ا- د تشریح تکيرونه په هر بالغ او نابالغ مسلمان واجب دي. ( )
  - ب- د اختر د لمانځه د صحت شرطونه کت مټ د جمعې د لمانځه د صحت شرطونه دي. ( )
  - ج- د تشریح تکيرونه د عرفې د سهار له لمانځه څخه وروسته پيل او د ذی الحجې په ديارلسم پای مومي. ( )

کورنۍ دنده

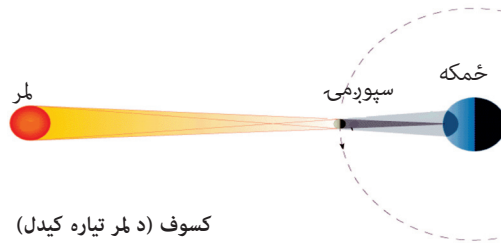

- د اختر د لمانځه د اداء کولو طريقه په ترتيب سره په خپلو کتابچو کې وليکئ.

څلور څلوېښتم لوست

د کسوف، خسوف او استسقا لمونځونه

کسوف (د لمر تیاره کیدل)

د کسوف لمونځ

۱. د کسوف معنا

(کسوف) د لمر توروالي او یا یې د روښنایي کموالي ته وایي. کله چې سپوږمې د ځمکې او لمر ترمنځ واقع شي او د لمر د وړانگو مخه ونیسي، نو کسوف (یا د لمر تیاره کیدل) منځ ته راځي.

د کسوف د لمانځه حکم

د کسوف لمونځ مؤکد سنت دی.

د کسوف د لمانځه کیفیت

د کسوف لمونځ دوه رکعته دی، په داسې شکل به کېږي لکه څنګه چې نور لمونځونه کېږي. خطبه، اذان او اقامت نه لري. امام به پکې په پټه قرائت لولي او د هغه چا په امامت به ادا کېږي چې کوم د جمعې امامت کوي، خو که چېرې څوک امامت ته حاضر نه شو؛ بیا به هر سړی په خپل کور کې ځانته دوه یا څلور رکعته لمونځ کوي.

د خسوف لمونځ

د خسوف معنا: د سپوږمې د سترګې توروالي او یا یې د روښنایي کموالي ته خسوف وایي. کله چې ځمکه د سپوږمې او لمر ترمنځ راشي او د ځمکې سپوږمې پر مخ ولوېږي او د لمر د هغو وړانگو چې په سپوږمې به لوېدلې ممانعت وشي نو خسوف (یا د سپوږمې تیاره کیدل) منځ ته راځي.

د خسوف د لمانځه کیفیت

د خسوف لمونځ د تل لپاره کور کې کېږي. همدا راز لمونځونه د زلزلو او د ساري ناروغیو څخه د خلاصون په موخه هم کېږي.

۲. د استسقا لمونځ

استسقاء باران غوښتلو ته وايي. په استسقاء کې دوه رکعته لمونځ کېږي، بيا امام خطبه وايي او دعا کوي.

• مسایل:

۱. د استسقاء په لمانځه کې لازمه ده چې الله تعالی ته د خشوع، عذر او زاريو اظهار وشي او حتی څاروي هم له ځان سره صحرا ته یوړل شي.
۲. د ماشومانو او سپین ږيرو ويستل د استسقاء د لمانځه لپاره هم په کار دي، ځکه چې د الله ﷻ رحمت په داسې ضعیفو رانازلېږي.
۳. د استسقاء په لمانځه کې به امام ډېر استغفار وايي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په انفرادي او یا گروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

- ۱- لاندې پوښتنو ته ځواب وویاست:
  - أ- خسوف او کسوف څه معنا لري؟ تعریف یې کړئ.
  - ب- د خسوف لمونځ په کوم ځای کې کېږي؟ او پرته له خسوفه دا لمونځ په نورو کومو ځایونو کې کېږي روښانه یې کړئ؟
  - ج- استسقاء څه معنا لري لغوي او اصطلاحي تعریف یې وکړئ؟
  - د- د استسقاء د لمانځه حکم وویاست.
- ۲- لاندې صحیحو جملوته (ص) او غلطو جملوته (غ) نښه کېږدئ:
  - أ- د کسوف او استسقاء لمونځونه مؤکد سنت دي. ( )
  - ب- د کسوف د لمانځه امام به د جمعې امام وي. ( )

کورنۍ دنده

د پورتنیو سوالونو ځوابونه په خپلو کتابچو کې په ساده ژبه ولیکئ.

د جنازې احکام

د جنازې تعريف

کله چې مړی ښخولو ته برابر شي او د لمانځه او دفن لپاره وړل کېږي؛ نو دې ته جنازه وايي:

د ځنکدن د وخت آداب او سنتونه

د ځنکدن په حالت کې لاندې شيان سنت دي:

- ۱- د ځنکدن په وخت کې د شهادت کلمه ويل.
- ۲- د ناروغ د څو تنو خپلوانو او يا دوستانو حاضریدل د ناروغ د ځنکدن په وخت کې مستحب دي، په دې خاطر چې که څه وصيت کوي، نو هغوی دې واورې او د شهادت کلمه ورته ورپاڼه او تلقين کړي (البته ناروغ باندې بايد امر ونه شي چې کلمه ووايه ځکه چې ناروغ په ځان نه پوهيږي او کيدای شي منفي عکس العمل وښيي).
- ۳- کله چې روح له بدن څخه جدا شي، نو بيا لازمه ده چې د مړي بدن په داسې توگه لکه چې ویده وي، په ښکلې هيئت سره برابر شي، سترگې يې پټې، زنه يې راټوله، پښې او دواړه لاسونه يې اوار کړل شي او که کوم څادر وي؛ نو هغه دې پرې واچول شي.

۳. د ميت حقوق

هغه معلوم قرضونه چې پر ميت باندې دي، د هغو خلاصول او يا يې پر غاړه اخيستل،

- ۱- غسل ورکول،
- ۲- د جنازې لمونځ ورباندې اداء کول،
- ۳- په هديره کې ښخول.

د حقيقي شهيد احکام

- ۱- خپلې جامې يې کفن دی او بل نوی کفن ورته نه ورکول کېږي.
- ۲- هر هغه شی به ترې لرې کوي چې له کفن څخه زيات وي، لکه: چين، ساعت او داسې نور...
- ۳- غسل ورته نه ورکول کېږي.
- ۴- د جنازې لمونځ به ورباندې کوي.

د متوفی ماشوم حق

- ۱- د نوم ایښودل.
- ۲- غسل ورکول.
- ۳- د جنازې لمونځ ورباندې کول.
- ۴- په هدیره کې خښول.

د میت د تکفین او تجهیز مصارف

د میت د تجهیز، تکفین او ښخولو مصارف به د میت له خپل مال څخه ورکول کېږي. که چېرې کوم میت خپل مال ونه لري بیا به یې هغه خپلوان مصارف گالي چې په کومو باندې یې نفقه واجبه ده او یا د ده نه میراث وړي. خو که څوک داسې خپلوان هم ونه لري بیا به له بیت المال څخه دا مصارف ورکول کېږي. البته لازمه ده له هغو اضافي او ملا تونکو مصارفو څخه چې یواځې د ظاهر، ریا او د سیالی لپاره کېږي ډډه وشي، ځکه ډېر کله داسې کېږي چې د متوفی د کورنۍ د دوه چنده اذیت او تکلیف لامل گرځي.^(۱)

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په انفرادي او یا گروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

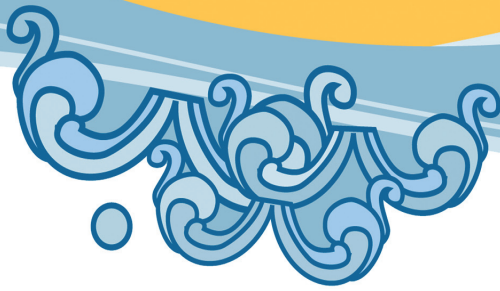
- لاندې پوښتنو ته ځوابونه وویئ:
۱. جنازه څه ته وایي؟
  ۲. د ځنکدن آداب او سنتونه کوم دي؟
  ۳. د میت حقونه کوم دي؟ په لنډ ډول یې بیان کړئ.
  ۴. د حقیقي شهید احکام په لنډ ډول ولیکئ.
  ۵. د میت د تجهیز او تکفین مصارف له کوم ځای څخه ورکول کېږي؟

کورنۍ دنده

د پورتنیو سوالونو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(۱) پورتنی معلومات اضافي دي او په امتحان کې شامل نه دي.

شپږ څلوېښتم لوست

د مټ لمبول او ورباندې د جنازي لمونځ کول

لومړۍ: د مړي د لمبولو طريقه:

۱. په يو مناسب او مستورځای کې به جامې ترې نه وکارې او عورت به يې پټ کړي.
۲. د مړي حرمت دې وساتل شي او د عورت ځايونه دې په داسې شکل پرېمنځل شي چې غسل ورکونکي دې په خپلو لاسونو کې څه ونيسي تر څو لاسونه يې د مړي پر بدن ونه لگيږي او نه وليدل شي.
۳. اودس دې ورکړل شي، خو خوله او پوزه دې ورته نه پرېمنځي، بلکې خوله او پوزه به يې په يوه لمده ټوټه مسح کړي.
۴. بيا دې سر ورته پرېمنځي.
۵. بيا دې په ټول بدن باندې اوبه ورواچوي، که صابون پرې ووهل شي بهتره ده.
۶. بيا دې ښي اړخ ورته پرېمنځي او بيا دې چپ اړخ ورته پرېمنځي ترڅو چې ټول بدن يې ومنيځل شي.

څوک د مټ د لمبولو لپاره مناسب او غوره دي؟

دا بهتره ده چې مټ د ده نږدې خپلوان کوم چې په لمبولو پوهېږي ولمبوي، خو که داسې نه وي، نو بيا دې داسې پرهيزگار سرې ورته غسل ورکړي چې په لمبولو پوهېږي.

البته مړه ښځه به ښځه لمبوي، خو ښځه کولای شي خپل مېرپه ومنيځي.

۲- مټ ته کفن ورکول

* د کفن ورکولو حکم: مړي ته کفن ورکول فرض کفایي دي.

* د کفن ډولونه:

کفن په دری ډوله دی: مسنونه کفن، کفایي او د ضرورت کفن.

مسنونه کفن: په لاندې ډول دی:

قمیص: له ورمیر څخه تر قدمونو پورې دمړي ټول ځان ورباندې پټېږي.

ازار: د مړي سر او ټول بدن پټوي د قمیص له پاسه وراغوستل کېږي.

لفافه: دا هم له سر څخه تر قدمونو پورې ده، خو له ازار څخه یې اندازه زیاته ده او له سر او پښو سره تړل کېږي.

البته د بڼڅې په کفن کې دوه ټوټې نورې هم اضافه کېږي: (خمار او خرکه)

خمار: ټکری د سر او د مخ لپاره

خرکه: یوه ټوټه د صدر (سینې) نه تر زنگونونو پورې

خمار او خرکه له لفافې نه مخکې وراغوستل کېږي.

کفن الکفایة: عبارت له ازار او لفافې څخه دی او قمیص پکې نشته، خو بڼڅې

لپاره به یو څادر (ټیکری) زیاتېږي.

کفن الضرورة: هغه ټوټه چې د کفن د کفایت له اندازې څخه کمه وي او میت د

ضرورت لپاره پکې تکفین شي.^(۱)

په مړي باندې د جنازې لمونځ

۱- **د جنازې د لمانځه حکم:** د جنازې لمونځ، لکه: د مړي تجهیز، تکفین

او خښول په مسلمانانو باندې فرض کفایي دی.

۲- **د جنازې د لمانځه ارکان:** د جنازې لمونځ دوه رکنه لري:

۱. څلور تکبیره،

۲. ودريدل.

• نیت یعنی قصد او اراده د جنازې د لمانځه لپاره شرط دی.

• له څلورم تکبیر څخه وروسته دواړو لوروته سلام گرځول واجب دي.

(۱) د دې درس پورتنی برخه اضافي معلومات دي او په امتحان کې شامل نه دي

د جنازي د لمانځه سنتونه

۱- له لومړي تکبير نه وروسته د حمد او ثنا ويل: (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَ تَبَارَكَ اسْمُكَ وَ تَعَالَى جَدُّكَ وَ جَلَّ ثَنَّاؤُكَ وَ لَا إِلَهَ غَيْرُكَ).

۲- له دويم تکبير نه وروسته د درود ويل: (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ وَ سَلَّمْتَ وَ بَارَكْتَ وَ رَحِمْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ).

۳- له دريم تکبير څخه وروسته، مړي ته دعا کول او هغه ته مغفرت غوښتل، په هر عبارت چې وي، خو بهتره دا ده چې په ماثوره الفاظو باندې دعا وشي، لکه:

• د بالغ مړي لپاره نارينه وي او که ښځينه: (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيَاتِنَا وَ مَيِّتِنَا وَ شَاهِدِنَا وَ غَائِبِنَا وَ صَغِيرِنَا وَ كَبِيرِنَا وَ ذَكَرْنَا وَ أَنْثَانَا، اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَاحْيِيهِ عَلَى الْإِسْلَامِ وَ مَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِيمَانِ).

• او که مړی ماشوم وي؛ نو دا دعا به لولي: (اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا وَ اجْعَلْهُ لَنَا أَجْرًا وَ ذُخْرًا وَ اجْعَلْهُ لَنَا شَافِعًا وَ مُشْفَعًا).

• او که مړی ماشومه وي؛ نو دا دعا به لولي: (اللَّهُمَّ اجْعَلْهَا لَنَا فَرَطًا وَ اجْعَلْهَا لَنَا أَجْرًا وَ ذُخْرًا وَ اجْعَلْهَا لَنَا شَافِعَةً وَ مُشْفَعَةً).

د جنازي د لمانځه ادا کولو طريقه

پس له دې چې جنازه د لمانځه لپاره کينډول شوه، امام د مړي د سينې په مقابل کې دربرې او د صفونو له ترتيبولو او د ميت له تعيينولو (چې ماشوم دی او که لوی) وروسته لومړی تکبير وايي.

له لومړي تکبير سره د جنازي لمونځ کوونکي لاسونه تر غوږو پورته کوي، تکبير وايي او بيا (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ...) وايي.

بيا امام دويم تکبير وايي او ورپسې (اللَّهُمَّ صَلِّ...) وايي.

بیا دریم تکبیر وایي او ورپسې دعا کوي، څنگه چې مخکې په تفصیل سره بیان شوې، لکه: (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيَاتِنَا وَ مَيِّتِنَا...)
له دعا څخه وروسته به څلورم تکبیر وایي او ورپسې به سم د لاس بڼي او کین لورته سلام اړوي.

فعالیت

- یو زده کوونکی دې د خپلو ټولګیوالو په وړاندې عملاً د لویانو د جنازې لمونځ په جهر سره تمثیل کړي.
بل زده کوونکی دې د ماشوم د جنازې لمونځ په جهر سره تمثیل کړي.
او بل زده کوونکی دې د ماشومې د جنازې لمونځ په جهر سره تمثیل کړي.

ارزونه

- لاندې پوښتنو ته ځوابونه وویاست:
۱. د جنازې د لمانځه دعاګانې وویئ.
  ۲. کفن په څو ډوله دی؟
  ۳. د نارینه او بڼځینه کفن څه توپیر لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د جنازې لمونځ په یادو زده کړي او د جنازې کیفیت دې په خپلو کتابچو کې ولیکي.

زکات

د زکات تعريف

زکات په لغت کې: پاکوالي، زياتوالي او برکت ته وايي. په اصطلاح کې: مستحقينو ته د هغه مال د ټاکلې برخې ورکول دي چې نصاب ته رسيدلی وي.

د زکات حکم

زکات د اسلام له ارکانو څخه يو رکن دی او ورکول يې په هغه چا فرض دی چې د ورکولو شرطونه په کې وي.

د زکات د فرضيت دلایل

زکات په قرآن کریم، احاديثو او اجماع باندې ثابت دی:

۱. قرآن کریم: (وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ)^۱

ژباړه: تاسې لمونځونه قايم کړئ او زکات ورکړئ.

۲. حديث: رسول اکرم ﷺ فرمايي: اسلام پنځه بناوې لري لومړۍ بنا يې د شهادت

کلمه، دويمه بنا يې لمونځ، دريمه بنا يې زکات ورکول، څلورمه بنا يې د روژې نيول او پنځمه بنا يې د حج کول دي.

۳. اجماع: د ټول امت علماوو اجماع کړې چې زکات د اسلام له ارکانو څخه يو رکن دی.

د زکات د فرضيت کال: زکات د هجرت په دويم کال د روژې له فرضيت څخه مخکې فرض شوی دی.

---

۱ (د البقرې سورت، ۴۳ آيت)

د زکات د وجوب شرطونه

زکات ځانگړي شرطونه لري چې ځينې په مالک او نور يې په مال پورې اړه لري:

لومړی د مکلف يا مالک شرطونه:

۱. اسلام.
  ۲. عقل.
  ۳. بلوغ.
  ۴. اصیلوالی. يعنی (مريي) نه وي.
  ۵. د نصاب مالک کيدل چې د کال په پيل او پای کې د نصاب خاوند وي.
- د زکات نصاب په نقدینو کې دوه سوه درهمه سپين زر او يا شل مثقاله سره زر دي. چې په اوسنيو گرامونو باندې د سرو زرو نصاب ۸۵ گرامه او د سپينو زرو نصاب ۵۹۵ گرامه کېږي^(۲)

دويم: په مال پورې تړلي شرطونه

۱. مال بايد د مالک په لاس کې وي، نو په ورک شوي مال باندې زکات نشته.
  ۲. د مال په خاوند باندې داسې پور نه وي چې ټول مال ورلاندې شي او يا دومره ترې پاتې شي چې نصاب نه کم وي.
  ۳. نصاب بايد د اصلي حاجتونو څخه اضافه وي، لکه: کور، دکور اسباب او داسې نور.
  ۴. نصاب بايد له هغو مالونو څخه پوره شوی وي چې شرعا د زکات قابليت لري.
  ۵. يو کال بايد پرې تير شوی وي، يعنې پس له دې چې نصاب ته رسيدلای وي له مالک سره يو کال پرې تير شوی وي.
- (خو د فصلونو او مېوو په زکات کې د کال تېرېدل شرط نه دی، بلکې د فصل او مېوې د راټولېدو سره سم پکې زکات واجبېږي).

(۲) المکیال و المیزان فتاویٰ الازهر الشريف ۲۰۲/۱

۵. د زکات د صحت شرطونه

فقهاوو کرامو د زکات د صحت لپاره لاندې شرطونه ښودلي دي:

۱. نیت، ځکه چې زکات ورکول عبادت دی او پرته له نیت څخه عبادت نه صحیح کېږي.
۲. اسلام، ځکه چې له کافر څخه د نیت تصور نه شو کولی.
۳. زکات به مستحق کس ته ورکول کېږي، د مستحقینو بیان وروسته راځي.
۴. د مستحق له لوري د زکات قبضول.
۵. زکات له حلال مال څخه ورکول.

۶. هغه مالونه چې زکات ورکول پکې واجبېږي

۱. څاروي.
۲. تجارتي توکي.
۳. مېوې او فصلونه.
۴. سره او سپین زر.
۵. معدنونه او ښخ شوي مالونه.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

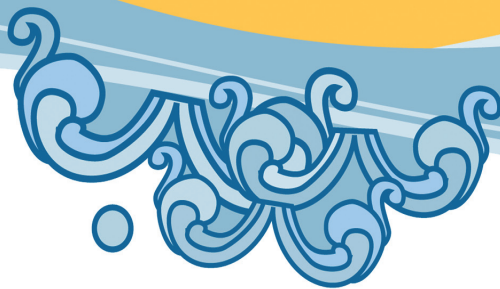
- لاندې پوښتنو ته ځواب وویاست:
  ۱. زکات په لغت او اصطلاح کې تعریف کړئ.
  ۲. د زکات د فرضیت دلیل له قرآن کریم څخه وویاست.

۳. د زکات د صحت شرطونه په لنډ ډول بیان کړئ.
  ۴. د مال د خاوند شرطونه په لنډ ډول ولیکئ.
- لاندې خالي ځایونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
    ۱. هغه مالونه چې زکات پکې واجبه وي عبارت دي له.....
    ۲. په د مال پورې تړلي شرطونه عبارت دي له.....
  - لاندې صحیح جملو ته (ص) او غلطو جملو ته (غ) نښه کېږدئ:
    - أ- د زکات د وجوب شرطونه اسلام، عقل او بلوغ دي. ( )
    - ب- د فصلونو او مېوو په زکات کې هم د کال تېرېدل شرط دی. ( )

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د لوست مهم مطالب په خپلو کتابچو کې ولیکي.

د څارويو زکات

له څارويو څخه زموږ مطلب اوبڼه، اوبڼ، غوا، غوايان، مینښي، سنډلکان، پسونه، ميري، وز او وزې دي، بناءً په وحشي څارويو کې زکات نشته.

۱. د اوبڼانو زکات

د اوبڼانو د زکات ترتيب په لاندې ډول دی:

- په پنځو اوبڼانو کې يو پسه دی.
- په لسو اوبڼانو کې دوه پسونه دي.
- په پنځلس اوبڼانو کې درې پسونه دي.
- له شلو اوبڼانو څخه تر څلور ويشتو پورې، پکې څلور پسونه دي.
- له ۲۵ اوبڼانو څخه تر ۳۵ اوبڼانو پورې، يوه کلنه جونگي ده، هغه چې په دويم کال کې يې قدم ايښی وي.
- له ۳۶ څخه تر ۴۵ اوبڼانو پورې، پکې يوه دوه کلنه جونگي چې دريم کال کې يې قدم ايښی وي.
- له ۴۶ څخه تر ۶۰ اوبڼانو پورې، پکې يوه حقه ده يعنې درې کلنه جونگي چې څلورم کال کې يې قدم ايښی وي.
- له ۶۱ څخه تر ۷۵ اوبڼانو پورې، جذعه ده څلور کلنه جونگي چې په پنځم کال کې يې قدم ايښی وي.
- له ۷۶ څخه تر ۹۰ اوبڼانو پورې، دوه يو کلنې جونگي چې دويم کال کې يې قدم ايښی وي واجبېري.
- له ۹۱ څخه تر ۱۲۰ اوبڼانو پورې، دوه درې کلنې جونگي چې څلورم کال کې يې قدم ايښی وي واجبېري.

د اوبنانو تعداد	د زکات مقدار	د اوبنانو تعداد	د زکات مقدار
۵ اوبنانو کې	۱ پسه	۳۶ اوبنانو کې	۱ دوه کلنه جونگی
۱۰ اوبنانو کې	۲ پسونه	۴۶ اوبنانو کې	۱ درى کلنه جونگی
۱۵ اوبنانو کې	۳ پسونه	۶۱ اوبنانو کې	۱ څلورکلنه اوبنه چې په پنځم کال يې قدم ايښى وي
۲۰ اوبنانو کې	۴ پسونه	۷۶ اوبنانو کې	۲ يو کلنې جونگی
۲۵ اوبنانو کې	۱ يوه کلنه جونگی	۹۱ اوبنانو کې	۲ درى کلنې جونگی

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په انفرادي او یا گروهی شکل د سوال او جواب په میتود سره تکرار کړي.

۲. د غواگانو او غوایانو زکات

د غواگانو او غوایانو نصاب دېرش غواگانې او غوایان دي.
د غوایانو او غواگانو د زکات اندازه:

- ✓ کله چې د غواگانو یا غوایانو شمېر دېرشو ته ورسېږي په هغو کې یوه کلنه خوسۍ چې په دویم کال کې يې قدم ايښی وي واجبېږي.
- ✓ کله چې يې شمېر څلویښتو ته ورسېږي بیا پکې یوه دوه کلنه خوسۍ چې دریم کال کې يې قدم ايښی وي، واجبېږي.
- ✓ کله چې د غواگانو او یا غوایانو شمېر شپیتو ته ورسېږي بیا پکې دوه یو کلنې خوسۍ چې په دویم کال کې يې پښه ايښی وي، واجبېږي.
- ✓ کله چې يې شمېر اویاوو ته ورسېږي بیا په کې یوه یوکلنه او بله دوه کلنه خوسۍ ورکول کېږي.
- ✓ کله چې د غوایانو او غواگانو شمېر اتیاووته ورسېږي بیا په کې دوه دوه کلنې خوسۍ ورکول کېږي.

د مینډو او سندیاگانو زکات د غواگانو او غوایانو د زکات په شان دی.

- د غواگانو د زکات د اندازې لپاره یو جدول جوړ کړئ لکه څنګه چې اوبنانو ته جوړ شوی دی.

۳. د میرو او وزو زکات

د میرو او وزو د زکات نصاب: د میرو، پسونو او وزو د زکات نصاب څلویښت مېرې یا وزې دي بڼه په نهه دېرشو پسونو او وزو کې زکات نشته. د میرو او وزو د زکات اندازه:

۱- کله چې د میرو یا وزو شمېر څلویښتو ته ورسېږي یو پسه به په زکات کې ورکوي.

۲- کله چې د میرو یا وزو شمېر ۱۲۱ ته ورسېږي بیا به دوه پسونه په زکات کې ورکوي.

۳- کله چې یې شمېر ۲۰۱ ته ورسېږي درې پسونه به زکات کې ورکوي.

۴- کله چې څلورسوو ته ورسېږي څلور پسونه به زکات کې ورکوي کله چې له څلورسوو څخه د میرو او وزو شمېر زیات شي بیا په هرو سلو کې یو پسه یا وزه د زکات لپاره ویاسي.

مسأله: د میرو او وزو په زکات کې به یو کلن مال چې په دویم کال کې یې قدم ایښی وي ورکوي یعنې له کال نه د لږ عمر مال په زکات کې نه ورکول کېږي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په انفرادي او یا گروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

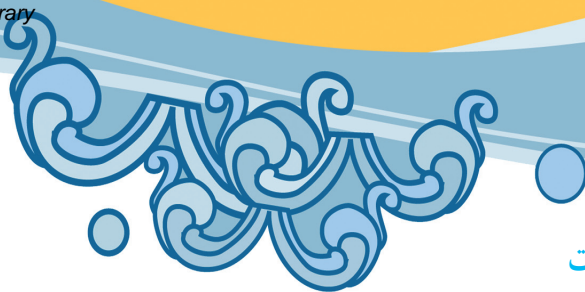

- لاندې صحیح جملو ته (✓) او غلطو ته د (×) نښه کېږدئ:
  ۱. په هرو پنځو اوبنانو کې څلور پسونه لازمېږي. ( )
  ۲. کله چې د غواگانو شمېر شپېتو ته ورسېږي دوه یو کلنې خوسې به زکات کې ورکوي. ( )
  ۳. د میرو نصاب څلویښت میږي دي او له دې څخه په کمو کې زکات نشته. ( )
  ۴. د غواگانو نصاب څلویښت غواگانې دي. ( )

کورنۍ دنده

د زکات د گټې په اړه یو مطلب چې پنځه کرښې وې ولیکئ.

د فصلونو او مېوو زکات

د ميوو او فصلونو زکات ته (عشر) ويل کېږي.

د ميوو او فصلونو د زکات د وجوب دلایل

د مېوو او فصلونو زکات په قرآن کریم، احاديثو او اجماع ثابت دی.

۱- قرآن کریم: الله ﷻ په خپل مبارک کتاب قرآن کریم کې فرمايي: (وَأْتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ)^(۱)

ژباړه: تاسې د فصلونو زکات د لو په ورځ ورکړئ.

۲- حديث: نبي اکرم ﷺ په يو مبارک حديث کې د عبدالله بن عمر رضی الله عنهما په روايت فرمايي: ((هره هغه ځمکه چې د باران او سيلاب په اوبو خړوبېږي، لسم من به په زکات کې ورکوي او هغه چې په تکليف او مشقت سره خړوبېږي شلم من به ترې په زکات کې اخيستل کېږي)).

۳- اجماع: ټول امت په دې اجماع کې چې په ميوو او فصلونو کې عشر واجب دی.

د عشر د وجوب شرطونه:

۱- ځمکه به خراجي نه وي، ځکه عشر او خراج په يوه ځمکه باندې يو ځای کېدای نشي.

۲- د حاصلاتو له اخيستلو څخه به موخه د گټو ترلاسه کول وي، بناءً په لرگيو کې زکات نشته، معنا دا چې په نلونو، درمو او د لرگيو په ډډونو کې زکات نشته.

۳- ځمکه به د باران، ويالې او سيند په اوبو خړوبېږي، خو که چېرې په تکليف او مشقت سره خړوبېده، بيا پکې عشر نشته، بلکې شلم من زکات دی.

۱- (الانعام/۱۴۱)

هغه څه چې د میوو او فصلونو په زکات کې شرط نه دي

- ۱- د کال تېرېدل ورته شرط نه دی.
- ۲- ټاکلی نصاب نه لري څومره میوه او حاصلات چې ونه او ځمکه وکړي، لسمه برخه به پکې ورکوي.
- ۳- عقل او بلوغ ورته شرط نه دی، د لېوني او ماشوم په ځمکه کې هم عشر واجب دی.
- ۴- د ځمکې ملکیت هم ورته شرط نه دی، په دهقان او اجاره دار باندې هم عشر شته.
- ۵- د قرض (دین) او پور ورکول هم ورته شرط نه دی.
- ۶- پاتې کیدل او نه خرابیدل هم ورته شرط نه دی، بلکې په سبزیجاتو او مېوو کې هم عشر واجب دی.

- د خپل چاپېریال له هغو فصلونو څخه پنځه پنځه مثاله ورکړئ چې عشر په کې واجبېږي او دوه هغو ته ورکړئ چې شلم من په کې واجبېږي.

د سرو او سپینو نصاب

د سرو زرو نصاب شل مثقاله دی یعنې ۸۵ گرامه او د سپینو زرو نصاب دوه سوه درهمه چې د ۵۹۵ گرامو سره مساوي کېږي.

په سرو او سپینو کې د زکات اندازه

په سرو او سپینو زرو کې دوه نیم فیصده هغه وخت په زکات کې ورکول کېږي چې کله نصاب ته ورسېږي او کال ورباندې تېر شي، همدا راز څومره چې زیاتېږي بیا په هرو څلورېشتو روپو کې یوه روپۍ زکات دی.

د بانک نوټونو زکات

په اوسنیو مروجو بانکي نوټونو کې زکات ورکول هغه وخت واجب دی چې نصاب ته ورسېږي او ددې د ارزښت ټاکل د سپینو او سرو زرو له لارې کېږي، معنا دا چې په څومره بانکي نوټونو باندې ۵۹۵ گرامه سپین زر او یا ۸۵ گرامه سره زر ترلاسه کېږي همدومره اندازه یې نصاب دی او دوه نیم فیصده به په زکات کې ورکوي. بیا که چېرې له دې څخه ډېر بدل، په هرو څلورېشتو روپو کې به یوه روپۍ ورکوي، ځکه اوسنیو مروجو بانکي نوټونو د سرو او سپینو زرو ځای نیولی او همدې بانکي نوټونو دا دواړه له چلند څخه غورځولي دي.

چاته به زکات ورکول کېږي؟

هغه افراد چې زکات ورکول کېږي، اته ډلې دي، مالک کولای شي چې ټولو ډلو ته د خپل زکات برخې ورکړي او دا هم واک لري چې ټول زکات یوې ډلې یا یو تن ته ورکړي، دده غاړه خلاصېږي. علماوو له اتو ډلو څخه چې صحابه کرامو (رضوان الله علیهم اجمعین) پرې اجماع کړې وه یوه ډله چې (مولفة القلوب) ورته وایي د زکات د ورکړې څخه وېستلې ده، اوس دوی ته زکات ورکول روا نه دي پاتې لاندې اوو ډلو ته زکات ورکول کېږي:

۱- فقیر: هغه چاته ویل کېږي چې لږ مال لري خو نه د ده بسیا پرې کېږي او نه نصاب ته رسېږي.

۲- مسکین: هغه څوک چې هیڅ نه لري او یا له فقیر څخه کم مال ولري، مسکین دی

۳- هغه مامورین چې د بیت المال له لوري د زکات ټولولو لپاره ټاکل شوي وي.

۴- غلامان: هغه چې مالک ورته ټاکلی مال بنودلی او له ورکولو څخه وروسته آزادېږي.

۵- في سبيل الله: هغه حقيقي مجاهدين چې د جهاد اراده لري، خود جهاد امکانات و نه لري.

- ۶- قرضداران: هغه قرضدار چې د خپل پور خلاصولو توان نه لري.
- ۷- مسافر: هغه چې د خپلې کورنۍ او مال څخه لرې وي. له زکات څخه به ده ته دومره څه ورکول کېږي چې خپل کور ته پرې ورسېږي.
- مسأله: د جومات او لارې جوړولو لپاره د زکات ورکول روا نه دي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

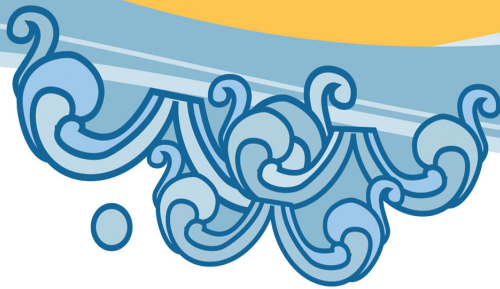
لاندنیو پوښتنو ته ځواب وویاست:

- ۱- د مېوو او فصلونو زکات ته فقهاء کوم نوم اخلي؟ د وجوب د دلایلو بیان یې وکړئ.
  - ۲- د سرو او سپینو زرو د زکات نصاب څومره دی او څومره زکات پکې واجبېږي؟
  - ۳- څو ډلو ته زکات ورکول کېږي په تفصیل سره یې بیان کړئ؟
- لاندې صحیحو جملو ته (✓) او غلطو ته د (×) نښه کېږدئ:
- ۱- د سرو زرو نصاب شل درهمه دی او د سپینو زرو نصاب دوه سوه مثقاله دی. ( )
  - ۲- هغه څوک چې هیڅ نه لري او یا د فقیر څخه کم مال ولري، مسکین دی. ( )

کورنۍ دنده

د پورتنیو پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

پنخوسم لوست

د حج تعريف

حج په لغت كې: قصد ته وايي.
او په اصطلاح كې: د يو خاص ځای زيارت كول، په خاص وخت او خاصو كړنو سره، حج بلل كېږي.

د حج حكم

د اسلام مبارك دين پنځم ركن حج دی، په هغه چا باندې چې استطاعت او قدرت د حج ولري فرض عين دی.

د حج د فرضيت دلائل

د حج فرضيت په قرآن كريم، احاديثو او دامت په اجماع ثابت دی.
۱- قرآن كريم: **اللَّهُ جَلَّالَهُ فَرَمَايِي: (وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا)**
(۱)

د الله **جَلَّالَهُ** د رضا پخاطر په هغو مسلمانانو باندې د حج كول فرض دي چې د لارې توبنه ولري.

- ۲- حديث: په احاديثو كې د اسلام مبارك دين پنځم ركن حج بنودل شوی.
- ۳- اجماع: د اسلامي امت ټول مجتهدين د حج په فرضيت متفق دي.

۱- (ال عمران/ ۹۷)

د حج د وجوب شرطونه

فقهاء کرامو رحمهم الله تعالی د حج د وجوب لپاره، لاندې شرطونه ښودلي دي:

- ۱- اسلام: په کافر باندې حج نشته.
- ۲- عقل او بلوغ، نو په لېوني او ماشوم حج نشته.
- ۳- قدرت او استطاعت، قدرت او استطاعت په لاندې شیانو تحقق مومي:
الف: د بدن روغوالی (صحت)، یعنې داسې ناروغتیا ونه لري چې د سفر مانع گرځي.
ب: د لارې د تگ راتگ او خوراک مصارف باید ولري.
ج: د کور نه تر حج پورې لاره به په امن وي (امنیت).
د: که چېرې کومې ښځې د حج نیت کړي وي باید یو مسلمان محرم ورسره وي.
ه: د حج کولو په وخت کې باید د حج مصارف په لاس کې ولري.

د حج د صحت شرطونه

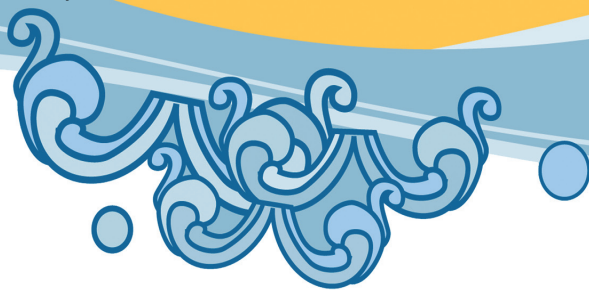
۱. اسلام.
۲. تمییز او عقل.
۳. احرام.
۴. په مخصوصو ځایونو کې د ښودل شویو عبادتونو ادا کول، یعنې په عرفات کې د عرفې په ورځ درېدل او د کعبې شریفې نه د زیارت طواف کول، داسې نه چې د یو پر ځای بل وکړي.
۵. په خپل وخت کې د ښودل شویو عبادتونو کول.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

يو پنځوسم لوست

د حج فرايض او واجبات

د عرفات ميدان (جبل الرحمة)

بيت الله الحرام

د حج فرايض درې دي:

- ۱- احرام،
- ۲- د زيارت طواف،
- ۳- د عرفې په ورځ عرفات کې دريدل.

د حج واجبات:

- ۱- له ميقات نه د احرام تړل،
- ۲- په عرفات کې د لمر تر پرېوتلو پورې تم كيدل،
- ۳- په مزدلفه کې د ربښتيني سبا له راختلو د لمر تر راختلو پورې تم كيدل،
- ۴- د جمراتو وېشل،
- ۵- ذبح (د قارن او متمتع حاجي لپاره)،
- ۶- د سر د وېښتانو حلق او يا تقصير په خپل وخت کې،
- ۷- د جمراتو د وېشلو تقديم په حلق باندې،
- ۸- د اختر د ورځو نه د فرضي طواف نه تاخيرول،
- ۹- د صفا او مروه ترمنځ سعې كول،

- ۱۰- د سعې شروع له صفا نه،
  - ۱۱- طواف وداع کول،
  - ۱۲- د حجر اسود نه د طواف شروع کول،
  - ۱۳- بني خواته طواف کول،
  - ۱۴- په اوداسه طواف کول،
  - ۱۵- د عورت پټول،
  - ۱۶- په احرام کې له ممنوعه کارونو څخه ځان ساتل، لکه: د گنډل شويو جامو اغوستل، د سر پټول (د نارینه لپاره)، د نوکانو غوڅول او د وينستانو تراشل او کمول.
- ۳- په سعې کې بايد لاندې کارونه مراعات شي
- ۱- سعې (تگ) به له صفا څخه پيلوي.
  - ۲- صفا او مروه ته به پورته کېږي.
  - ۳- د هرې سعې په پيل کې به لاسونه پورته کوي مخ به قبلې ته کوي او تکبير به وايي.
  - ۴- د سعې پر مهال به دعا گانې، تکبيرات، تسبيحات او تهليلات وايي.
  - ۵- سعې به له طواف څخه وروسته کوي.
  - ۶- په اوداسه سره سعې کول سنت دي.
- ۴- په مزدلفې کې بايد لاندې کارونه په پام کې ونيول شي:
- ۱- د اختر شپه تېرول په مزدلفه کې سنت دي.
  - ۲- د ماښام او ماخوستن لمونځونه يوځای کول په يو آذان او اقامت سره په مزدلفه کې سنت دي.
  - ۳- له مزدلفې څخه د لوييا په اندازه کاني او گټې راټولول، سنت دي.
  - ۴- زيات تکبير، تسبيح، تهليل، استغفار او په نبي اکرم صلی الله عليه وسلم درود ويل،
  - ۵- په آرام سره د مزدلفې نه مني ته تلل.

د جمرو ویشتل

ټولې جمرې درې دي:

- ۱- کبریٰ یا د عقبې جمره،
- ۲- وسطیٰ جمره،
- ۳- صغریٰ جمره.

د عقبې جمره ویشتل

د عقبې د جمرې موقعیت: د عقبې جمره له منیٰ څخه مکې لور ته دریمه جمره ده، او جمره الکبریٰ هم بلل کېږي.

د عقبې جمرې د ویشتلو وخت: د عقبې جمرې د ویشتلو وخت د لوی اختر ورځې د سهار راختلو څخه پیل او د یوولسمې ورځې د سپیده داغه پورې دوام مومي، که چېرې کوم حاجي له دې وخت څخه تاخیر وکړ دم؛ ورباندې لازمېږي. غوره وخت یې د لمر ختلو نه تر زواله پورې دی.

۲- د درې وارو جمرو ویشتل د ذي الحجې په ۱۱-۱۲-۱۳ اورځو کې:

د ویشتلو وخت: په یوولسمه او دولسمه ورځ باندې د لمر له زوال څخه تر غروبه پورې یې ویشتل سنت دي او له غروب څخه تر سهار ختلو پورې هم جواز لري مگر د کراهیت سره.

د اختر په څلورمه ورځ د جمراتو ویشتل اختیاري دي او وخت یې د سبا له ختلو څخه تر لمر پریوتلو پورې خو د زوال نه مخکې یې ویشتل مکروه دي.

مسأله: په هر حاجي لازمه ده چې د اختر په دویمه او دریمه، درې وارې جمرات: (صغریٰ، وسطیٰ او کبریٰ) وولي.

د جمرو ویشتلو د صحت شرطونه:

- ۱- جمرې به په هغه شي باندې ولي چې د ځمکې له جنس څخه وي لکه کانی، لوټه.
- ۲- هره جمره به په بیلو بیلو اوو کاپو ولي.
- ۳- کله چې درې وارې جمرې ولي؛ نو باید په ویشتلو کې یې ترتیب مراعت کړي، یعنې لومړی به صغریٰ بیا به وسطیٰ او په پای کې به کبریٰ جمره ولي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په انفرادي او یا گروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

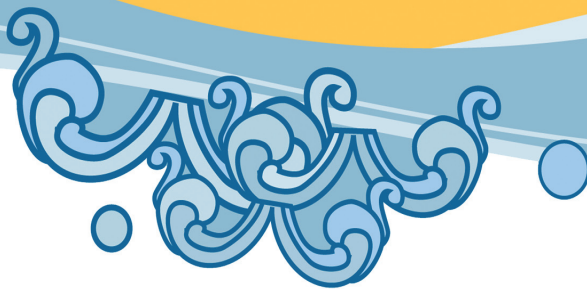

- ۱- لاندې پوښتنو ته ځواب وویاست.
  - الف: د حج واجبات څو دی؟ په لنډ ډول یې بیان کړئ.
  - ب: په سعې کې کوم امور باید مراعات شي؟
  - ج: په مزدلفې باندې د دریدلو سنتونه بیان کړئ.
  - د: د جمر ویشتل څه وخت پیلېږي؟ او څه وخت پای مومي؟ لنډه اشاره ورته وکړئ.
  - ه: د یو پرځای د بلې جمرې ویشتل څه حکم لري؟
- ۲- لاندې صحیحو جملو ته (ص) او غلطو ته د (×) علامه کېږدئ.
  - الف: حاجی به د صفا او مروه ترمنځ سعې د طواف څخه وړاندې کوي. ( )
  - ب: ټولې جمرې درې دي. ( )

کورنۍ دنده

پورتنیو پوښتنو ته په خپلو کتابچو کې ځوابونه ولیکئ.

دووه پنځوسم لوست

د حج ډولونه

۱- حج په درې ډوله دی:

۱- قران.

۲- تمتع.

۳- افراد.

کوم یو پدې کې غوره دی؟

تر ټولو غوره قران، ورپسې تمتع او بیا افراد دی.

لومړی: د قران حج

د قران معنا: قران په لغت کې: د دوه شیانو نږدې کولو ته وایي.

او په اصطلاح کې: (د حج او عمرې یو ځای نیت کول او ادا کولو ته) د قران حج وایي.

د قران حج طریقه

کله چې قارن مکې شریفې ته ننوت، خپله عمره سرته رسوي، خو له احرام څخه ځان نه اوباسي بلکې په احرام کې پاتې کیږي، کله چې د حج مراسم د ذی الحجې په اتمه شروع شي؛ نو بیا به په همدې احرام کې منی ته روان شي او د فرضي حج مناسک به شروع کړي.

د قارن تکلیف نسبتاً ممتع او مفرد ته زیات وي، ځکه له کومې ورځې نه چې عمره یې کړې ده تر اختر پورې باید په احرام کې پاتې شي.

په قارن باندې د شکر دم واجب دی، یعنې قارن به د الله جل جلاله د شکر په خاطر یو څاروی حلالوي.

دویم: د تمتع حج

د حج په سفر کې د حج او عمرې ادا کولو ته چې په بیلا بیلو احرامونو باندې وي د تمتع حج وایي.

د قران او تمتع حج فرق

متمتع لومړی احرام صرف د عمرې لپاره تړي، کله یې چې عمره خلاصه کړه نو

خپل احرام لري کوي او په عادي توگه خپل وخت تيروي، کله چې د حج وخت ورسيرې بيا د دويم ځل لپاره خپل احرام تړي. خوقارن د عمرې او حج لپاره يو ځل احرام تړي، تر څو يې چې حج خلاص کړي نه وي تر هغه وخته پورې په احرام کې پاتې وي که مکې ته د حج د وخت نه يوه مياشت مخکې هم داخل شوی وي بيا هم د حج تر وخته پورې بايد په احرام کې پاتې شي. په متمتع باندې هم د شکر دم لازمېږي.

درېيم: د افراد حج

افراد په لغت کې: يواځې کولو ته وايي. او په اصطلاح کې: هغه حج دی چې په هغه کې يواځې د حج کولو احرام وتړل شي او عمره ونه کړي. په مفرد باندې د شکر دم نشته.

- زده کوونکي دې د حج د اقسامو تفاوتونه په انفرادي او يا گروپي توگه بيان کړي.

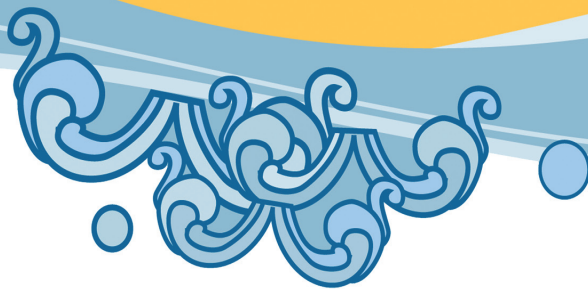

- الف - لاندې پوښتنو ته ځواب وواياست.
- ۱- حج په څو ډوله دی؟
  - ۲- قران څه معنا لري؟ طریقه يې بيان کړئ.
  - ۳- متمتع څه معنا لري؟ طریقه يې بيان کړئ.
- ب - لاندې صحیحو جملو ته د (ص) او غلطو ته د (غ) نښه کېږدئ.
- ۱- د شکر دم يواځې په متمتع حاجي واجب دی. ( )
  - ۲- قارن د عمرې او حج لپاره يو ځل احرام تړي ( )

پورتنيو پوښتنو ته ځوابونه په خپلو کتابچو کې په ساده ژبه وواياست.

درې پنځوسم لوست

د حج مشرقه مسایل

د حلق معنا

د وینستانو خریل یا کلول (حلق) بلل کېږي (یواځې د نارینه لپاره)

د تقصیر معنا

د سر نه د وینستانو کمول (تقصیر) بلل کېږي.

طواف الوداع

دا هغه طواف دی چې حاجیان یې له مکې نه د وتلو په وخت کې د وداع (رخستی) په نیت سره کوي.

دې ته طواف (صدر) هم وايي، دا طواف په هغه حاجي واجب دی چې له میقاتو څخه بهر اوسېږي او د مکې په اوسیدونکي باندې نشته.

د طواف الوداع سقوط

طواف الوداع له معذورو بنځو څخه ساقطېږي.

فعالیت

- زده کوونکي دې پورتنی مطالب په انفرادي او یا ګروپي شکل د سوال او ځواب په میتود سره تکرار کړي.

ارزونه

لاندې پوښتنو ته ځوابونه وويئ:

۱. حلق او تقصير څه معنالي؟ تعريف يې کړئ.
۲. د طواف الوداع بل نوم څه دی، په چا واجب او کله ساقطېږي؟

کورنۍ دنده

پورتنیو پوښتنو ته په خپلو کتابچو کې ځوابونه وليکئ.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**